

Landbouwkundig onderzoek Weidse Polders

Landbouwkundig onderzoek in het kader van
het gebiedsproces ter ontwikkeling van het
Natuurnetwerk in de gemeente Bergen (NH)

Sweco Nederland B.V.

Onderwerp

Projectnummer

Klant

Datum

Auteur

Document referentie

Handelsregister 30129769

Landbouwkundig onderzoek

Weidse Polders

51010545

Provincie Noord-Holland

18-04-2023

Jaap de Wit, Rob Krom,

Monique van Peperstraten

NL23-648800269-48520

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5	2.3.9	Vergunningensituatie.....	21
1.1	Aanleiding.....	5	2.3.10	Huidige knelpunten in de bedrijfsvoering	22
1.2	Doelstelling.....	5	2.3.11	Gewenste bedrijfsontwikkeling	23
1.3	Werkwijze	6	2.3.12	Kansen	23
1.4	Gevolgd proces	7	2.3.13	Agribusinesscomplex.....	25
1.5	Resultaat landbouwonderzoek.....	7	3.	Autonome ontwikkeling en gebiedsfactoren	26
1.6	Leeswijzer	7	3.1	Marktontwikkeling	26
2.	Landbouw in gemeente Bergen en de Weidse Polders	8	3.2	Beleidsontwikkeling.....	30
2.1	Landbouw in gemeente Bergen	8	3.2.1	Europees en nationaal landbouwbeleid.....	30
2.1.1	Gebiedskenmerken.....	8	3.2.2	Provinciaal beleid	37
2.1.2	Ontwikkeling aantal agrarische bedrijven	8	3.2.3	Gemeentelijk beleid	45
2.1.3	Economische omvang	11	3.3	Klimaatverandering	48
2.1.4	Areaal landbouwgrond.....	14	3.4	Water.....	49
2.1.5	Verbreiding	15	3.5	Bodem.....	50
2.3	Landbouw in de Weidse Polders	17	4.	Toekomstbestendige bedrijfsmodellen	57
2.3.1	Aantal agrarische bedrijven	17	4.1	Inleiding.....	57
2.3.2	Grondgebruik in Weidse Polders.	17	4.2	Bedrijfsmodellen melkveehouderij	58
2.3.3	Hoofdtak en nevenactiviteiten.....	18	4.3	Bedrijfsmodellen bollenteelt.....	62
2.3.4	Aantallen landbouwhuisdieren.....	19	5.	Conclusies en aanbevelingen	66
2.3.5	Bollenteelt	20	5.1	Conclusies	66
2.3.6	Eigendomssituatie	20	5.2	Aanbevelingen	73
2.3.7	Verkaveling, bereikbaarheid en ontsluiting.....	21	Bronnenlijst.....		76
2.3.8	Duurzaamheid in huidige bedrijfsvoering.....	21	Bijlage 1 Verslag gebiedsbijeenkomst		80

Bijlage 2 Definities bedrijfstype.....	81
Bijlage 3 Enquêteformulier agrarische bedrijven.....	85

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Provincie Noord-Holland (PNH) werkt samen met andere belanghebbenden aan visievorming op natuur, landbouw, recreatie en het watersysteem.

Eén van de opgaven is de afronding van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). In het gebied 'Weidse Polders' (zie figuur 1.1) dient in dit kader nog tenminste 88 hectare natuur te worden gerealiseerd.

Het behalen van deze natuuropgave is onderdeel van een integraal gebiedsproces. Dit gebiedsproces is in de eerste instantie door PNH, LTO Noord en belanghebbenden geïnitieerd als project ter verbetering van de agrarische structuur.

Deze insteek is echter ingehaald door de provincie-brede gebiedsprocessen die dienen om het NNN af te ronden, in samenhang met andere opgaven binnen het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Hierbij gaat het om herstel en versterking van de natuur, verbetering van de water- en bodemkwaliteit en de klimaatopgave.

De wens voor agrarische structuurverbetering is in het gebied Weidse Polders desalniettemin nog steeds aanwezig.

Het doel van het gebiedsproces is onder andere de afronding van de NNN en de verbetering van de agrarische structuur in het gebied. Voor het gebied Weidse Polders is het streven om tot een scenario te komen, waarbij een optimale inrichting van het gebied ontstaat, waarbij alle belangen (landbouw, recreatie, natuur en water) gewogen worden en er een optimale balans is

tussen mens en natuur met toekomst voor agrarische bedrijven.

Uiteindelijk wordt op basis van een afweging van alle belangen een keuze gemaakt voor de inrichting van het gebied.

Als basis voor het gebiedsproces is naast een ecologisch onderzoek een landbouwonderzoek voor het gebied de Weidse Polders uitgevoerd. Dit landbouwonderzoek is door de samenwerking Stivas en Sweco uitgevoerd in de periode juni 2022 en januari 2023.

1.2 Doelstelling

Voor een goede invulling van het gebiedsproces is het van belang beter zicht te krijgen op de kansen en knelpunten voor de agrarische sector en de wensen en ambities van de ondernemers en de agrarische sector.

Door uitvoering van het landbouwkundig onderzoek is een objectief en onafhankelijk kennisdocument opgesteld dat voor de Weidse Polders inzicht geeft in:

- De agrarische ontwikkelingsmogelijkheden en ontwikkelingsruimte;
- De aanwezige gebiedsfactoren en de invloed hiervan op de landbouwsector;
- Fictieve duurzame agrarische bedrijfsmodellen.

De resultaten van het landbouwonderzoek zijn van belang om tot een optimale invulling van het gebiedsproces te komen.

1.3 Werkwijze

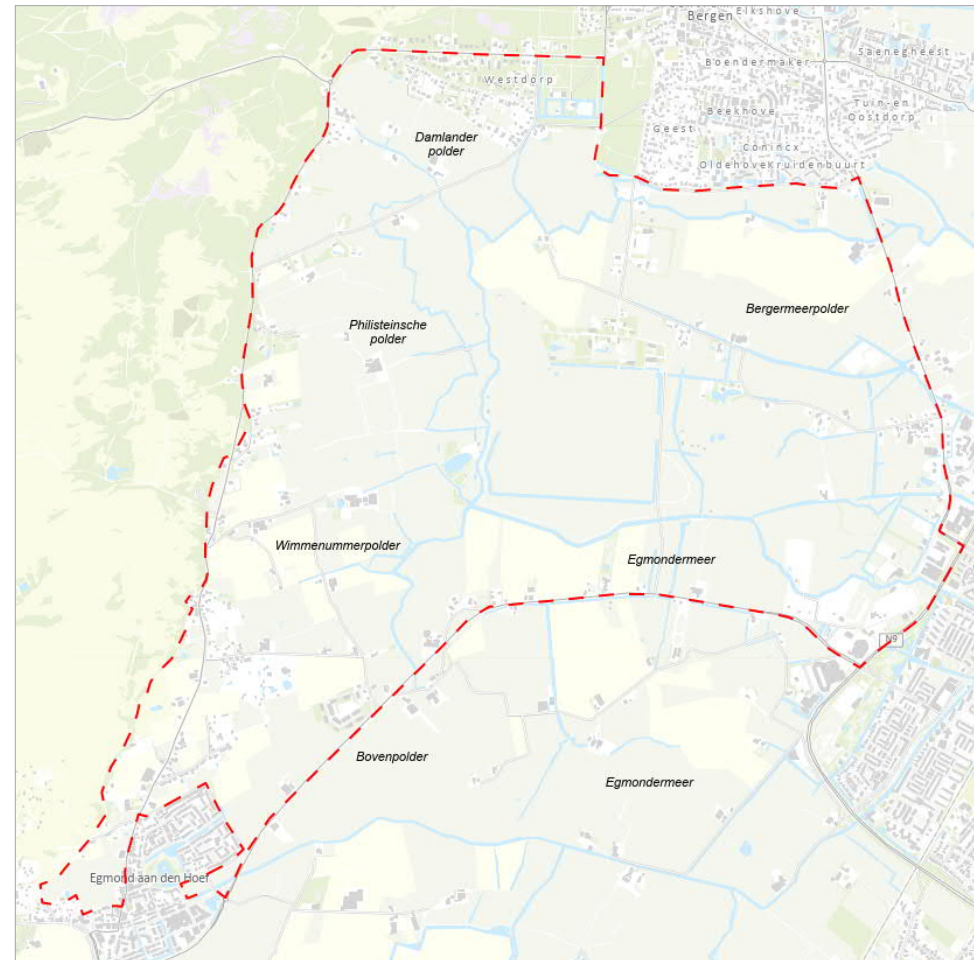
Het landbouwonderzoek is uitgevoerd door uitvoering van bureauonderzoek en interviews/gesprekken met agrarisch ondernemers in het gebied de Weidse Polders.

Tevens zijn gesprekken/interviews met gemeente Bergen, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, LTO Noord, en KAVB uitgevoerd.

Voor het opstellen van de bedrijfsmodellen is externe kennis benut van specialisten op het gebied van melkveehouderij en bollenteelt met kennis van het onderzoeksgebied.

Bij de start van het landbouwonderzoek (27 juni 2022) is een gebiedsbijeenkomst georganiseerd voor de agrarisch ondernemers in het gebied.

Het onderzoeksgebied, hier na te noemen Weidse Polders, is weergegeven in figuur 1.1. Het betreft het gebied bestaande uit de polder Bergermeer, de Philisteinse Polder, Damlanderpolder, Wimmenummerpolder en een deel van de Egmondermeer.

Figuur 1.1 Onderzoeksgebied Weidse Polders (en ligging polders)

1.4 Gevolgd proces

De uitvoering van het landbouwkundig onderzoek heeft plaatsgevonden in vier fases:

- Fase 1: Opstart. In deze fase is (nader) kennis gemaakt met de opdrachtgever en de 'Werkgroep Landbouw' met vertegenwoordigers van LTO Noord, KAVB, HHNK en provincie Noord-Holland. Daarnaast is een startinformatiebijeenkomst voor agrarisch ondernemers in het gebied georganiseerd. Het verslag van de bijeenkomst is opgenomen in bijlage 1.
- Fase 2: Inventarisatie. In deze fase is bureauonderzoek gedaan naar de huidige landbouwkundige situatie en gebiedsfactoren en zijn (keukentafel)gesprekken met de agrarisch ondernemers, gemeente Bergen en HHNK uitgevoerd¹. Het gebruikte vragenformulier voor de gesprekken met de ondernemers is opgenomen in bijlage 3.
- Fase 3: Uitwerking. Mede op basis van de resultaten uit fase 1 en 2 zijn in deze fase relevante gebiedsfactoren voor de agrarische bedrijven inzichtelijk gemaakt en zijn enkele duurzame bedrijfsmodellen voor de melkveehouderij en bollenteelt op hoofdlijnen uitgewerkt.
- Fase 4: Afronding. In deze fase zijn de resultaten gebundeld en gerapporteerd.

De opdrachtgever voor het landbouwonderzoek is provincie Noord-Holland. Het onderzoek is begeleid door de 'Werkgroep Landbouw' met vertegenwoordigers van LTO Noord, KAVB, HHNK en provincie Noord-Holland.

1.5 Resultaat landbouwonderzoek

De resultaten van het landbouwkundig onderzoek zijn opgenomen in voorliggend rapport. De gespreksverslagen van de gesprekken met de agrarisch ondernemers zijn separaat als vertrouwelijk document gebundeld en aan provincie Noord-Holland aangeleverd.

1.6 Leeswijzer

Na de inleiding in hoofdstuk 1 volgt in hoofdstuk 2 een beschrijving van de landbouw in gemeente Bergen en het onderzoeksgebied de Weidse Polders.

In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de autonome ontwikkelingen en gebiedsfactoren die van invloed zijn op de landbouw in de Weidse Polder.

Hoofdstuk 4 beschrijft zes mogelijke fictieve toekomstige bedrijfsmodellen voor het gebied. Tot slot volgen in hoofdstuk 5 de conclusies en aanbevelingen.

¹ Aangezien eerder gesprekken zijn gevoerd, is bij een aantal bedrijven gebruik gemaakt van de gegevens uit eerder onderzoek (Sweco/Stivas, 2019)

2. Landbouw in gemeente Bergen en de Weidse Polders

Feitelijke kentallen over de landbouw voor het onderzoeksgebied de Weidse Polders zijn niet beschikbaar. Derhalve is gebruik gemaakt van informatie op gemeenteniveau (gemeente Bergen) van het CBS. Deze informatie wordt in paragraaf 2.1 van dit hoofdstuk beschreven.

In paragraaf 2.2 wordt deze informatie voor het gebied Weidse Polders nader gespecificeerd op basis van de resultaten uit de enquêtes/keukentafelgesprekken.

2.1 Landbouw in gemeente Bergen

2.1.1 Gebiedskenmerken

De gemeente Bergen is een gewilde woon- en recreatiegemeente met strand, duinen en waardevolle natuur, een rijke cultuurhistorie en een mooi, en open polderlandschap. Belangrijke waarden in de gemeente Bergen zijn (Gemeente Bergen, 2022):

- Groen karakter;
- Waardevolle natuur;
- Fraai en afwisselend landschap;
- Landschappen met een leesbare ontstaansgeschiedenis, erfgoed uit WOII;

- Rust en stilte, afgezien van de pieken in recreatieve druk;
- Kleinschaligheid;
- Toeristische recreatieve inrichting en toeristisch recreatieve aantrekkingskracht die ver boven het lokale niveau uitstijgt;
- Nabijheid van de randstad, met name voor automobilisten.

In het buitengebied van gemeente Bergen komt zowel landbouw als natuur voor.

De huidige situatie van de landbouw in gemeente Bergen is voornamelijk gebaseerd op informatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Voor een definitie van de in dit hoofdstuk genoemde bedrijfstypen wordt verwezen naar bijlage 2.

2.1.2 Ontwikkeling aantal agrarische bedrijven

Aantal bedrijven

Het aantal agrarische bedrijven in de gemeente Bergen (NH) bedroeg in 2021 in totaal 74. In 2000 waren er nog 286 agrarische bedrijven en in 2010 nog 119 bedrijven.

Het aantal agrarische bedrijven is dus in circa 20 jaar tijd met 212 afgenomen; en de laatste 10 jaar met 45 (CBS, 2021). Hierbij wordt opgemerkt dat in 2016 de telling is gewijzigd. In 2016 is namelijk de aanschrijving van bedrijven gewijzigd en is inschrijving bij Kamer van Koophandel bepalend geworden. Vanaf 2016 zijn daardoor minder bedrijven en minder areaal door de telling gedekt (Agrimatie, 2022b).

In tabel 2.1 is per type landbouwbedrijf de ontwikkeling van het aantal bedrijven weergegeven in de periode tussen 2000 en 2021. Hieruit blijkt dat er na 2000 geen hokdierbedrijven, gewascombinaties en vanaf 2010 maximaal drie gewas/veecombinaties aanwezig zijn. Vanaf 2015 zijn er maximaal drie akkerbouwbedrijven aanwezig in de gemeente. Het aantal tuinbouwbedrijven is tot 2010 sterk afgenomen en daarna vrij stabiel gebleven. Het aantal graasdierbedrijven is tot 2015 sterk afgenomen en daarna vrij stabiel. Vanaf 2019 is het aantal tuin- en graasdierbedrijven elk jaar met twee bedrijven afgenomen.

Tabel 2.1. Aantal agrarische bedrijven per bedrijfstype in de gemeente Bergen (NH) tussen 2000 en 2021 (bron CBS)².

	2000	2010	2015	2018	2019	2020	2021
Akkerbouwbedrijven	34	8	7	X	X	X	X
Tuinbouwbedrijven ¹	96	23	20	20	20	19	18
Graasdierbedrijven	109	88	75	58	58	57	56
Hokdierbedrijven	21	0	0	0	0	0	0
Gewascombinaties	16	0	0	0	0	0	0
Gewas/veecombinaties	10	X	X	X	X	X	X
Totaal	286	122	103	81	81	79	77

¹ Tuinbouwbedrijven (open grond en onder glas), inclusief bloembollenbedrijven.

² X in de tabel betekent: 0, 1, 2 of 3 bedrijven (in verband met risico op secundaire) onthulling kunnen deze gegevens niet door het CBS verstrekt worden.

Ontwikkeling aantal agrarische bedrijven

In tabel 2.2 is de ontwikkeling van het aantal agrarische bedrijven in de periode 2005 – 2021 voor Nederland als geheel, de Provincie Noord-Holland, landbouwgebied Kennemerland en gemeente Bergen weergegeven.

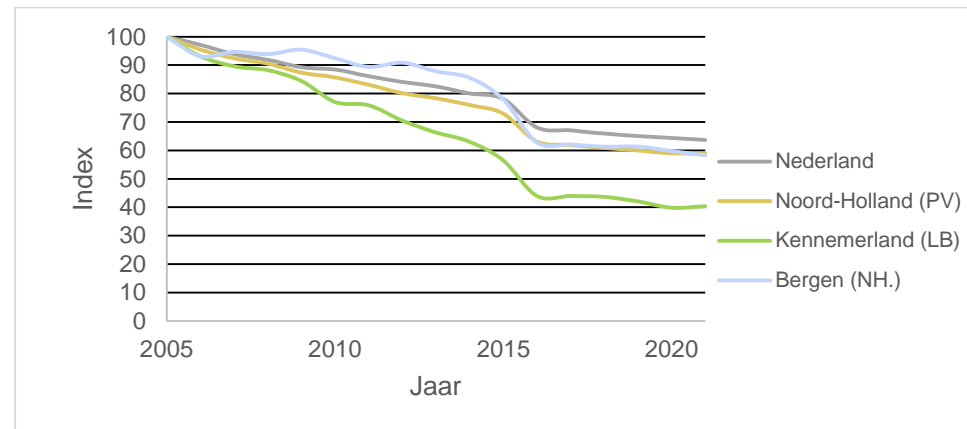
Tabel 2.2. Aantal agrarische bedrijven in de periode 2005 en 2021 Nederland, Noord-Holland, Kennemerland en de gemeente Bergen (NH) (bron CBS)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nederland	81750	79435	76741	75151	73008	72324	70392	68810	67481	65507	63913	55688	54849	53910	53233	52695	52107
Noord-Holland (PV)	5852	5591	5409	5300	5114	5017	4863	4691	4588	4447	4268	3698	3623	3565	3514	3457	3455
Kennemerland (LB)	366	341	328	323	309	282	278	258	243	231	207	161	161	160	154	146	148
Bergen (NH.)	132	123	125	124	126	122	118	120	116	113	103	83	82	81	81	79	77

De absolute gegevens uit tabel 2.2 zijn omgerekend naar een indexcijfer die de verandering van de situatie aangeeft ten opzichte van het jaar 2005. Dit is weergegeven in figuur 2.1.

Voor alle gebieden geldt dat er een substantiële daling te zien is van het aantal agrarische bedrijven. Met name in 2016 is een sterke afname zichtbaar. Dit komt echter deels door de eerdergenoemde wijziging in de telling (Agrimatie, 2022b).

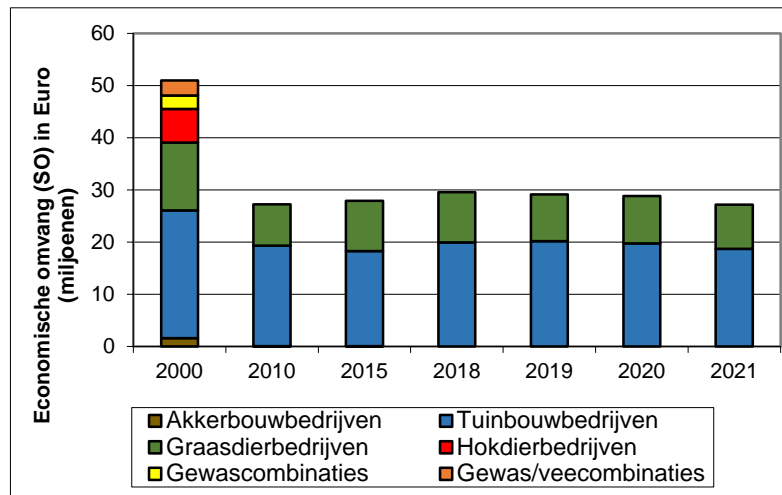
De daling van het aantal agrarische bedrijven in gemeente Bergen is de laatste jaren vergelijkbaar met de afname op provinciaal niveau. De afname van het aantal agrarische bedrijven ten opzichte van 2005 is groter in vergelijking met heel Nederland. In vergelijking met de landbouwregio Kennemerland is de afname in gemeente Bergen minder groot.

Figuur 2.1 Index ontwikkeling van het aantal agrarische bedrijven in de periode 2005 – 2021 (Bron: CBS)

2.1.3 Economische omvang

De totale economische omvang (uitgedrukt in Standaard Opbrengst, zie kader) van de agrarische bedrijven in gemeente Bergen (NH) in 2021 bedraagt circa €27 miljoen (CBS, 2021). Met een omvang van circa €18,7 miljoen is de tuinbouw de grootste sector. De economische omvang van de graasdierbedrijven is circa €8,5 miljoen. Uit figuur 2.2 is op te maken dat de economische omvang de laatste 10 jaar vergelijkbaar is. In 2021 is wel een afname zichtbaar ten opzichte van 2020. Aangezien de SO in 2010 wordt gehanteerd is een vergelijking met het jaar 2000 niet gemaakt.

Figuur 2.2 Economische omvang (SO) per bedrijfstype in de gemeente Bergen in de periode 2000-2021 (bron: CBS).

In figuur 2.3 is de gemiddelde economische omvang per bedrijfstype voor 2000, 2010, 2015, 2018-2021 weergegeven.

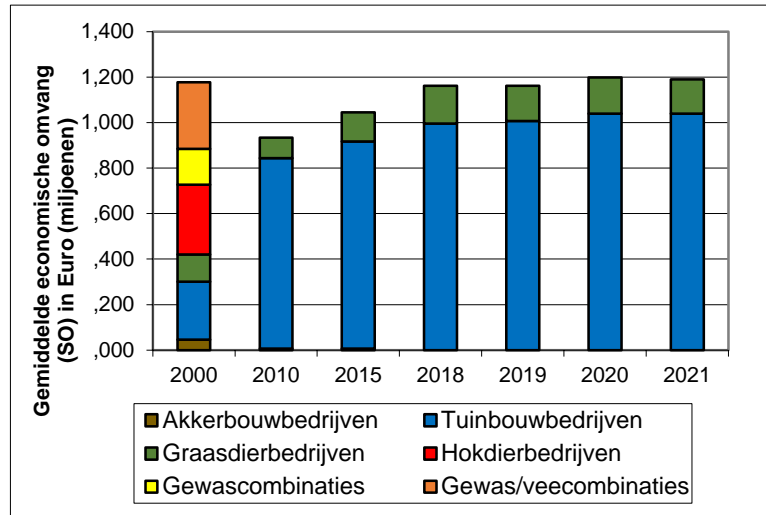
De gemiddelde economische omvang van de tuinbouwbedrijven in 2021 bedraagt circa €1 miljoen en van de graasdierbedrijven circa €150.000,-.

De gemiddelde economische omvang van tuinbouwbedrijven en graasdierbedrijven is van 2010 tot 2018 toegenomen en toont sindsdien een vrij stabiel verloop.

Standaardopbrengst (SO)

Standaard Opbrengst (SO) is een gestandaardiseerde maat (vanaf 2010) voor de economische omvang van agrarische bedrijven, gebaseerd op de opbrengst die gemiddeld op jaarbasis per gewas of diercategorie wordt behaald (zie ook bijlage 2).

Een nadeel van de SO is dat het een maatstaf is voor de omzet, die geen inzicht geeft in de beloning die resteert voor de agrarische activiteiten. Die beloning kan sterk verschillen tussen de sectoren: een akkerbouwer houdt bijvoorbeeld veel meer over van 100 euro opbrengsten dan een varkenshouder. Die akkerbouwer kan bijvoorbeeld met een opbrengst van 300.000 euro een inkomen halen waar een varkenshouder meer dan een miljoen euro aan opbrengsten voor nodig heeft. Daarom is naast de SO een nieuw Nederlands kengetal ontwikkeld, de Standaardverdien capaciteit (SVC), die een maatstaf is voor de toegevoegde waarde (Agrimatie, 2022c). Informatie over de SVC is echter bij het CBS niet op te vragen.

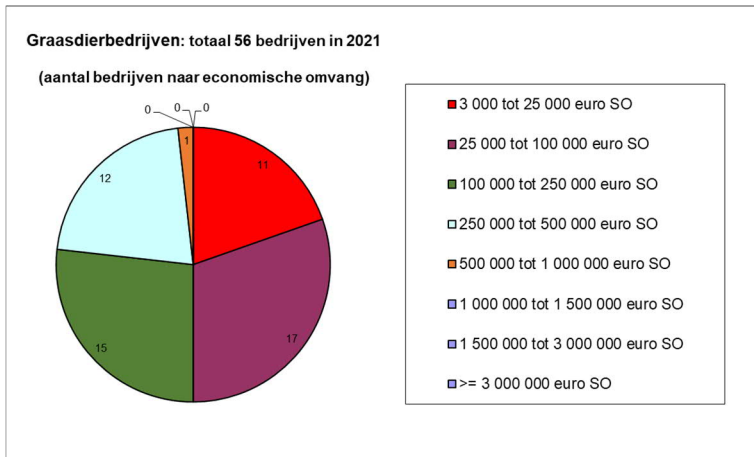
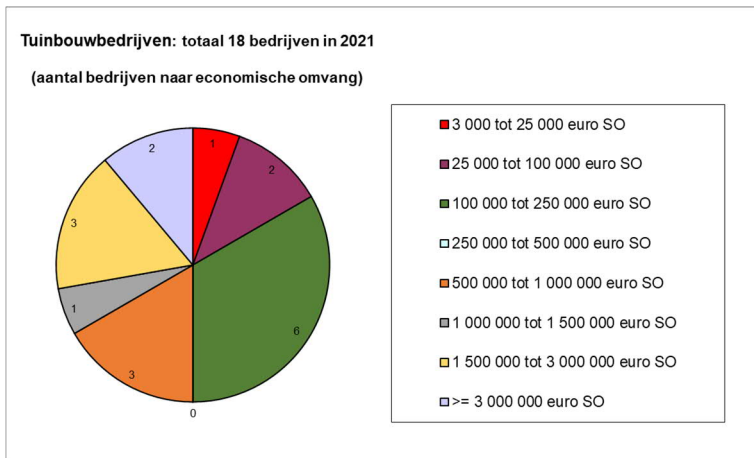

Figuur 2.3 Gemiddelde economische omvang per bedrijfstype in de periode 2000-2021 (bron: CBS).

In figuur 2.4 is een verdeling van de agrarische bedrijven voor de tuinbouw en graasdierbedrijven naar de economische omvang weergegeven. Uit figuur 2.4 is op te maken dat de economische omvang van de tuinbouwbedrijven varieert.

Vijftien bedrijven hebben een economische omvang groter dan €100.000,-. Zes bedrijven (1/3 van totaal aantal tuinbouwbedrijven) hebben een economische omvang (SO) tussen de €100.000,- en €250.000,-. Zes bedrijven (1/3 van totaal) hebben een economische omvang (SO) groter dan €1 miljoen.

Uit figuur 2.4 is op te maken dat de economische omvang van de graasdierbedrijven ongeveer gelijk verdeeld is in de eerste vier klassen tot een economische omvang van €500.000,-.

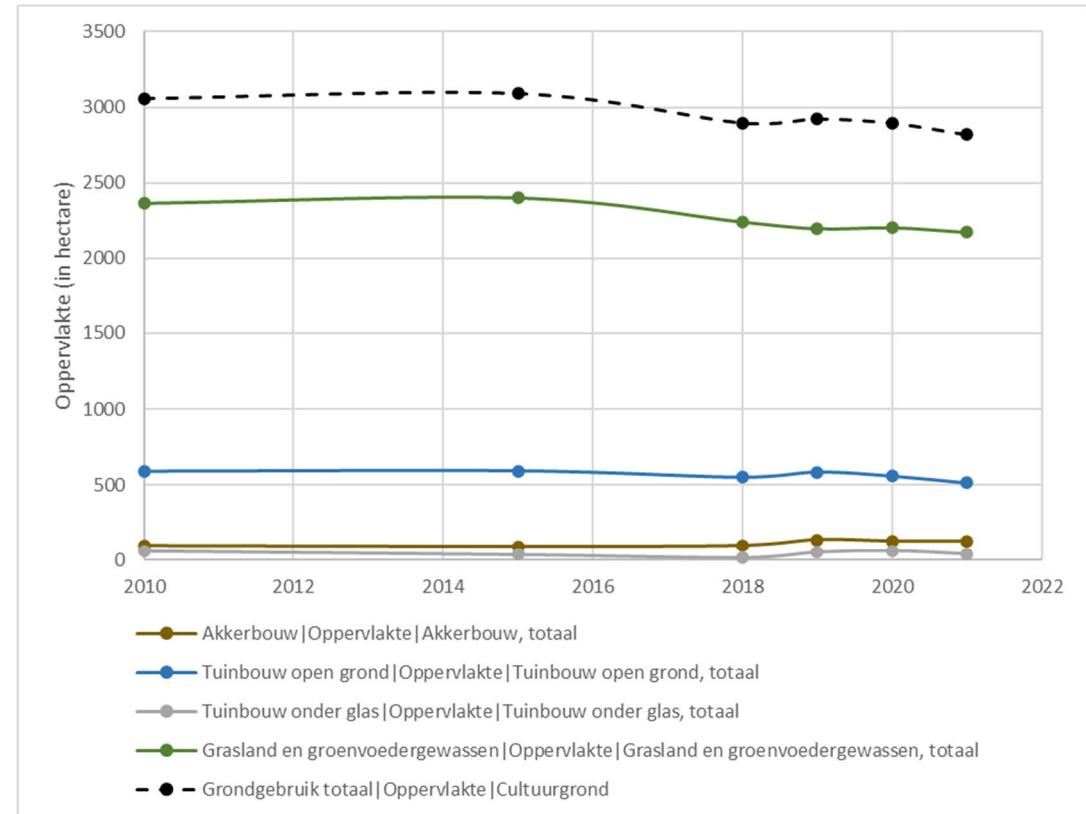
Figuur 2.4 Economische omvang tuinbouw (boven)- en graasdierbedrijven (onder)

2.1.4 Areaal landbouwgrond

Het areaal landbouwgrond (cultuurgrond) in de gemeente Bergen bedraagt 2.817 hectare (in 2021). Ten opzichte van 2010 is het areaal met circa 240 hectare afgenomen. Een afname van 8% van het landbouwareaal in een periode van 11 jaar. De ontwikkeling van het areaal landbouwgrond in de periode 2010-2021 is weergegeven in figuur 2.5.

Grasland en voedergewassen beslaat het merendeel (77%) van de landbouwgrond namelijk 2.174 hectare, het areaal tuinbouw (waaronder bollengrond) bedraagt circa 516 hectare (18%).

Ten opzichte van 2018 is de oppervlakte cultuurgrond vergelijkbaar gebleven. Er is sinds 2019 wel weer een dalende trend waar te nemen (circa 1 tot 3% jaarlijkse afname).

Figuur 2.5 Ontwikkeling areaal landbouw grond tussen 2010 en 2021 in gemeente Bergen (bron: CBS)

2.1.5 Verbreding

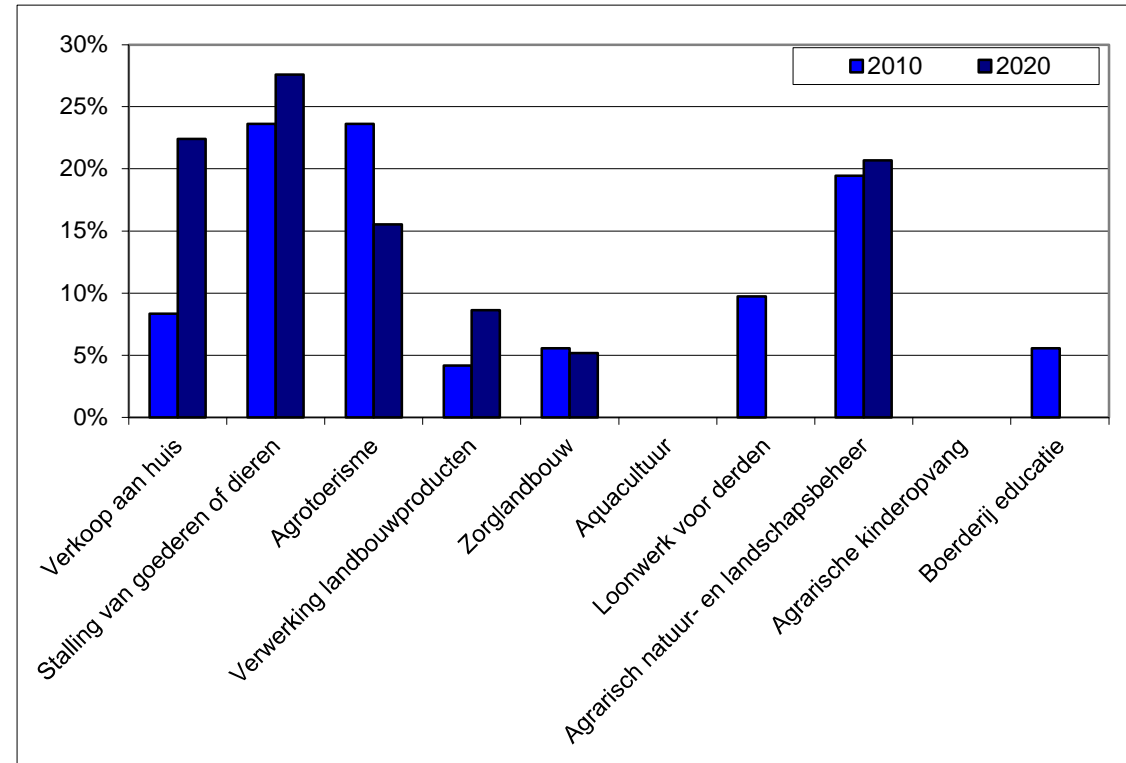
In 2010 had circa 25% van de agrarische bedrijven in gemeente Bergen een nevenactiviteit. In 2020 is dit circa 75% van de bedrijven.

Uit figuur 2.6 is op te maken dat in 2020 de meeste bedrijven een nevenactiviteit hebben door verkoop aan huis, stalling van goederen of dieren, agrotourisme en agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Met name het aandeel verkoop aan huis is tussen 2010 en 2020 toegenomen.

In de gemeente Bergen zijn er op basis van gegevens van het CBS in 2020 geen neveninkomsten bij agrarische bedrijven door loonwerk voor derden, agrarische kinderopvang of boerderij-educatie.

Economische gegevens van specifieke verbredingsactiviteiten zijn niet beschikbaar via het CBS. In tabel 2.3 en 2.4 is wel weergegeven welke opbrengst bedrijven met verbreding, uit hun verbredingsactiviteiten halen ten opzichte van de totale bruto opbrengst.

Uit tabel 2.4 is af te leiden dat circa 1/3 van zowel de tuinbouw- als graasdierbedrijven in 2020 minimaal 50% van de bruto opbrengst uit verbreding haalt.

Figuur 2.6 Aandeel agrarische bedrijven met verbreding in de gemeente Bergen (NH) (bron: CBS).

Tabel 2.3 Bruto opbrengst uit verbreding in 2010 (in% van bedrijven met verbreding) (bron: CBS)

	Aantal bedrijven met verbreding	Opbrengst uit verbreding		
		< 10%	10 - 50%	> 50%
Tuinbouwbedrijven	3	100%	0%	0%
Graasdierbedrijven	41	41%	34%	24%
Totaal	44	44%	32%	24%

Tabel 2.4 Bruto opbrengst uit verbreding 2020 (in% van bedrijven met verbreding) (bron: CBS)

	Aantal bedrijven met verbreding	Opbrengst uit verbreding		
		< 10%	10 - 50%	> 50%
Tuinbouwbedrijven	3	67%	0%	33%
Graasdierbedrijven	13	31%	38%	31%
Totaal	16	41,2%	29,4%	29,4%

2.3 Landbouw in de Weidse Polders

2.3.1 Aantal agrarische bedrijven

In tabel 2.5 is het aantal agrarische bedrijven in de Weidse Polders weergegeven. Tevens is aangegeven hoeveel bedrijven waarvan het bedrijf buiten de Weidse Polders ligt, agrarische grond in de Weidse Polders agrarisch gebruikt. Tevens zijn er enkele (voormalige agrarische) bedrijven met alleen een grondpositie aanwezig.

Tabel 2.5 Situatie agrarische bedrijven in de Weidse Polders

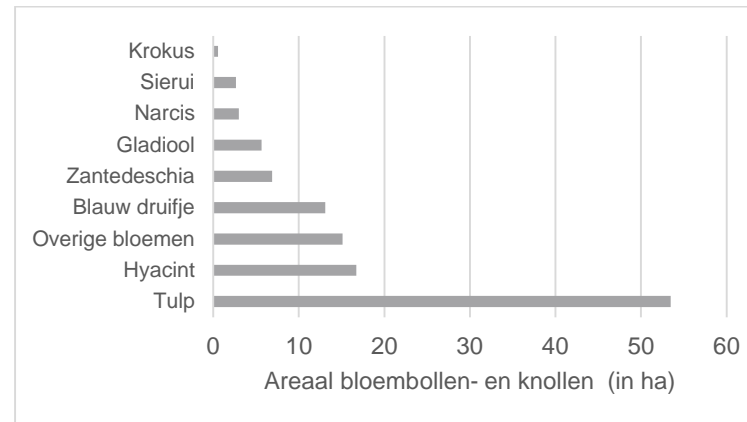
Type	Aantal
Agrarische bedrijven in de Weidse Polders (inclusief loonbedrijven)	16
Agrarische bedrijven buiten Weidse Polders maar met grond in Weidse Polders	3
Bedrijven in Weidse Polders met alleen grondpositie	3
Totaal	22

2.3.2 Grondgebruik in Weidse Polders

Op basis van de Basisregistratie Gewaspercelen (BRP) van het jaar 2021 komt in het gebied Weidse Polders voornamelijk grasland voor (lichtgroene percelen in figuur 2.8). Dit areaal is circa 677 hectare (in 2021), waarvan 608 ha blijvend grasland. Circa 26 ha is natuurlijk grasland (hoofdfunctie landbouw) en 7 ha tijdelijk grasland.

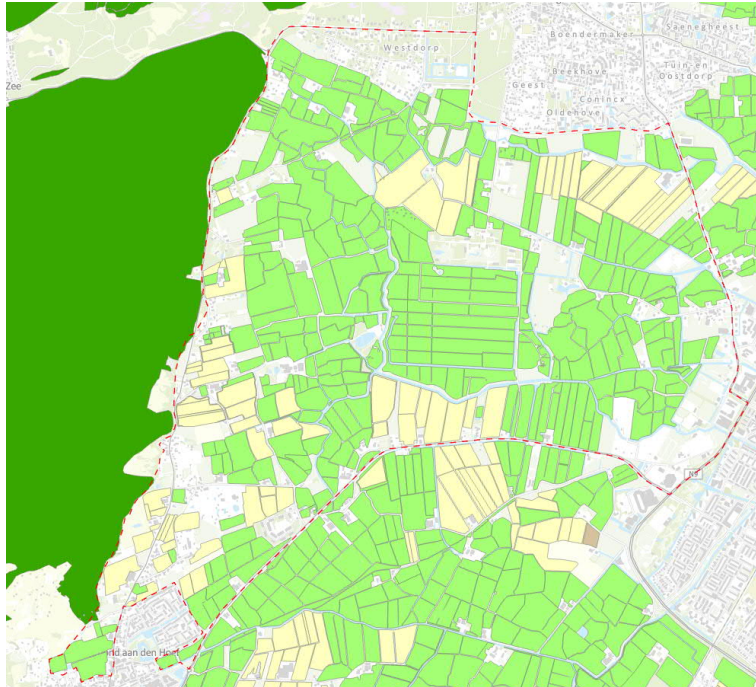
Tevens komt er in de Weidse Polders bouwland (lichtgele percelen in figuur 2.8) voor. Op in totaal 117 hectare bouwland worden voornamelijk bollen geteeld. Bollen die in 2021 werden geteeld zijn o.a. tulp, narcis, iris, blauw druifje, sierui, hyacint, gladiool en Zantedeschia. Een verdeling van het bollenareaal per teelt in 2021 is weergegeven in figuur 2.7.

Het areaal bollengrond in de Weidse Polders is vanaf 2000 door een andere invulling van deze percelen (woningbouw, natuur en recreatie) met ongeveer 30 hectare afgenomen (bron: Stivas).

Figuur 2.7 Areaal bollenteelt (bloembollen- en knollen) per soort 2021

In 2021 werden naast bollen op bouwland ook sla, kool, haver, mais, Japanse haver, bonen, mais en groenbemester verbouwd.

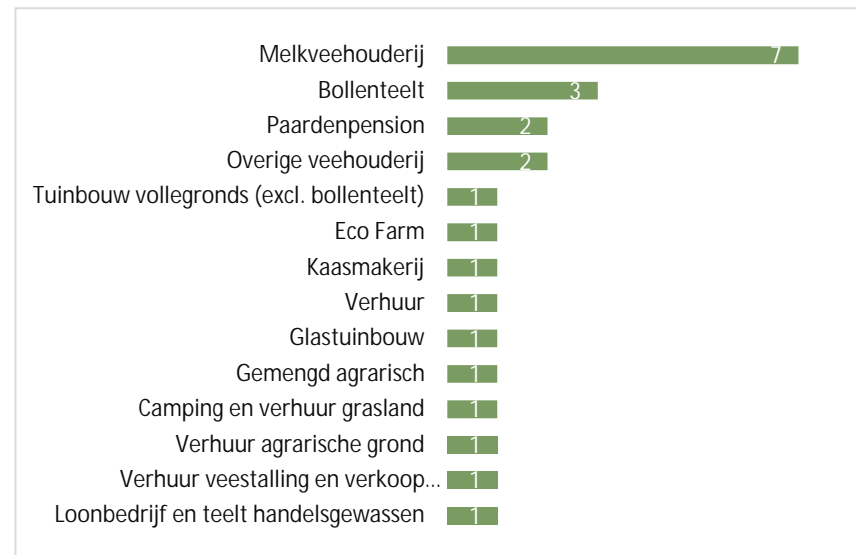
Figuur 2.8. Grasland (groen) en bouwland (lichtgeel) Weidse Polders 2021 (Bron: Basisregistratie Gewaspercelen).

Door de resultaten van de enquêtes van, en keukentafelgesprekken met, de ondernemers is een gedetailleerder beeld gekregen van de huidige en gewenste situatie van de landbouw in het gebied van de Weidse Polders vanuit het perspectief van de ondernemers in het gebied. Hier wordt in de volgende paragrafen nader op ingegaan. Er is met 21 ondernemers een keukentafelgesprek gehouden.

Niet alle uitgevraagde enquêtes zijn ingevuld of deels ingevuld. Derhalve kunnen de resultaten in de volgende vragen afwijken van de feitelijke praktijksituatie. Eén bedrijf heeft de enquête bijvoorbeeld niet ingevuld, maar er is wel een keukentafelgesprek gehouden. In totaal zijn 20 enquêtes (deels) ingevuld en voor de analyse gebruikt. Bij een aantal vragen zijn meerdere antwoorden gegeven waardoor het totaal aantal antwoorden groter is dan 20.

2.3.3 Hoofdtak en nevenactiviteiten

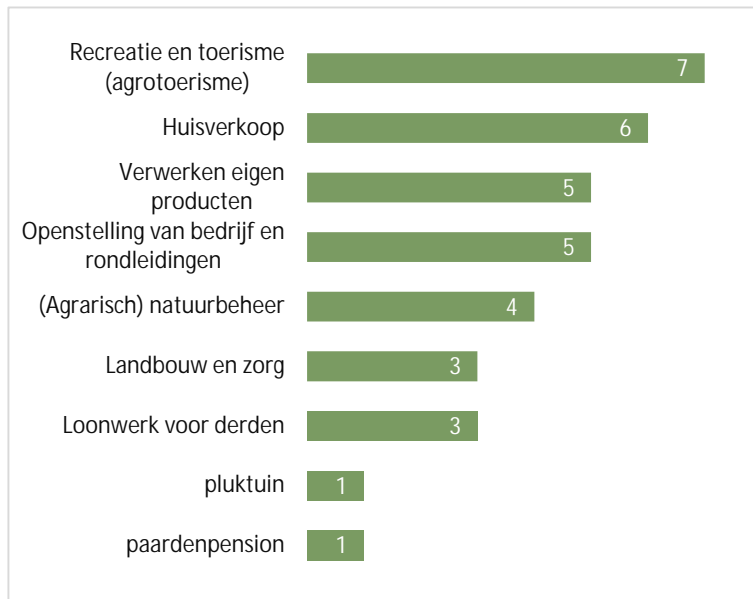
In figuur 2.9 is de verdeling van de hoofdtakken van de agrarische bedrijven weergegeven. De meeste bedrijven hebben als hoofdtak melkveehouderij. Het aantal hoofdtakken is divers.

Figuur 2.9 Aantal bedrijven per hoofdtak

17 van 20 respondenten hebben naast de hoofdtak een nevenactiviteit (85%). In figuur 2.10 is een overzicht gegeven van de nevenactiviteiten van de bedrijven met verbreding. Uit figuur 2.10 blijkt dat er meerdere bedrijven aan verbreding doen en dat het type verbredingsactiviteit divers is.

In de Weidse Polders is in 2022 ook een Herenboerderij gestart. Dit is een initiatief van een groep inwoners uit de regio Bergen, Egmond, Schoorl, Alkmaar gericht op de productie van gezond, duurzaam en lokaal voedsel. Ook is er in het gebied een zorgboerderij met melkgeiten en een eco Alpaca boerderij aanwezig.

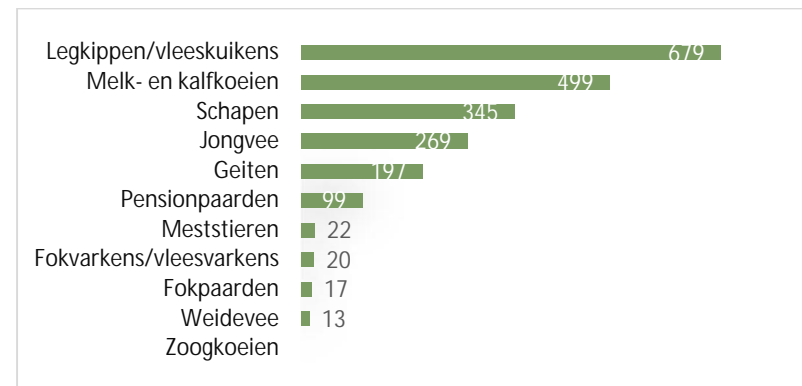
Figuur 2.10 Aantal agrarische bedrijven met (type) verbredingsactiviteiten

Twee van deze bedrijven delen het bedrijf met particulieren in de vorm van een aandeelhouderschap of zijn dit van plan.

2.3.4 Aantallen landbouwhuisdieren

In figuur 2.11 is per diersoort het aantal landbouwhuisdieren weergegeven. Uit de figuur is op te maken dat er verschillende type vee voorkomen. Het aantal melk- en kalfkoeien van de melkveebedrijven varieert van circa 50 tot 120 stuks. In de Weidse Polders komen alleen legkippen voor, verdeeld over drie bedrijven die naast kippen meerdere takken hebben.

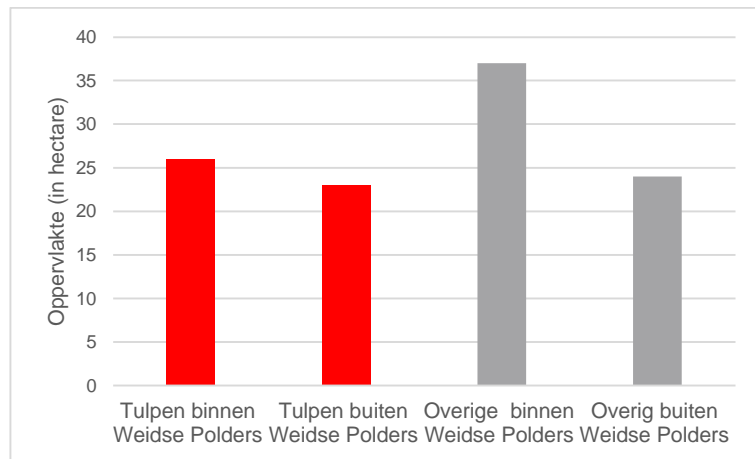
Nb. Eén bedrijf heeft de omvang van de veestapel niet beschikbaar gesteld waardoor een vertekend beeld ontstaat ten opzichte van het werkelijk in het gebied aanwezig aantal landbouwhuisdieren.

Figuur 2.11 Aantallen landbouwhuisdieren

2.3.5 Bollenteelt

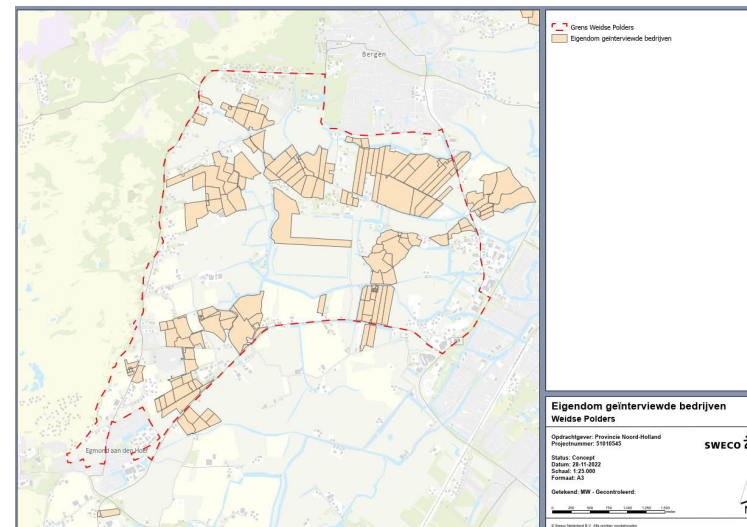
Drie respondenten hebben een bloembollenbedrijf. Drie respondenten verhuren grond aan derden voor de bollenteelt. In figuur 2.12 is de oppervlakte tulpenteelt en andere bolgewassen binnen en buiten de Weidse Polders weergegeven. Het totale areaal bollenteelt van de respondenten binnen de Weidse Polders bedraagt 63 hectare. Doordat er ook eigenaren en/of bedrijven zijn die grond verhuren zit hier een verschil met het totale areaal bollenteelt (117 hectare). Circa 40% is in gebruik voor tulpenteelt, circa 60% voor over bolgewassen. Circa 40% van het areaal van de respondenten ligt buiten de Weidse Polders wat van invloed is op het aantal verkeersbewegingen door landbouwverkeer.

Figuur 2.12 Areaal bollenteelt respondenten binnen en buiten de Weidse Polders.

2.3.6 Eigendomssituatie

De respondenten hebben in totaal 336,5 hectare grond in eigendom binnen de Weidse Polders. De ligging hiervan is weergegeven in fig. 2.13. De respondenten hebben 165 hectare grond in eigendom buiten de Weidse Polders

Figuur 2.13 Grondeigendom geïnterviewde bedrijven

Een aantal respondenten pacht grond in de Weidse Polders. Dit is weergegeven in figuur 2.14. Binnen de Weidse Polders pachten zij samen 189 hectare, buiten de Weidse Polders wordt in totaal 41 hectare grond gepacht..

Gepachte grond is voor de bedrijfsvoering bij een aantal bedrijven van groot belang. Hierdoor ontstaat een extensieve bedrijfsvoering in de veehouderij. Daarnaast is een enkel veehouderijbedrijf vrijwel volledig afhankelijk van pachtgrond.

Zonder pachtgrond komen zij in de problemen omdat er dan te weinig ruwvoer gewonnen kan worden en de mest niet op eigen grond kan worden aangewend. Voor de bollenteelt is de pachtgrond van belang voor de teeltwisseling.

Drie van de respondenten heeft recent (< 2 jaar) het bedrijf overgenomen. Eén respondent zal het bedrijf binnen 5 jaar overnemen. Drie respondenten zullen over meer dan 5 jaar het bedrijf overnemen. Vijf respondenten geven aan geen opvolger te hebben of kunnen dit nog niet aangeven. Vier van deze bedrijven liggen in de Weidse Polders.

2.3.7 Verkaveling, bereikbaarheid en ontsluiting

In figuur 2.15 is aangegeven hoeveel kavels de respondenten in gebruik hebben. Enkele genoemde knelpunten ten aanzien van de verkaveling zijn:-

- Te kleine huiskavels en/of ontbreken van uitbreidingsmogelijkheden huiskavel;
- Kavels op afstand.

2.3.8 Duurzaamheid in huidige bedrijfsvoering

Veel agrarische bedrijfsgebouwen zijn voorzien van zonnepanelen en/of ondernemers hebben plannen voor de aanleg hiervan bij nieuwbouw of uitbreiding van de bestaande panelen. Hierdoor zijn de bedrijven zelfvoorzienend of worden extra inkomsten verkregen via teruglevering. Eén ondernemer denkt aan mogelijkheden om energie te leveren aan de huishoudens in Bergen.

Ook zijn er ondernemers die voor de machines alleen HVO-diesel gebruiken (ook wel blauwe diesel genoemd). Dit is een

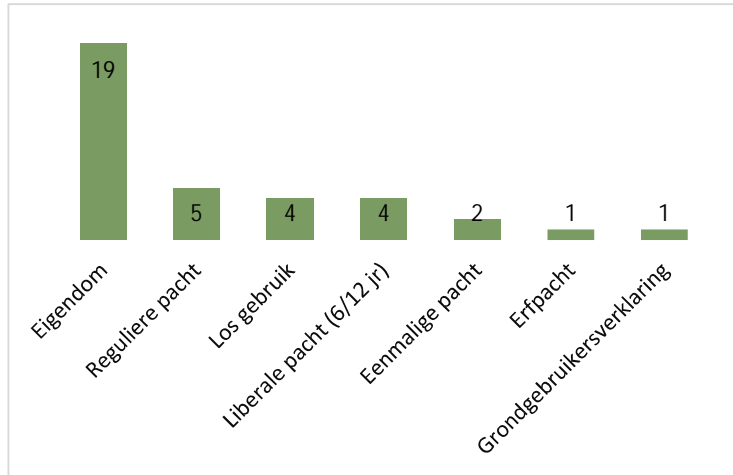
duurzame dieselbrandstof, dat bestaat uit plantaardige oliën en/of vetten die behandeld zijn met waterstof.

Bollentelers zijn actief bezig met het verbeteren van de bodemkwaliteit (bv groenbemesters) en zoeken naar mogelijkheden om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te reduceren of alternatieve middelen op basis van natuurlijke basis.

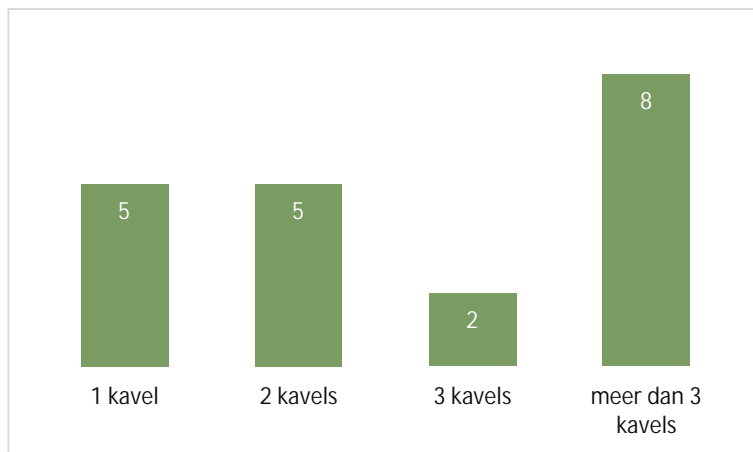
De melkveehouderijbedrijven zijn vrij extensief en een aantal bedrijven werkt actief aan kringlooplandbouw.

2.3.9 Vergunningensituatie

Drie van de 20 respondenten (waarvan 7 melkveehouderijbedrijven) geven aan te beschikken over een NB-vergunning (natuurbeschermingswet). Negen van de 20 respondenten bezit geen NB-vergunning of gelegaliseerde PAS melding. Er zijn geen PAS-melders in het gebied. Hierbij moet worden opgemerkt dat in de bollensector een andere vorm van vergunningverlening, bijvoorbeeld de combinatie van een bouwvergunning en een milieuvergunning, van toepassing is.

Figuur 2.14 Eigendom- en pachtsituatie (aantal bedrijven)

Figuur 2.15 Aantal bedrijven met 1,2, 3 of meer kavels in gebruik

Vier van de 20 respondenten moeten met landbouwverkeer door de bebouwde kom. Voor 16 van de 20 respondenten is dat niet het geval. Een aantal respondenten ondervindt geen knelpunten ten aanzien van de verkaveling.

Enkele genoemde knelpunten ten aanzien van de bereikbaarheid en ontsluiting zijn:

- Ontsluiting kavels;
- Smalle wegen zoals Oosterdijk en de Driehuizerweg;
- Verkeersdrempels.

2.3.10 Huidige knelpunten in de bedrijfsvoering

Een aantal respondenten ervaart knelpunten ten aanzien van de waterkwantiteit en/of -kwaliteit. Deze ervaringen en knelpunten lopen uiteen en zijn veelal locatiespecifiek.

Voorbeelden zijn:

- Bij extreme neerslag kans op overstroming;
- Waterkwaliteit niet altijd betrouwbaar;
- Voorkeur voor lager peil;
- Snellere reactie door waterschap;
- Lokaal slechte aan- of afvoer;
- Afwenteling wateroverlast van bollengrond op grasland;
- Te weinig water in boezem tijdens droogte.

Overige genoemde knelpunten zijn:

- Vossen;
- Vraatschade door ganzen;
- Weinig weidevogels.
- Overlast door recreanten;
- Wetgeving slootkanten.

2.3.11 Gewenste bedrijfsontwikkeling

Zes van de 20 respondenten geeft aan het bedrijf hetzelfde wenen te houden. Zeven van de 20 respondenten wensen nog ontwikkeling in verbreding. Vijf van de 20 respondenten geven aan de schaal van het bedrijf te willen vergroten. Concreet is door de respondenten een totale grondvraag van circa 12 tot 13 hectare binnen de Weidse Polders aangegeven. Dit is, of kan echter groter zijn of worden, omdat het voor een aantal respondenten niet mogelijk was om dit aan te geven omdat dit bijvoorbeeld afhangt van een in de toekomst te bouwen stal.

Voor tulpenbroeiers is schaalvergroting wenselijk omdat afnemers de bedrijven anders te klein vinden en er geen tulpen meer worden afgenomen.

Twee van de 20 respondenten hebben wensen in de richting van (verdere) ontwikkeling van agrarisch en particulier natuurbeheer.

Bij 8 van de 20 respondenten voldoen de bedrijfsgebouwen. Bij 6 van de 20 respondenten is uitbreiding, nieuwbouw en/of renovatie van de bedrijfsgebouwen nodig.

Voor drie van de 20 respondenten is eventuele bedrijfsverplaatsing binnen gemeente Bergen en/of provincie Noord-Holland een reële mogelijkheid. 17 van de 20 respondenten hebben aangegeven dat bedrijfsverplaatsing geen reële mogelijkheid is.

2.3.12 Kansen

In de gesprekken met de ondernemers is ingegaan op kansen voor de (verdere) ontwikkeling van de landbouwbedrijven.

Biologische landbouw

De landbouw in de Weidse Polders is al vrij extensief met ook bedrijven die kringlopen al zo veel mogelijk sluiten. Eén bedrijf produceert biologisch en één bedrijf heeft eerder het plan gehad, maar door planologische ontwikkelingen is dat niet doorgegaan. Omschakeling naar biologische landbouw past niet bij iedere ondernemer of het leidt tot een aantal verplichtingen die net even te ver gaan zoals aanpassing van stalsystemen en het niet kunnen gebruiken van kunstmest en/of gewasbeschermingsmiddelen en een toename van de benodigde grond. Een toename van het aantal biologische (melk)veebedrijven is alleen mogelijk indien er meer grond beschikbaar komt voor deze bedrijven.

Een combinatie met het beheer van het voormalig vliegveld Bergen wordt wel als een kans gezien voor omschakeling naar biologische bedrijfsvoering. Langjarige gebruiks zekerheid is dan wel een voorwaarde.

Biologische tulpenteelt is lastig omdat er vrijwel geen uitgangsmateriaal beschikbaar is. Voor de teelt van het bijgoed is dit relatief eenvoudiger.

Verbreding

85% van de bedrijven doet al aan verbreding en heeft wensen voor verdere ontwikkeling. Voorbeelden van actuele nevenactiviteiten zijn: de verhuur van vakantie-accommodaties, campings, huisverkoop, zuivelbereiding, geocatching, ontvangst toeristen (tulpen) en bootverhuur.

Genoemde wensen van ondernemers in het gebied voor de toekomst zijn zorg, kinderopvang, stopplek voor toeristen, verkoop van melk of bloemen/bollen aan huis, vergroting of verbetering van de huidige camping, kinderopvang, theetuin, bezoekerscentrum, onderwijs, educatieruimte, boot- en paardenverhuur en B&B.

Opwekking duurzame energie

Veel bedrijfsgebouwen zijn voorzien van zonnepanelen en/of ondernemers hebben plannen voor de aanleg hiervan bij nieuwbouw of uitbreiding van de bestaande panelen. Ondernemers zijn benaderd voor de aanleg van zonnepanelen op land, maar hier is in het gebied geen gebruik van gemaakt. Enkele ondernemers hebben wensen voor de bouw van een kleine windmolen aangezien dit sinds kort planologisch ook mogelijk is.

Natuurbeheer, biodiversiteit en waterkwaliteit

Een aantal ondernemers opteert voor het verleggen van de huidige natuurbegrenzing. Voor een aantal ondernemers is natuurbeheer mogelijk, maar dan als aanvulling op bestaande bedrijfsareaal of als er compensatie plaatsvindt (meer grond) om hetzelfde aantal stuks vee te kunnen houden. Er zijn ook bedrijven die al maximaal gebruik maken van bestaande pakketten voor agrarisch natuurbeheer of die de mogelijkheden voor productief kruidenrijk grasland onderzoeken.

Een aantal ondernemers ziet geen kans in natuurrealisatie op eigen grond (binnen huidige NNN) via afwaardering. Een enkel bedrijf staat hier voor open.

Ondernemers zijn gemiddeld genomen vrij positief over de aanleg van natuurvriendelijke oevers en/of bloemrijke randen. Bijvoorbeeld als dit kan worden gecombineerd met eisen vanuit melkfabriek of op pachtgrond van Natuurmonumenten. Op grond in eigendom is dit alleen mogelijk als compensatie plaatsvindt.

Ondernemers hebben ook eerder via het landbouwportaal Noord-Holland, een samenwerking tussen HHNK, KAVB, LTO, ANV's en PNH, al natuurvriendelijke oevers aangelegd.

Bloemrijke zadenmengsels kunnen als randteelt dienen in de bollenteelt. In de teeltwisseling zijn er mogelijkheden met teelt van Japanse Haver of bloemrijke stroken. Hiervoor wordt ook regelgeving afgewacht.

Bij verplichting vanuit KRW ontstaat voor ondernemers een nieuwe afweging wat te doen. Hierbij wordt opgemerkt dat de schouw van het waterschap hier op afgestemd moet worden. In de huidige situatie dienen volgens enkele agrariërs de sloten nog vaak volledig schoon te zijn. Op basis van informatie van het waterschap mag er tegenwoordig echter standaard al 10% begroeiing (5% aan beide zijden van een sloot) blijven staan. Ook werkt het waterschap aan een project waarin de ruimte voor begroeiing in sloten in kaart wordt gebracht (zogenaamde overruimte). Deze informatie blijkt derhalve nog niet bij alle agrariërs bekend.

Kansen voor de bollenteelt

Gronden in de binnenduinrand zijn vanwege de bodemopbouw uitermate geschikt voor de bollenteelt. Meer richting het oosten zijn diverse percelen (in het verleden) omgezet voor de bollenteelt. Ook deze gronden zijn zeer goed bruikbaar. Zeker als het organische stof gehalte op peil is gebracht.

De Bergermeer zou bodemtechnisch geschikt (te maken) zijn voor bollenteelt. Dit geldt ook voor het voormalig vliegveld Bergen maar is door de andere ingebrachte functies (natuur en ten dele waterberging) niet meer voor bollenteelt geschikt.

De bollentelers zien verschillende kansen voor nieuwe verdienmodellen zoals:

- Teelt van zomerbloeiërs;
- Teelt van nieuw gewas Allium;
- Energieproductie: door zonnepanelen op daken en/of op land (mobiel);
- Land verhuren voor snelle tuinbouwgewassen bijvoorbeeld sla.

Ondernemers gebruiken steeds minder gewasbeschermingsmiddelen. Men zoekt naar en/of gebruikt steeds meer middelen op natuurlijke basis, het weerbaar maken van de grond (bv door teelt van groenbemesters) en gebruik van organische mestkorrels. Bloemrijke zaadmengsels bieden kansen in teeltvrije zones om de landschapskwaliteit en biodiversiteit te vergroten en de natuurlijke plaagbestrijding te verbeteren.

2.3.13 Agribusinesscomplex

De meeste agrarische bedrijven zijn op een of andere wijze verbonden en/of afhankelijk van derden. Er worden momenteel geen belemmeringen ervaren ten aanzien van de keten waarin de ondernemers opereren.

Alleen de omvang van het bedrijf van tulpenbroeiers is een aandachtspunt. Als deze te klein zijn, komt de afzet mogelijk in gevaar.

Verschillende agrarische ondernemers maken gebruik van de diensten van bijvoorbeeld een (plaatselijke) loonwerker en/of mechanisatiebedrijven.

Een duidelijke samenwerkingstructuur of verbindend element tussen de agrarisch ondernemers in het gebied lijkt te ontbreken. Mogelijke oorzaken zijn de diversiteit van bedrijfsvormen en de fysieke scheiding door de diverse polders, wegen en waterlopen.

3. Autonome ontwikkeling en gebiedsfactoren

3.1 Marktonwikkeling

De prijs van agrarische producten wordt bepaald op basis van vraag en aanbod op de wereldmarkt. Landbouwproducenten hebben individueel onvoldoende marktmacht om de heersende marktprijzen te beïnvloeden (Baltussen et.al., 2018). De langjarige trend is dat de productprijzen voor landbouwproducten in reële zin zijn gedaald (ondanks het ondersteunende landbouwbeleid) en ook in de toekomst lijkt deze trend zich te zullen voortzetten (OECD, 2021 in Jongeneel, 2022).

Verbetering van het verdienmodel via de marktkant is een van de meest effectieve, maar tegelijkertijd ook een van de meest moeilijke acties. Voor Nederland, dat een grote landbouwexporteur is, is een EU breed duurzaamheidslabel in dit verband belangrijk omdat de kansen op financiële waardering voor duurzaamheids- en dierenwelzijn-inspanningen vergroot (EU Commissie, 2020 in Jongeneel, 2022).

Melkveehouderij

De melkprijs wordt bepaald door de wereldwijde vraag naar melk en de aanbod daarvan. Circa 2/3 van de Nederlandse zuivel wordt geëxporteerd naar omringende landen. Steeds meer bepalen geopolitieke ontwikkelingen de zuivelmarkt (NZO, 2022).

De vraag naar zuivelproducten met speciale kenmerken neemt toe. Hierdoor ontstaat een verbreding in het aanbod van

koemelksoorten (melkstromen). Ook onderlinge concurrentie en maatschappelijke ontwikkelingen kunnen aan de basis staan van specifieke melkstromen. Voorbeelden zijn (NZO, 2022):

- 1) Biologische melk: het biologische segment groeit, maar blijft relatief beperkt met een volumeaandeel van circa 3%.
- 2) Weidemelk: vanaf 2012 is er weidemelk op de markt. Doel hiervan is de koe zichtbaar te houden in het Nederlandse landschap door melkveehouders een hogere prijs voor weidemelk te bieden en aan supermarkten en andere afnemers een hogere prijs voor weidemelkproducten te vragen.
- 3) VLOG-melk voor Duitsland. Vanaf 2017 worden door verschillende zuivelondernemingen producten op de markt gebracht die voldoen aan de Duitse criteria voor VLOG (Verband Lebensmittel Ohne Gentechnik). Met de productie van vooral kaas volgens de VLOG-standaard wordt ingespeeld op de toenemende vraag van Duitse supermarkten naar voedingsmiddelen waarbij in de productieketen geen gebruik is gemaakt van gentechniek. CONO volgt deze kwaliteitsstandaard (CONO, 2022d). Ook Friesland Campina heeft een aparte melkstroom die hieraan voldoet.
- 4) Duurzame melkstromen: in 2018 en 2019 hebben verschillende zuivelproducenten in Nederland zuivelproducten op de markt gebracht die voldoen aan bepaalde duurzaamheidseisen. Hiermee wordt ingespeeld op de toenemende vraag naar duurzame producten. Melkveebedrijven met een lage CO-equivalent, hoge scores op het gebied van

dierenwelzijn en biodiversiteit, weidegang en/of voldoen aan de nieuwe standaard voor grondgebondenheid kunnen in aanmerking komen voor een hogere beloning voor de melk. Enkele producenten onderscheiden zich met het aanbod van melk en zuivelproducten als weidevogelmelk of melk die voldoet aan de criteria van het Beter Leven keurmerk. De toeslag op de gangbare melkprijs varieert per onderneming en product.

De missie van bijvoorbeeld CONO Kaasmakers is een eerlijke melkprijs voor de melkveehouders. Een prijs die duurzame en diervriendelijke melkproductie stimuleert, ruimte biedt voor investeringen en kwaliteit belooft. CONO Kaasmakers staat al jaren in de top drie als het gaat om de melkprijs (CONO, 2022a). CONO heeft de certificering van het Caring Dairy programma. Het doel hiervan is om op diverse aspecten op het gebied van diergezondheid en dierwelzijn, gras en natuur, en milieu doorgaand te verbeteren (CONO, 2022b).

De vraag naar duurzame melkstromen beperkt zich nu nog vooral tot de Nederlandse supermarkten en internationale industriële afnemers. De volumes zijn ook nog relatief beperkt ten opzichte van de totale Nederlandse melkplas. Toch is het de verwachting dat Nederlandse melk en zuivelproducten zich ook internationaal hiermee beter kunnen onderscheiden, gezien de toenemende belangstelling wereldwijd voor duurzaam geproduceerde voedingsmiddelen en grondstoffen (NZO, 2022).

Om een verdienmodel te creëren moet de plus op de melkprijs naast het dekken van de kosten ook nog een plus opleveren. Verbeij deed hier in 2020 onderzoek naar. In het onderzoek zijn

o.a. interviews met vijf zuivelondernemingen afgenomen, namelijk Farmel, CONO Kaasmakers, FrieslandCampina, Bel Leerdammer en A-ware. Uit het onderzoek volgt dat de keuze tussen verschillende melkstromen impact heeft op de inkomenspositie van de melkveehouder, waarbij de inkomenspositie van de melkveehouder deels verbeterd is door de introductie van verschillende melkstromen. Hij kan een passend verdienmodel kiezen wat past bij zijn bedrijfsvoering of kan zijn bedrijfsvoering aanpassen om zo een betere inkomenspositie voor zichzelf te creëren als de ruimte bij de zuivelverwerkers dit toelaat. Echter, de mogelijkheid hiertoe is sterk afhankelijk van de melkverwerker en de regio waar het bedrijf gevestigd is, omdat veel melkstromen gebonden zijn aan specifieke melkverwerkers en regio's. De inspanningen die tegenover de plus op de melkprijs staan zijn per melkstroom verschillend, echter zorgt iedere melkstroom voor de nodige aanpassingen in de bedrijfsvoering. Enkel de melkstromen Koe, Natuur, Boer stroom (Albert Heijn en A-Ware) en de PlanetProof-melkstroom (opgezet door Stichting Milieu Keur waarbij circa 600 melkveehouders van Friesland Campina aanleveren) lijken een verdienmodel te genereren waarbij omzet gegenereerd wordt, al zit er wel nog onzekerheid hierin door de antwoorden uit de enquête. Overige melkstromen lijken een vergoedingsmodel te hebben, waarbij de extra kosten vergoed worden maar er verder niets of weinig van de plus op de melkprijs overblijft (Verbeij, 2020). Eerder onderzoek van Rodijk (2019) laat zien dat eisen om te kunnen deelnemen aan een melkstroom geld kost, maar dat het ook zeker wat oplevert voor het bedrijf. Het aantal veranderingen tussen de verschillende melkstromen wisselen sterk. Bijvoorbeeld bij de PlanetProof melkstroom en de Caring Dairy melkstroom dienen er veel veranderingen plaats te

vinden op het melkveebedrijf om zeker te zijn van deelname. De verandering naar VLOG is relatief het gemakkelijkst. Na een overgangstermijn van 3 maanden VLOG-voer voeren is het overstappen (de verandering) klaar en kom je in aanmerking voor extra melkgeld (Rodijk, 2019).

Klaverkaas werkt samen met andere melkveebedrijven wanneer de melkproductie van de eigen koeien niet voldoende is voor de gevraagde kaasproductie. Deze bedrijven zijn zeer zorgvuldig geselecteerd en werken volledig volgens de standaarden en eisen van Klaverkaas (KlaverKaas, 2022).

Met de ontwikkeling van Kritische Prestatie Indicatoren (hierna: KPI's) wordt duurzaamheid voor melkveebedrijven concreet gemaakt zodat dit ook kan worden beloond (zie kader).

Bloembollen

Prijzen van bollen kunnen sterk fluctueren op basis van vraag en aanbod (Valkering, 2022). Bij een goede balans tussen vraag en aanbod zijn de prijzen veelal goed (Langen, 2021).

De bloembollensector heeft zijn wortels in Nederland met een marktaandeel van ongeveer 60% van de wereldproductie in bloembollen (Auteur onbekend, 2022). Noord-Holland is het belangrijkste productiegebied van bloembollen in Nederland.

Bloembollen worden over de hele wereld geëxporteerd. Afnemers stellen steeds strengere eisen aan de producten die zij kopen. Vooral op het gebied van virusnormen leggen importerende landen de lat steeds hoger. De sector wil aan deze fytosanitaire eisen voldoen om de exportmarkten te kunnen blijven bedienen. Gedreven door de consument eisen retailers steeds vaker duurzaamheids garanties van de sector. Winkelketens letten in de eerste plaats op residuen van

gewasbeschermingsmiddelen, maar kijken ook steeds verder de keten in naar de productiewijze. Een hoog niveau van kwaliteit en duurzaamheid op basis van transparantie is de norm (Looman et al., 2018).

Biodiversiteitsmonitor melkveehouderij

Provincie Noord-Holland steunt o.a. de Biodiversiteitsmonitor melkveehouderij en de indicatoren die zij daarvoor gebruiken. Methodiek De Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij meet met Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) de invloeden van een melkveebedrijf op de biodiversiteit. De KPI's zijn broeikasgasuitstoot, stikstofbodembalans, ammoniakemissie, aandeel eiwit van eigen land, aandeel blijvend grasland en het aandeel natuur- en landschapsbeheer.

In 2021 is in dit kader een pilot gestart in opdracht van provincie Noord-Holland en Cono. Bij 13 melkveebedrijven in Noord-Holland zijn de KPI's kruidenrijk grasland en natuur in beeld gebracht met behulp van de biodiversiteitsmonitor

Met de pilot is aangetoond dat een grotere groep veehouders aan een vorm van natuur(beheer) doet, wat ook is te borgen. De biodiversiteitsmonitor zou een geschikt instrument kunnen zijn om tevens te werken met een beloningssystematiek. Voor CONO is biodiversiteit, samen met weidegang, dierwelzijn, kringloop en klimaat, een belangrijke pijler in het Caring Dairy duurzaamheidsprogramma (CONO, 2022).

Multifunctionele landbouw

In Nederland is de omzet van multifunctionele landbouw (verbredingsactiviteiten) tussen 2007 en 2020 ongeveer verviervoudigd. Ondanks de coronacrisis is de omzet tussen 2019 en 2020 gestegen. Met name de boerderijverkoop. De grootste stijging doet zich voor bij het aantal kleine verkooppunten langs de weg. Ook het aantal grote kramen langs de weg, kleine en middelgrote boerderijwinkels, grote boerderijwinkels en bedrijven die aan huis leveren is gestegen (Meulen et al., 2022). De verwachting is dat door beleid en vraag uit de markt boerderijverkoop interessant blijft, al hangt dit wel sterk af van de ligging van het bedrijf, concurrentie en de economische ontwikkeling.

Feitelijk beschikken steeds meer huishoudens over een auto, caravan en/of camper. De vraag naar camperplaatsen in de gemeente Bergen is, zeker in de coronacrisis, aanmerkelijk gestegen (Gemeente Bergen, 2022).

Biologische landbouw

Het marktaandeel biologische landbouw is in Nederland beperkt (enkele procenten). Sinds 2010 is het aantal bedrijven dat is omgeschakeld en het areaal toegenomen. De laatste jaren is er een afvlakking van de groei (Agrimatie, 2022). Oorzaak is gebrek aan perspectief zowel vanuit de markt als overheid. Het aanbod van biologische producten in supermarkten is ongeveer 3%. Door regelgeving mag een overstappende agrariër pas na twee jaar zijn teelt als biologisch vermarkten. In die periode zijn de extra kosten voor de biologische teelt niet of onvoldoende uit de markt te halen (GLB, 2022).

De biologische teelt van bloembollen staat nog in de kinderschoenen. Er zijn enkele telers die biologisch bollen telen

en er is één biologische tulpenbroeier in Nederland. De afgelopen jaren is er met name vanuit gemeentes en provincies een toename van de vraag naar biologische bollen zichtbaar. In de kopgroep is ruimte voor meer ondernemers dan de kleine groep biologische telers die er nu is (Dwarswaard, 2021).

Ontwikkeling grondmarkt

De gemiddelde agrarische grondprijs in Noord-Holland in (het eerste kwartaal van) 2022 bedraagt €77.400,- per hectare (Kadaster, 2022). Langjarig stijgen de gemiddelde grondprijzen. Grondprijzen kunnen lokaal sterk variëren. Factoren die daarbij een rol spelen zijn de locatie van de grond en de kwaliteit van de bodem (NVM, 2022). In de Weidse Polders is de vraag naar grond groot met hogere prijzen als gevolg. Vanwege de ligging in de kustzone is er onder andere een toenemende vraag vanuit investeerders. Ook de bollenteelt heeft behoefte aan meer teeltareaal in het gebied.

Paardenhouderij

In het algemeen is de paardenwereld onder de Nederlandse bevolking voor 'buitenstaanders' vrij onbekend. Dit geldt vooral voor de professionaliteit, veiligheid en welzijn. Mits welzijn door regelgeving is gewaarborgd is er draagvlak voor het houden van een paard in Nederland en past het paard bij het Nederlandse landschap (Zest Marketing, 2019).

Ruiterpadennetwerk

Nederland kent een fijn vertakt netwerk van ruiterspaden. De lange kustlijn leent zich goed voor strandritten. De gezamenlijke natuurorganisaties zijn de eigenaren van deze paden en spannen zich in dit netwerk voor alle ruiters toegankelijk te houden (KNHS, 2015). Ook in het duingebied van Egmond, Bergen en Schoorl is een uitgebreid netwerk aanwezig.

Maneges en pensionstallen

De gebruiksgericte paardenhouderij zoals maneges en pensionstalling is niet-agrarisch en heeft als kenmerk publieks- en verkeersaantrekkend te zijn. Daarnaast is het geven van instructie (aan derden) ook een kenmerk van een gebruiksgericte paardenhouderij. Drie agrarische bedrijven in de Weidse Polders hebben een paardenpension. Feitelijk zijn er meer in de praktijk, maar omdat deze geen agrarische status hebben zijn deze niet meegenomen in dit onderzoek. Maneges komen in de Weidse Polders niet voor.

Pensionstallen bestaan hoofdzakelijk uit stalruimten, ruimte voor opslag van materieel en voer en eventueel een rijbak. Er gaat een (beperkte) verkeersaantrekkende werking vanuit door bezoekers (veelal de eigenaren van de paarden). Er zijn ondernemers in de Weidse Polders met de wens om het paardenpension verder uit te breiden om het verdienmodel te verbeteren, de huisvesting te verbeteren of de deze tak af te bouwen en meer in te zetten op toerisme.

Een bedrijfsmatige (professionele) paardenhouderij is gericht op het genereren van bedrijfsresultaat. De gemeente Bergen rekent paardenhouderijen met meer dan vijf paarden onder de bedrijfsmatige paardenhouderij, ook als de paarden als hobby worden gehouden en geen inkomsten opleveren (Korstanje en Raap, jaartal onbekend).

De paardenhouderij kan een positieve bijdrage leveren aan het landschappelijk beeld. Om dit te stimuleren en om verrommeling tegen te gaan, kan er samen met de natuur- en landschapsorganisaties bekeken worden welke (simpele) of gesubsidieerde aanpassingen er haalbaar zijn. Natuur- en landschapsorganisaties zouden bijvoorbeeld budget kunnen reserveren voor projecten bij paardenhouders. Wat passend is

in een landschap hangt af van de regio, locatie en omgeving (Cornelissen et al., 2014).

Ontwikkeling

Voor meer welzijn van paarden is meer ruimte nodig, in de boxen en in het bijzonder buiten zodat het natuurlijk gedrag van paarden kan worden vergroot. De realisatie van een Paddock Paradise is een voorbeeld om paarden meer buitenruimte te bieden en het natuurlijk gedrag te stimuleren (Paddock Paradise, 2022).

In natuurgebieden zijn paarden veelal niet toegestaan. Bovendien vormen natte omstandigheden van gronden, onkruiden een risico voor de gezondheid van de (ras)paarden (FNRS, 2022). Dit geldt niet/minder voor de wilde paardenrassen.

3.2 Beleidsontwikkeling

3.2.1 Europees en nationaal landbouwbeleid

Farm to fork (boer tot bord)

De Europese Commissie werkt aan een lange termijn strategie voor landbouw van Europa. Het doel van deze 'Van boer tot bord'-strategie is om de transitie mogelijk te maken naar een duurzaam voedselsysteem in de EU dat de voedselzekerheid en de toegang tot gezonde voeding waarborgt.

Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB)

In 2023 verandert het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). Dit beleid is nog in ontwikkeling. Het nieuwe GLB moet voor een grotere bijdrage van de landbouw aan de EU-milieu- en klimaat-doelstellingen zorgen, kleinere landbouwbedrijven en jonge boeren gericht ondersteunen en meer flexibiliteit

bieden (Europese Raad, 2022). Huidige regelingen zullen veranderen. Nieuw is de eco-regeling met eco-activiteiten die gericht zijn op het verbeteren van biodiversiteit, bodem en lucht, klimaat, landschap en water. Door uitvoering van eco-activiteiten kunnen subsidies van €60 tot €200 per hectare worden verkregen (RVO, 2022). Het Nationaal Strategisch Plan (NSP) geeft aan hoe Nederland invulling geeft aan de Europese GLB-verordeningen (Gerrits, 2020).

Klimaatbeleid

Voor de landbouw geldt de afspraak dat deze in 2050 klimaatneutraal is. De EU-lidstaten hebben met elkaar afgesproken dat de EU in 2030 minimaal 40% minder moet uitstoten. Nederland werkt nationaal aan 49% minder uitstoot ten opzichte van 1990. De overheid, bedrijven en maatschappelijke organisaties hebben een Klimaatakkoord gesloten. In 2050 dient 95% minder CO₂-uitstoot ten opzichte van 1990 te zijn gerealiseerd.

De ambitie van de landbouw- en landgebruiksector is om met de afspraken in het Klimaatakkoord een broeikasgasemissiereductie van 6 Mton CO₂-eq in 2030 te realiseren. Reductie van broeikasgasemissie wordt in de veehouderij bereikt door lagere emissies uit dieren, stallen en mest en ingeleverde dierrechten. In de glastuinbouw leidt energiebesparing en het gebruik van duurzame energie tot CO₂-reductie. Het beleid omtrent landgebruik moet leiden tot zowel een reductie van broeikasgasemissies als een toename van koolstofvastlegging, met een inzet op veenweidegebieden, bossen en natuurgebieden en landbouwbodems (Rijksoverheid, 2022).

Kader Richtlijn Water (KRW)

De Kader Richtlijn Water (KRW) heeft als doel de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater te verbeteren. In 2027 moet aan de eisen worden voldaan.

In de Weidse Polders zijn er vanaf 2009 al verschillende zaken gerealiseerd om de waterkwaliteit te verbeteren zoals:

- Aanleg van 2 km natuurvriendelijke oever door bijvoorbeeld het flauwer maken van taluds;
- De bouw van twee kunstwerken voor het passeerbaar maken voor vissen.

Voor de KRW-periode 2021- 2027 moet meer in detail gekeken worden wat er verder kan worden verbeterd. Huidige knelpunten in te gebied zijn:

- Teveel nutriënten (N (stikstof) en P (fosfor));
- Onnatuurlijk peilbeheer;
- Normoverschrijdingen van chemische stoffen;
- Inrichting en beheer van sloten en oevers.

HNK onderzoekt en monitort de waterkwaliteit de komende jaren en richt zich op het beperken van gebiedsvreemd water.

Samen met, of door andere partijen, wordt ingezet op:

- Bovenwettelijke maatregelen landbouw gericht op gebruik (het verminderen van verlies) van stikstof, fosfaat en/of gewasbeschermingsmiddelen;
- Benutten van overbreedte in het watersysteem;
- Oeverbescherming;
- Vergroting van natuurvriendelijke oevers en habitatgeschiktheid van water.

De instrumenten om dit op de agrarische bedrijven te laten landen zijn het Landbouwportaal Noord-Holland (voor coaches en subsidies, recent opnieuw geopend) en via het Agrarisch

Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) waarin verschillende beheerpakketten voor agrarisch waterbeheer beschikbaar zijn (via Water, Land & Dijken met beheervergoeding).

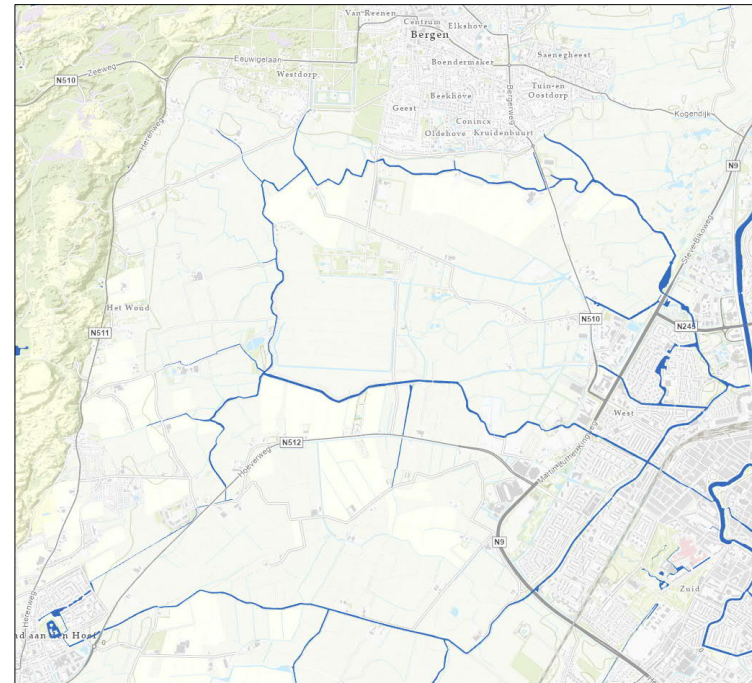
Wat betreft de voorgestelde teeltvrije zones, is de stand van zaken (anno december 2022) dat de EU niet akkoord is gegaan met het voorstel van Nederland voor de zones van 2 meter. Het laatste voorstel is (Kamerbrief 28 september 2022):

- 5 meter langs KRW-waterlichamen, tenzij die 5 m meer dan 4% van het perceelareaal betreft, dan wordt het 3 meter of als dat ook nog meer dan 4% van het perceel areaal beslaat en de sloot niet breder is dan 10 meter wordt de bufferstrook 1 m;
- 3 meter langs overig water, tenzij dit meer dan 4% van het perceelareaal is, dan wordt het 1 m of 0,5 m.

Daarnaast geldt dat de huidige verplichte breedte van bufferstroken voor bepaalde specifieke teelten (zoals beschreven in het Activiteitenbesluit milieubeheer) de minimumbreedte blijft.

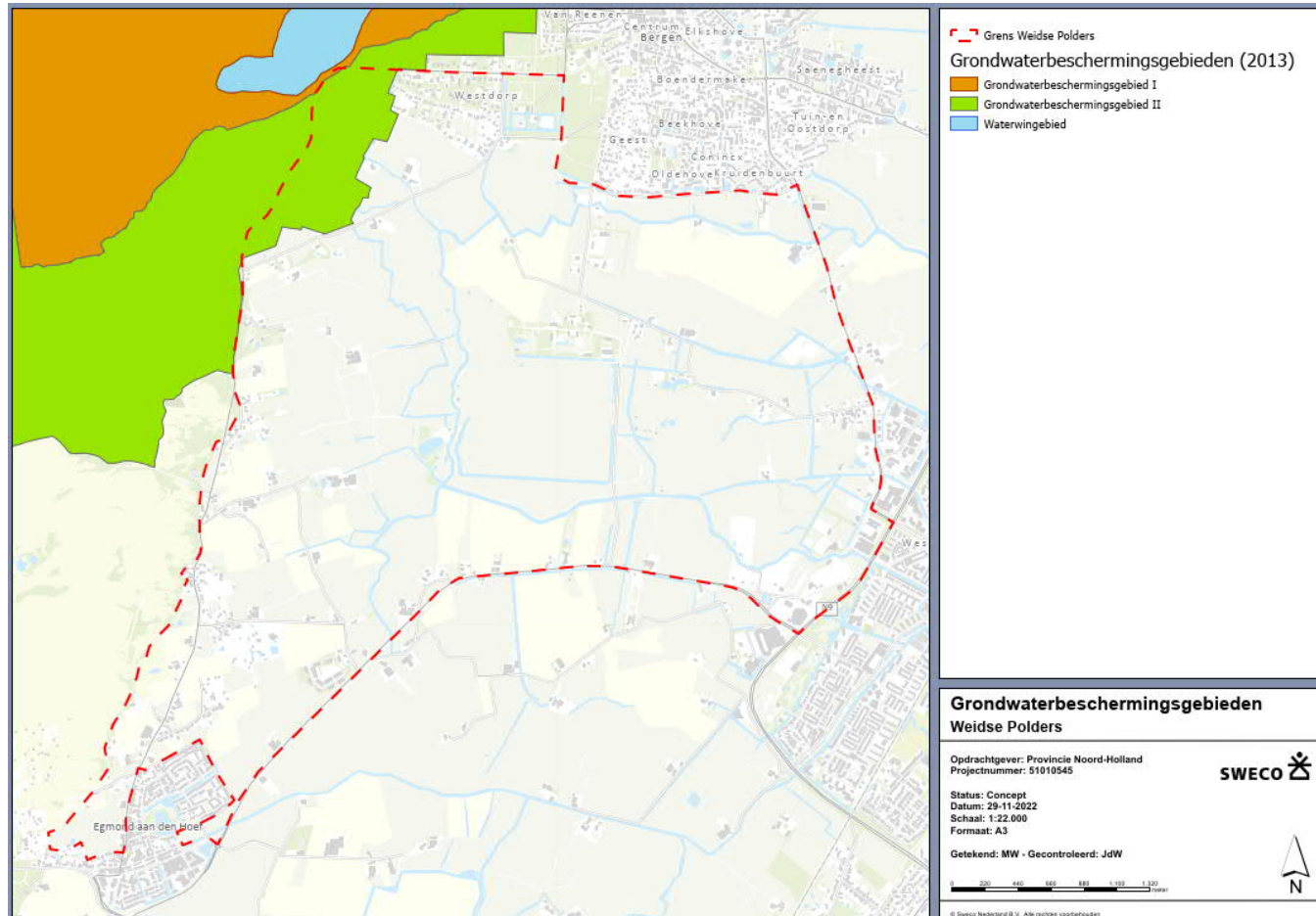
Grondwaterbeschermingsgebied

De noordwestelijke hoek van de Weidse Polders grenst aan, en ligt deels in, een grondwaterbeschermingsgebied, zone II (zie fig. 3.2). In Noord-Holland worden drie zones onderscheiden ten behoeve van de bescherming van drinkwater; waterwingebied (60-dagen zone), grondwaterbeschermingsgebied I (25-jaar zone) en grondwaterbeschermingsgebied II (100- / 200-jaar zone). Binnen grondwaterbeschermingsgebieden gelden diverse gebruiksbeperkingen om zodoende het drinkwaterbelang te beschermen (Provincie Noord-Holland, 2021b).

Figuur 3.1. KRW SGBP3 Oppervlaktewaterlichamen (HHNK, 2022)

Figuur 3.2 Grondwaterbeschermingsgebied Weidse Polders

Stikstofreductie en natuurverbetering

De wet stikstofreductie en natuurverbetering formuleert concrete doelen voor stikstofreductie in Nederland. Deze zijn:

- 40% van het areaal stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden onder de kritische depositie waarde (KDW) in 2025;
- 50% in 2030;
- 74% in 2035.

In het coalitieakkoord van het rijk (december 2021) is een versnelling opgenomen wat betekent dat de doelstelling van 74% in 2030 al bereikt dient te worden.

Op dit moment ligt in het Noord-Hollands Duinreservaat circa 20% onder de Kritische Depositie Waarde (KDW). Dit betekent dat nog een grote reductie nodig is (Top, 2022).

21% van de stikstofdepositie in de Weidse Polders is afkomstig van de landbouwsector. Een groot percentage van de stikstofdepositie is afkomstig uit bronnen elders (o.a. buitenland, meetcorrectie en scheepvaart) (Top, 2022).

In vergelijking met andere N2000-gebieden in Nederland is in de Weidse Polders een lager percentage afkomstig vanuit de landbouw.

Provincie Noord-Holland onderzoekt in dit kader (Top, 2022):

- Hoe de richtinggevende stikstofreductiedoelstellingen zich verhouden tot de eerder vastgestelde Provinciale doelen en de verschillende gebiedsprocessen.
- Nader onderzoek naar stikstofdepositie en mogelijke maatregelen in alle sectoren.
- Onderzoeken wat de verbreding van de opgave, naast stikstof ook water, klimaat en natuuropgave kan

worden georganiseerd in de verschillende gebiedsprocessen.

- Gebiedsgerichte aanpak en gebiedsproces Weidse Polders:
  - Landbouwkundig onderzoek wordt gebruikt als input om te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om bij te dragen aan de stikstofreductie doelstellingen.
  - Wanneer meer duidelijk is over de kaders en doelen van het nationaal Programma Landelijk gebied worden deze geïntegreerd en meegenomen in het gebiedsproces Weidse Polders.
  - Hierbij wordt er zoveel mogelijk voortgebouwd op reeds gedane onderzoeken en het reeds ingezette proces.

Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)

Op 10 juni 2022 heeft de minister de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied gepresenteerd inclusief de richtinggevende stikstofreductie doelstellingen per gebied. Dit betekent vooralsnog (Top, 2022):

- Een integrale aanpak van opgaves op het gebied van stikstof, water, klimaat en natuur;
- Aanvullende doelen voor water, klimaat en natuur worden later bekend;
- Richtinggevende stikstofreductie doelstellingen Weidse polders: een reductie van 48% tot 70%.

Provincie Noord-Holland onderzoekt de betekenis van dit beleid voor o.a. het gebied de Weidse Polders. Alle bronnen worden daarin meegenomen. In het najaar van 2022 volgen er nog brieven over klimaat en ammoniak voor de industrie en over de

Kaderrichtlijn Water (KRW). De agrariërs in de Weidse Polders zijn nodig om de doelen te kunnen behalen (Top, 2022).

Tijdens het opstellen van het rapport voor dit onderzoek zijn kamerbrieven (25 november 2022) gepubliceerd over de voortgang van het NPLG, Water en Bodem Sturend en over de toekomst voor de landbouw. Enkele landbouwgerelateerde punten hieruit zijn opgenomen in dit en de volgende kaders.

Voortgang NPLG (Ministerie LNV, 2022a)

- De provincies ontvangen van de overheid een ambtelijk ontwikkeldocument NPLG. Dit document biedt de basis voor wat de gebiedsprogramma's op 1 juli 2023 moeten opleveren. Gebiedsgericht, integraal werken staan centraal. Het programma heeft een iteratief en adaptief karakter.
- Het is van belang dat bruikbare landbouwgrond beschikbaar is en blijft voor de landbouw. Beschermen van bruikbare landbouwgrond moet in de gebiedsprocessen nadrukkelijk aandacht krijgen.
- Om invulling te geven aan de ambities van het NPLG is het nodig om alle partijen, zoals ondernemers, boeren en burgers, een duidelijke rol te geven bij de stappen die nodig zijn voor de toekomst de landbouw en landelijk gebied. De agrarische sector is in dit verhaal onmisbaar, vanuit zijn rol als duurzame voedselproducent, beheerder van (agrarische) natuur, groenblauwe dooradering en vanuit sociaal-cultureel perspectief.

Water en Bodem sturend (Ministerie LNV, 2022b)

- We behouden ook voor de toekomst waardevolle landbouwgronden. Dit doen we door maatregelen uit te werken voor het beheer van landbouwgronden op het gebied van materieel, nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen etc. Vanuit het Nationaal Programma Landbouwbodems trekken we samen met kennispartijen, de agrarische sector en de ketenpartijen op. Dit wordt in het Nationaal Strategisch Plan verankerd.
- Het Rijk stuurt met het Nationaal Programma Landbouwbodems aan op een duurzaam bodembeheer van landbouwbodems.
- Waterbeheerders blijven zich zoveel mogelijk inzetten op het terugdringen of beperken van verzilting om mogelijk bestaande functies te bedienen. We werken dit samen met de betrokken sectoren uit in de gebiedsprocessen, het gaat hier immers om vruchtbare landbouwgrond.
- Niet afwentelen op toekomstige generaties. Dat betekent nu rekening houden met belasting van bodem en water, klimaatverandering én met toekomstige beheerkosten
- Niet afwentelen naar andere gebieden of functies. Dat betekent dat een actie op de ene locatie (denk aan bebouwing, grondwateronttrekking of inzet van gewasbeschermingsmiddelen), niet mag leiden tot een onbedoeld effect elders (wateroverlast, verdroging van natuurgebieden of vervuiling van water).

Kamerbrief Toekomst Landbouw (Ministerie LNV, 2022c)

- Komende maanden wordt gewerkt aan afspraken over de toekomst van de landbouw in Nederland. Deze worden vastgelegd in het Landbouwakkoord die in het eerste kwart van 2023 gesloten moet zijn.
- De landbouw in Nederland zal, in lijn met het coalitieakkoord en het advies van de heer Remkes, zich richting 2040 doorontwikkelen tot een duurzame landbouw met kringlooplandbouw als vertrekpunt.
- Het kabinet heeft zich verbonden aan een ambitie voor een goed verdienvermogen voor de boer, zodat boeren in staat gesteld worden om de benodigde verandering te realiseren en daar ook maatschappelijke waardering voor te krijgen, waarbij jonge boeren toekomst houden en de positie van de boer in de keten wordt versterkt.
- De agrarische sector heeft te maken met verschillende onontkoombare doelen op natuur, klimaat, stikstof en water. De impact hiervan is groot. Voor verschillende thema's moeten de doelen na 2030 nog worden ingevuld. Dat betekent dat na 2030 transitie verder zal gaan.
- Wat de doelen voor een individuele agrariër betekenen, wordt onder meer bepaald door de omstandigheden die per gebied verschillen. De landelijke doelen vertaald naar richtinggevende provinciale en/of regionale doelen, zijn in januari 2023 gereed en leiden tot eerste gebiedsprogramma's op 1 juli 2023.
- De landelijke en gebiedsgerichte opgaven moeten vertaald worden naar individueel bedrijfsniveau. Boerenbedrijven hebben snel duidelijkheid nodig over welke kansen en welke restricties op hen afkomen en welke mogelijk- en onmogelijkheden er zijn.

Kamerbrief Toekomst Landbouw (vervolg)

- Het kabinet ziet het belang van een gebiedsgerichte aanpak, waarbij de toekomst op individueel bedrijfsniveau past bij het gezamenlijk perspectief voor het gebied. Doelsturing is echter niet eenvoudig want middelvoorschriften zijn diep verankerd in Europese en nationale regelgeving. Doelsturing vraagt om ingrijpende aanpassing van (nationale) wetgeving.
- Inzet op een stoffenbalans wordt onderzocht en hierover worden afspraken gemaakt in het Landbouwakkoord. Om doelsturing mogelijk te maken wordt de systematiek van kritische prestatie-indicatoren uitgewerkt behulp van initiatieven zoals de biodiversiteitsmonitor.
- Er liggen grote kansen voor agrarische bedrijven door te ontwikkelen om te komen tot duurzaam verdienvermogen. Een belangrijke rol is weggelegd voor innovatie en management. Dit kan zowel hightech via open en gesloten systemen of een extensievere productiewijze en verbetering van het management.
- Bij extensivering zijn instrumenten nodig om de effecten van de verlaging van het opbrengend vermogen op de waarde van de grond te compenseren en om het mogelijk te maken bijvoorbeeld met hulp van een grondbank voldoende grond ter beschikking te krijgen voor deze bedrijven noodzakelijk om dit tot een rendabel verdienvermogen te maken.
- Daarnaast kan het leveren van andere diensten zoals natuurbeheer het verdienvermogen verbeteren. De verlenging van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) van 6 jaar naar 12 jaar is daar een voorbeeld van.

7e Nitraat Actieprogramma

Het 7de Nitraat Actieprogramma (in voorbereiding) is de uitwerking van de aanpak in Nederland die wordt voorgeschreven door de Nitraatrichtlijn. In het programma staat hoe Nederland omgaat met de regels van de Nitraatrichtlijn gericht op schoon grond- en oppervlaktewater. Dit betreft o.a. de toegestane bemestingsintensiteit en de derogaties.

Per 1 januari 2023 worden bredere integrale bufferstroken verplicht gesteld. Daarnaast vindt aanpassing van de stikstofgebruiksnormen plaats, en wordt het toepassen van storrijke stalmest en organisch stofrijke meststoffen verruimd. Met name voor de melkveehouderij is derogatie een belangrijk aandachtspunt. Volgens de huidige regels mag op landbouwgrond 170 kilogram stikstof uit dierlijke mest per hectare per jaar worden gebruikt. Met een derogatievergunning is dat 230 of 250 kilogram. Deze derogatie wordt de komende jaren afgebouwd en in 2026 wordt deze vergunning definitief niet meer verleend. Dit heeft grote gevolgen voor de mestmarkt en leidt tot extra kosten voor de melkveehouderij. Dit vanwege benodigde aankoop van kunstmest, kosten voor afvoer van mest en kosten voor pacht en/of aankoop van extra grond.

Vanaf 2023 is er bovendien geen derogatie meer mogelijk voor percelen in Natura2000-gebieden en voor percelen in grondwaterbeschermingsgebieden (RVO, 2022).

Gewasbescherming

Nederland moet invulling geven aan de vereisten van de Richtlijn 2009.128/EG betreffende duurzaam gebruik pesticiden. Het Nederlands beleid voor de gewasbescherming in de landbouw 2020-2030 is vastgelegd in het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030. Doel is dat in 2030 de land- en tuinbouw in Nederland

zich kenmerkt door een duurzame productie met weerbare planten en teeltsystemen, waardoor ziekten en plagen veel minder kansen krijgen en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zo veel mogelijk kan worden voorkomen. Drie strategische doelen zijn uitgewerkt:

- Plant- en teeltsystemen zijn weerbaar; gewassen kunnen tegen een stootje en zijn grotendeels zelfregulerend. Ziekten en plagen krijgen daardoor minder kans, zodat de noodzaak om in te grijpen tot een minimum beperkt blijft.
- Natuur en land- en tuinbouw zijn met elkaar verbonden; een 'natuurinclusieve vorm van landbouw' is specifiek gericht op het behoud en het gebruik van biodiversiteit en natuur in en om het bedrijf. Ook de circulaire kas en het biologische ecosysteem in de kas vormen een integraal onderdeel van 'natuur inclusieve landbouw'.
- Nagenoeg zonder residuen op producten en emissies naar het milieu; met het toenemend gebruik van laag-risicomiddelen neemt de kans op aanwezige residuen op producten en in het milieu af; de dalende trend van de emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu daalt tot nagenoeg nul in 2030.

3.2.2 Provinciaal beleid

Voedselvisie

De land- en tuinbouw zijn belangrijk voor de Noord-Hollandse economie. De provincie zet in op kringlooplandbouw, regeneratieve landbouw en korte ketenprojecten. Dat doet de provincie door middel van een gebiedsgerichte aanpak, samenwerkend netwerken, en met inzet op kennis- en datadeling en innovatie. De provincie streeft naar een schone

en veilige productie van gezond, betaalbaar en smaakvol voedsel voor iedereen.

De voedselvisie van de provincie gaat in op de transitie van ons huidig voedselsysteem. Een transitie die streeft naar een beter evenwicht tussen, economische, ecologische, ruimtelijke en sociale belangen. De provincie zet in op:

- Regeneratieve landbouw: een voedselproductie met oog voor bodem, water, biodiversiteit en dierenwelzijn;
- Kringlooplandbouw: (rest)stromen – zoals: voer, mest, snijafval, struviet (fosfaatmeststof uit rioolwaterzuivering) – in kaart brengen en partijen verbinden, zodat kringlopen op een zo laag mogelijk niveau kunnen worden gesloten en we daarmee voedselverspilling voorkomen;
- Korte ketens: meer bewust vers eten van minder ver weg, meer (financiële) waardering voor ons eten en het beperken en verduurzamen van de voedselkilometers en het voorkomen van voedselverspilling;
- Een ketenbrede aanpak van de teelt van eiwitrijke gewassen, nieuwe vormen van eiwitbronnen (zoals zeewier/algen/aquacultuur) en het herwinnen van eiwit uit reststromen (eiwittransitie);
- Het doorbreken van de ketenafhankelijkheid. Hierdoor verbetert de inkomenspositie (verdienmodel) van de agrarisch ondernemer. Wanneer het gepaard gaat in combinatie van agrarische activiteiten met andere activiteiten, bijvoorbeeld recreatie, kan het ook leiden tot meer maatschappelijke waardering voor agrarische ondernemingen
- Klimaatneutrale productie van voedsel, conform het actieprogramma Klimaat;
- Biologische of mechanische gewasbescherming, bijvoorbeeld door gebruik van het provinciaal pachtbeleid;
- Onderzoek naar welke rol de provincie kan hebben bij het bij elkaar brengen van stad en platteland;
- Een betere aansluiting van het 'groen' onderwijs op de arbeidsmarkt onder andere op het gebied van bedrijfsvoering en -opvolging;
- Agendering van true pricing.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is de voortzetting van de Ecologische Hoofdstructuur. Deze werd in 1990 door het Rijk op kaart getekend. Het doel was, en is om natuurgebieden te verbinden. Planten en dieren krijgen daarmee meer kans zich te verspreiden en voort te planten. Dit helpt om de diversiteit aan soorten in stand te houden. De provincie Noord-Holland staat nu voor de taak om het NNN in 2027 af te ronden. Het netwerk beslaat 56.400 hectare. Dat is circa 15% van het oppervlak van de provincie. Daarvan is ruim 93% inmiddels ingericht (Provincie Noord-Holland, 2022c).

In de Weidse Polders is ook natuur ontwikkeld en zijn ambities om dit uit te breiden. In figuur 3.4 zijn de huidige natuurgebieden, inclusief natuurdoeltype, weergegeven en het gebied waar een ambitie ligt.

In figuur 3.5 is aangegeven waar de natuur is gerealiseerd, welke gronden zijn aangekocht en nog moeten worden ingericht en welke gronden nog niet zijn verworven en ingericht.

Het huidige areaal natuur in de Weidse Polders is circa 204 hectare. De ambitie is circa 300 ha. Dit betekent een uitbreiding

van circa 96 ha. De verdeling van deze oppervlakte over de verschillende natuurdoeltypes is weergegeven in figuur 3.3.

Opgemerkt wordt dat er een verschil van 8 hectare bestaat tussen hetgeen door de provincie in de uitvraag is opgenomen (zie inleiding met een uitbreiding van 88 ha) en de berekende uitbreiding van 96 hectare.

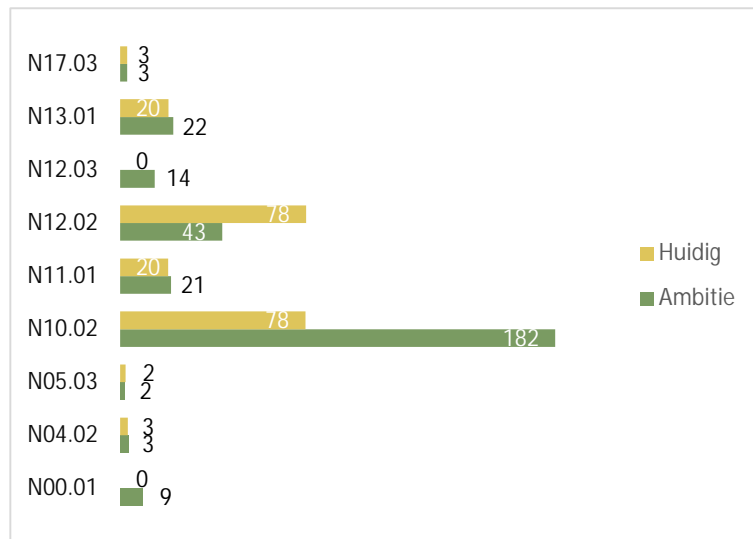

Fig. 3.3 Oppervlakte huidige en ambitie NNN per natuurdoeltype (in hectare)

Bossenstrategie

Samen met het Rijk en de elf andere provincies heeft Noord-Holland in 2020 de bossenstrategie vastgesteld. Hierin staan drie routes voor extra bos: meer bos binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN), een 'groen' netwerk dat onder andere natuurgebieden met elkaar verbindt), bos buiten het NNN en volledige compensatie van bomenkap. Provincie Noord-Holland gaat samen met gemeenten onder andere gekapt bos compenseren (Zoet Zout Knooppunt, 2022).

Op verschillende plekken in Noord-Holland is er ruimte voor de mogelijke ontwikkeling van nieuw bos. Zo liggen er kansen in Kennemerland, de Wieringermeerpolder en de scheggen rond Amsterdam. Dit betekent niet dat bosaanplant daar een gegeven is: per locatie wordt er gekeken naar de ruimtelijke belangen en het soort bos (Provincie Noord-Holland, 2022).

De subsidieregeling boscompensatie is onderdeel van de Bossenstrategie. Eén van de onderdelen is om bos dat tussen 2017 en nu gekapt is in Natura 2000-gebieden te compenseren. Tot nu toe is er 33,32 hectare aan bos gekapt, dat met deze subsidieregeling gecompenseerd gaat worden. Naar verwachting wordt er de komende jaren nog 26,46 hectare aan bos gekapt. Daarmee zal er in totaal 59,78 hectare aan bos worden gecompenseerd (Provincie Noord-Holland, 2022).

Of er in de Weidse Polders plannen zijn, of een opgave ligt is niet bekend.

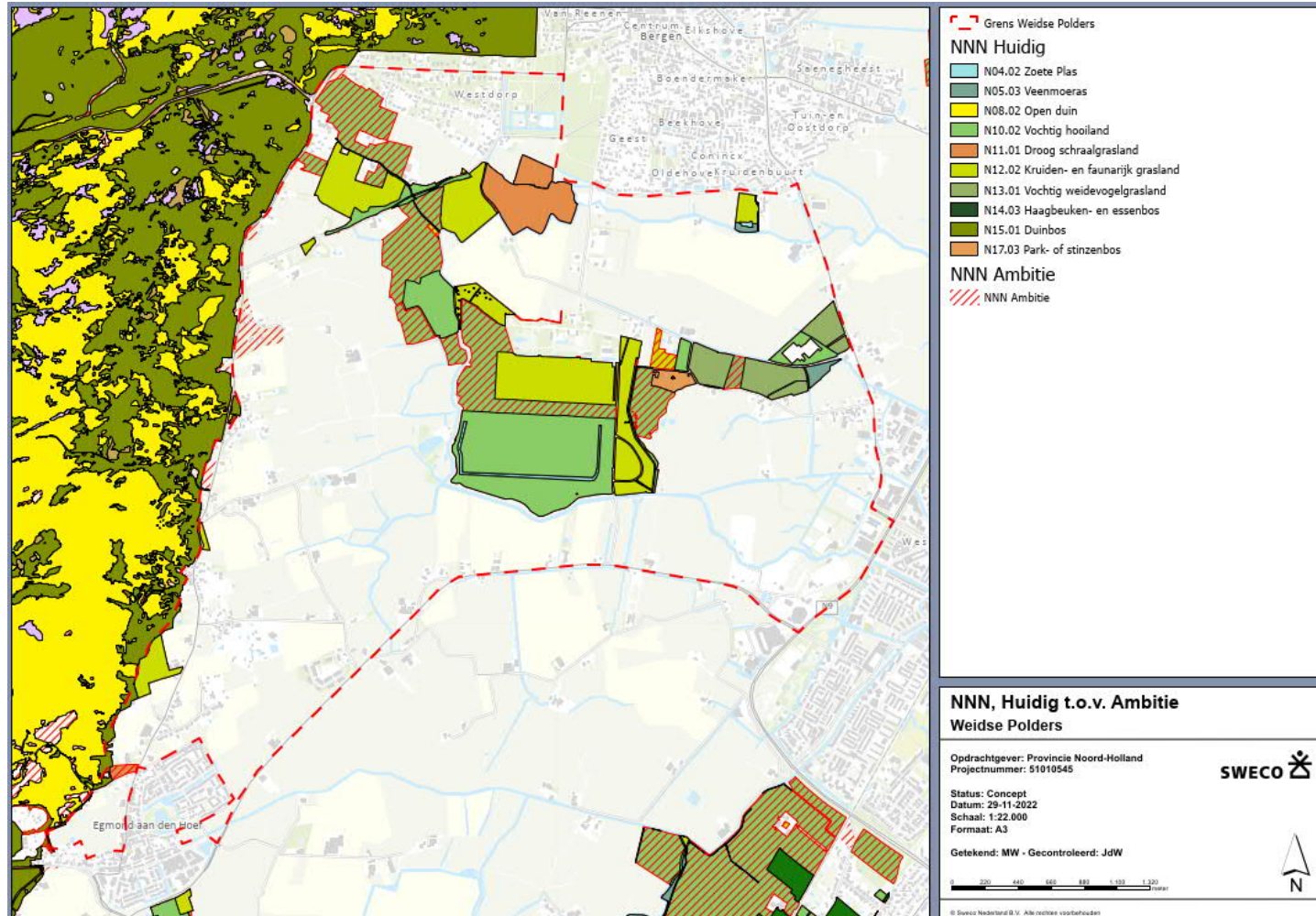

Fig. 3.4 NNN met natuurdoeltype in de Weidse Polders

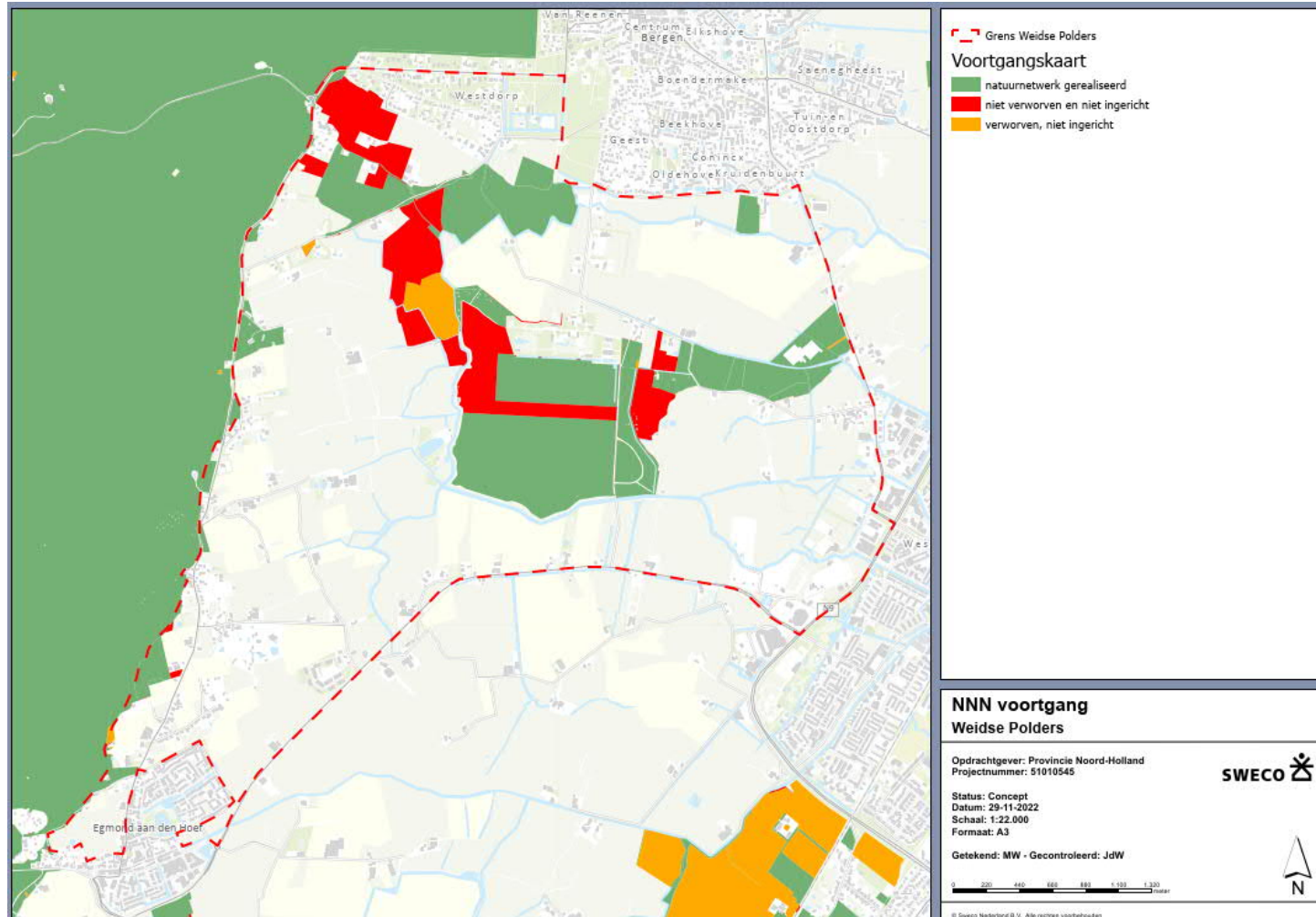

Fig. 3.5 Voortgangkaart NNN in de Weidse Polders

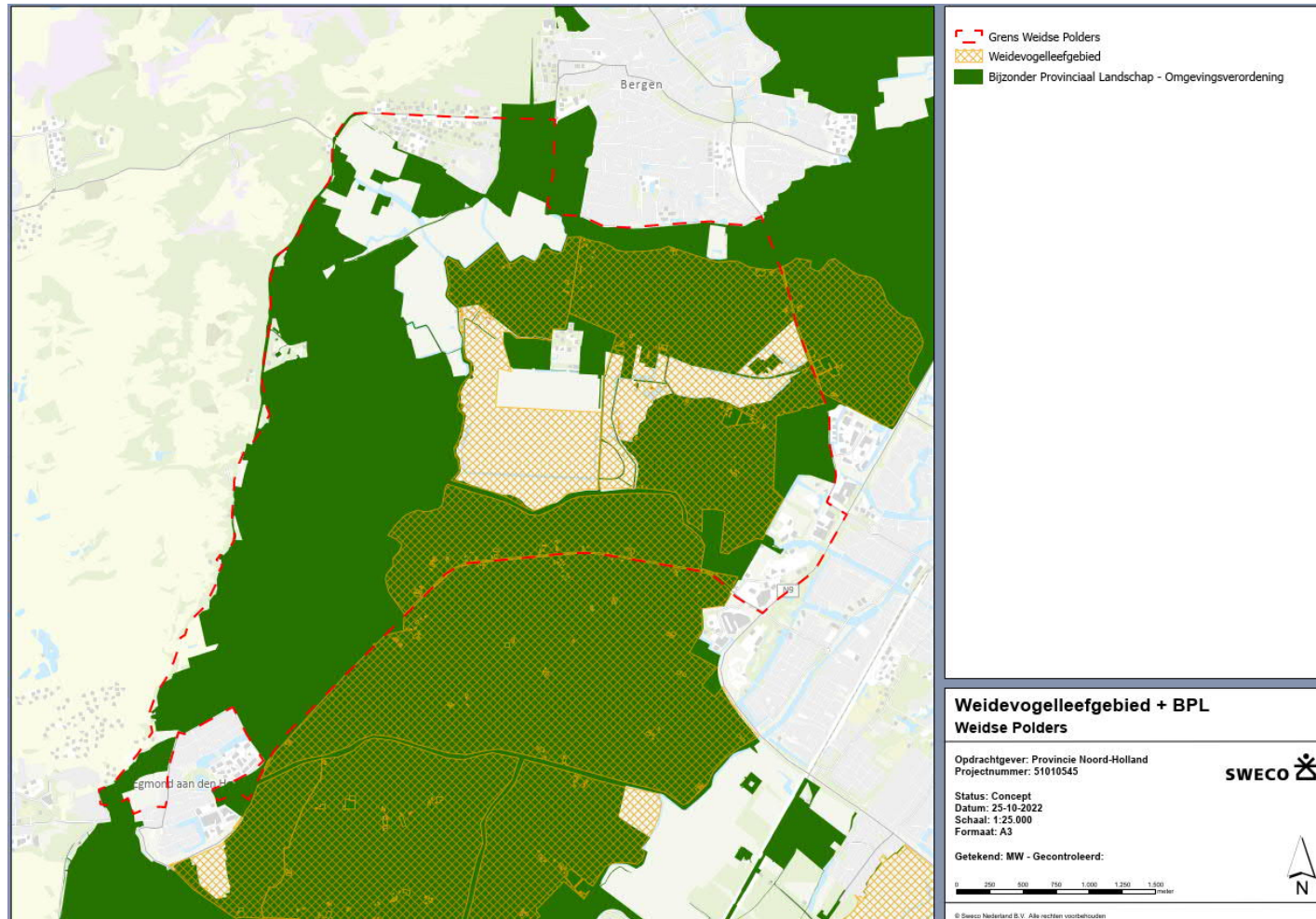
Weidevogelleefgebied

Provincie Noord-Holland draagt bij aan de bescherming van weidevogels door subsidie te verlenen aan natuurorganisaties en agrarische collectieven voor het beheer van weidevogelgebieden. In de provincie zijn verschillende gebieden beschermd. In gebied de Weidse Polders is het oostelijk deel (planologisch) beschermd als weidevogelleefgebied (zie figuur 3.6).

Bijzonder Provinciaal Landschap

In Noord-Holland zijn 32 gebieden aangewezen als 'Bijzonder Provinciaal Landschap' (PBL), waaronder gebied Noord-Kennemerland. Hier valt het gebied de Weidse Polders grotendeels binnen. Het BPL is een beschermingsregime binnen de Omgevingsverordening NH2020 bedoeld om de meest waardevolle landschappen in Noord-Holland te beschermen. Per landschap is aangegeven welke ecologische, landschappelijke, cultuurhistorische of aardkundige waarden aanwezig zijn. Deze kernkwaliteiten mogen niet worden aangetast (Provincie Noord-Holland, 2022b).

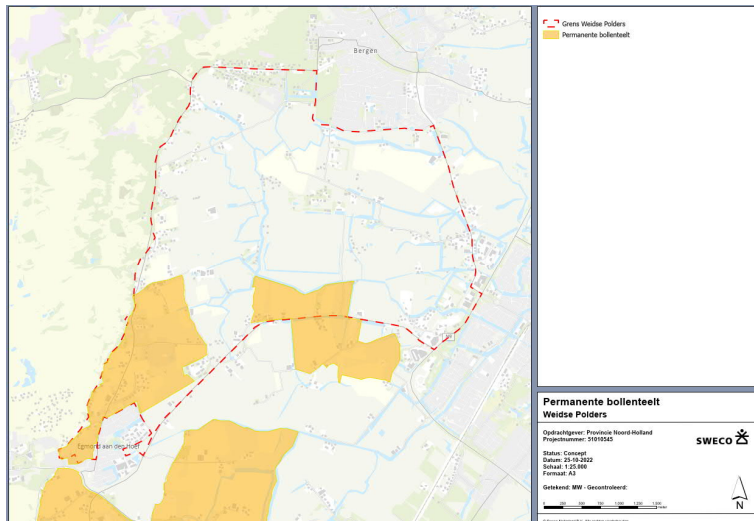
In figuur 3.6 is aangegeven welk deel van de Weidse Polders als Bijzonder Provinciaal Landschap is aangewezen. Dit geldt vrijwel voor het gehele gebied, behalve het gebied rond de Bergermeer en het noordwestelijk gelegen gebied.

Figuur 3.6 Weidevogelleefgebied en Bijzonder Provinciaal Landschap in de Weidse Polders

Grondbewerkingen voor permanente bollenteelt

In het zuidelijk deel van de Weidse Polders ligt een bollenconcentratiegebied (draagt nu de naam permanente bollenteelt) met een omvang van circa 240 hectare (zie figuur 3.7). In het kader rechts is de beleidsontwikkeling geschetst.

Figuur 3.7 Gebied voor permanente bollenteelt (Provincie Noord-Holland, 2022)

In de Omgevingsverordening Noord Holland 2022 wordt niet meer gesproken over bollenconcentratiegebied. Dit heet momenteel “Grondbewerkingen voor permanente bollenteelt toegestaan”. Relevante artikelen (geldend vanaf 01-07-2023):

- Artikel 6.45 Grondbewerkingen voor permanente bollenteelt toegestaan. Voor zover een omgevingsplan van toepassing is op het werkingsgebied Grondbewerkingen voor permanente bollenteelt kan

het grondbewerkingen zoals bezanden, omzetten en opspuiten ten behoeve van de permanente bollenteelt toestaan.

- Artikel 6.46 Grondbewerkingen voor permanente bollenteelt uitgesloten. Voor zover een omgevingsplan van toepassing is op het werkingsgebied Grondbewerkingen voor permanente bollenteelt uitgesloten, sluit het grondbewerkingen zoals bezanden, omzetten en opspuiten ten behoeve van de permanente bollenteelt uit.

(Historische) beleidsontwikkeling bollenteelt

In 1988 is door Provincie Noord-Holland een nota opgesteld waarin is aangegeven waar ruimte voor uitbreiding van bollenareaal wel, of niet mogelijk is. Eind jaren '80/begin jaren '90 is in Noord-Holland circa 2.000 hectare grasland omgezet in bollengrond (GPD, 1993). Bij deze omzetting werden diepere zandlagen via spuiten en/of graven naar boven gehaald om de grond geschikt te maken voor de bloembollenteelt. Mede door maatschappelijke weerstand (vanuit milieu en natuur) is door provincie Noord-Holland in die periode een Zoneringsnota opgesteld. In deze Zoneringsnota werd langs de gehele binnenduinrand van Noord-Holland (van Heemskerk tot Den Helder) aangegeven welke gronden voor de permanente bollenteelt gebruikt konden worden. Die gronden kregen de titel 'ontwikkelingsgebied'. De contramal rond het ontwikkelingsgebied kreeg de status van 'consolideringsgebied'. De gronden in het ontwikkelingsgebied waren gronden die gebruik werden of gronden die geschikt gemaakt mochten worden voor de permanente bollenteelt. De gronden in het consolideringsgebied waren in hoofdzaak bedoeld voor grasland. In deze gebieden was een diepere grondbewerking niet toegestaan. Voor het scheuren van grasland (met uitzondering van het scheuren voor graslandverbetering) moest een aanlegvergunning bij de gemeente worden gevraagd (Mooij, 2023). Deze Zoneringsnota is vervolgens in de jaren '90 in het provinciaal RO-beleid geïmplementeerd. De gronden die in deze Zoneringsnota als 'ontwikkelingsgebied' waren begrensd kregen in het provinciaal RO-/Omgevingsbeleid de status van bollenconcentratiegebied. De consolideringsgebieden kregen in het provinciaal beleid eerst ook deze status, maar later heeft de provincie er voor gekozen om de term consolideringsgebied niet meer te gebruiken. Er kwam vervolgens in het voormalige consolideringsgebied iets meer ruimte voor andere functies, maar op hoofdlijnen is het voor deze gronden op basis van het gemeentelijk beleid nog altijd niet mogelijk om diepere grondbewerkingen toe te staan en moet voor een andere teelt dan gras nog altijd een aanlegvergunning gevraagd worden (Mooij, 2023) (zie paragraaf 3.2.).

Regionale Energie Strategie (RES)

De Regionale Energie Strategie (RES) is een eerste stap (RES1.0) in een langdurige samenwerking om de CO₂-uitstoot te verminderen. De ambitie van Noord-Holland Noord is 3,6 TWh aan duurzame energie in 2030.

In de RES 1.0 is gekeken naar de mogelijkheden om grootschalig duurzame elektriciteit op te wekken met bestaande technieken: zonne- en windenergie. De achttien gemeenten van de regio, de provincie Noord-Holland en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier hebben samen met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties vastgesteld in welke gebieden deze energie opgewekt kan worden (RES-1.0 Noord-Holland Noord, 2021). Uit de kaart met zoekgebieden is op te maken dat er in de Weidse Polders geen kansrijke gebieden voor grootschalige productie van zonne- en windenergie zijn.

Er is ook gekeken op welke manier de landbouw hier aan kan bijdragen. Voor melkveebedrijven wordt aangegeven dat grote stallen geschikt voor zonnepanelen, en op termijn andere oppervlakten rond de erven ingezet kunnen worden. De visuele impact van zonne-akkers is in het open weidelandschap groter dan in andere gebieden. Voor de bollenteelt kan op termijn worden gedacht aan tijdelijke drijvende panelen op velden die tijdelijk geïnundeerd worden. Wel zijn er nog veel innovaties nodig om deze mogelijkheid aantrekkelijk te maken. In de binnenduinrand zouden mogelijk buffergebieden kunnen worden aangelegd met energieopwekking, waar vernat wordt zodat er nieuwe biotopen ontstaan (Noord-Hollandse Energie Regio, 2020).

Een actueel probleem in de energietransitie is de netcongestie. Het stroomnet in Noord-Holland is zo verstopt, dat meer dan duizend bedrijven en andere grote instellingen voorlopig geen

aansluiting kunnen krijgen (RES-1.0 Noord-Holland Noord, 2021).

3.2.3 Gemeentelijk beleid

In het bestemmingsplan Landelijk Gebied Zuid van gemeente Bergen is het ruimtelijk beleid verwoord, onderbouwd en vertaald in regelgeving. Voor het gehele landelijke gebied van Bergen is in 2010 de Structuurvisie Landelijk Gebied vastgesteld. Deze structuurvisie is, samen met de gebruiks- en bouw mogelijkheden uit de vigerende bestemmingsplannen, leidend voor de inhoud van het onderhavige bestemmingsplan. Het bestemmingsplan is daarbij hoofdzakelijk consoliderend van aard.

Het landelijk gebied van Bergen ligt op de overgang van de binnenduinrand naar de polders. De ruimtelijke karakteristiek laat zich als volgt samenvatten:

- Relatief open polders in contrast met de meer besloten binnenduinrand;
- Overwegend agrarisch karakter;
- Aanwezigheid van een gebied met permanente bollenteelt;
- Een ecologisch, landschappelijk, natuurlijk, cultuurhistorisch en recreatief waardevol gebied.

Kernpunten van het beleid voor dit gebied zijn:

- Behoud van de openheid van het landelijk gebied;
- Behoud en ontwikkeling van natuurlijke waarden;
- Ruimte voor de grondgebonden landbouw: zowel voor schaalvergroting als de verbreding;
- Ruimte voor nieuwe economische functies in vrijkomende agrarische bedrijfscomplexen;

- Behoud van de waardevolle archeologische, aardkundige, cultuurhistorische en landschappelijke waarden;
- Ruimte voor extensieve recreatie (wandelen, fietsen, enzovoorts) en recreatief medegebruik.

Gemeente Bergen heeft een onderverdeling gemaakt in drie agrarische bestemmingen waarvan de ligging grofweg is aangeduid in figuur 3.8.

Agrarisch-Bollenconcentratiegebied (A-BC)

Deze bestemming is toegekend aan de agrarische gronden gelegen binnen het bollenconcentratiegebied zoals aangeduid in de gemeentelijke Structuurvisie en de Provinciale verordening. De gronden met de bestemming Agrarisch-Bollenconcentratiegebied blijven bestemd voor de bollenteelt; uitbreiding van de bollenteelt is mogelijk binnen dit gebied. In de Structuurvisie is aangegeven dat de afwisseling tussen bollenteelt en weidegebieden gewenst is op enkele plekken. Dit betekent dat binnen het bollenconcentratiegebied in algemene zin ook grondgebonden veehouderij is toegestaan. Andere productietakken, behoudens bestaande uitzonderingen, zijn niet toegestaan (Ruimtelijke Plannen, 2013).

Agrarisch-Landschapsbehoud (A-LB)

Deze bestemming is toegekend aan (Gemeente Bergen, 2021):

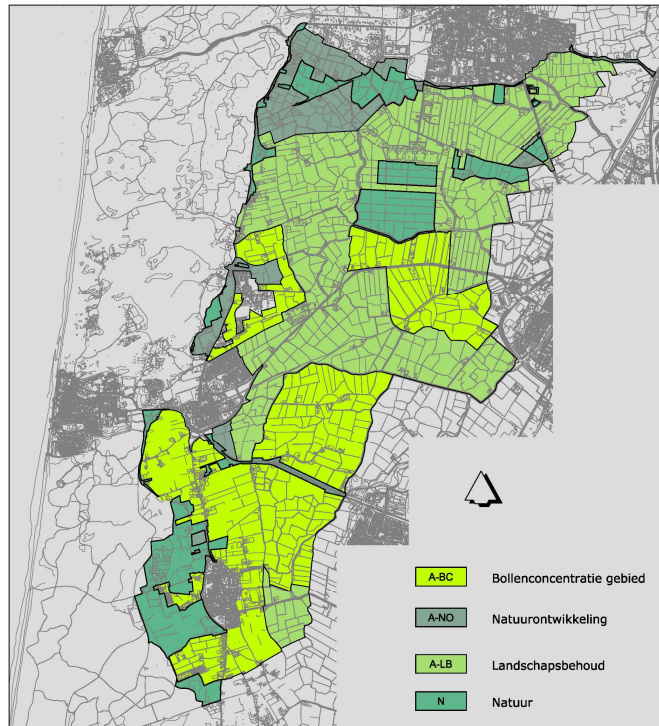
- a) het uitoefenen van een agrarisch bedrijf,
- b) een schuilstal ter plaatse van de aanduiding 'specifieke vorm van agrarisch - schuilstal';
- c) bij deze bestemming behorende voorzieningen zoals (ontsluitings)wegen, nutsvoorzieningen, groenvoorzieningen, parkeervoorzieningen en water

- ten behoeve van wateraanvoer en -afvoer, waterberging en sierwater; alsmede voor:
- d) behoud, herstel en ontwikkeling van:
    - de aan water en oevers gebonden natuurwaarden als vissen, amfibieën en oever- en waterplanten en natuurwaarden in de vorm van botanische waarden van zoete en zilte kwel en schrale en matig vochtige graslanden;
    - de aan het open landschap gebonden natuurwaarden in de vorm van weidevogels en overwinterende eenden, ganzen en zwanen;
    - de landschapswaarden in de vorm van reliëf, landschappelijke openheid en waardevolle doorzichten;
    - de waardevolle landschappelijke en cultuurhistorisch patronen in de vorm van kenmerkende kavelpatronen, watergangen en dijken.

Relevant beleid voor de landbouwbedrijven is te vinden op de website [Landelijk Gebied Zuid: 3.3 Landbouw \(ruimtelijkeplannen.nl\)](https://www.ruimtelijkeplannen.nl). Agrarisch ondernemers lopen bij de ontwikkeling van het bedrijf soms tegen deze regels aan.

Een praktijkvoorbeeld is dat bij kleinschalig kamperen maximaal 15 kampeermiddelen per terrein zijn toegestaan terwijl er ondernemers zijn die graag zouden willen uitbreiden naar meer dan 15.

Een ander voorbeeld is dat bloembollenbedrijven gelegen buiten het bollenconcentratiegebied zich niet kunnen doorontwikkelen.

Figuur 3.8. Overzicht agrarische bestemmingen en natuur (Ruimtelijke Plannen, 2013).

Agrarisch-Natuurontwikkeling (A-NO)

Deze bestemming is toegekend aan de gronden, met name weidegronden, die onderdeel uitmaken van de gebieden die in de Structuurvisie zijn aangewezen voor natuurontwikkeling/ecologische hoofdstructuur. De gronden zijn nog in gebruik bij agrarische bedrijven, maar bij bedrijfsbeëindiging is omzetting naar de bestemming Natuur

gewenst. Binnen deze bestemming is uitsluitend grondgebonden veehouderij toegestaan, met uitzondering van enkele bestaande andere bedrijven, waaronder enkele bollenteeltbedrijven. Omzetting naar een andere productietak (dan grondgebonden veehouderij) is behoudens bestaande (planologische) uitzonderingen, zijn niet toegestaan (Ruimtelijke Plannen, 2022).

Vooruitlopend op de Omgevingswet heeft gemeente Bergen de afgelopen jaren samen met inwoners gewerkt aan de Omgevingsvisie. Twee relevante speerpunten voor het buitengebied in 2040 zijn (Gemeente Bergen, 2022a):

- Een toekomstbestendige gemeente waarin de landelijke en provinciale doelen op het gebied van energie, klimaatadaptatie, circulariteit, afval en grondstoffen en biodiversiteit vertaald zijn naar de lokale situatie:
  - o energiebesparing, duurzame opwekking, afbouwen gebruik van aardgas;
  - o voorbereid op klimaatverandering, meer water op kunnen vangen, op kunnen slaan en kunnen verwerken;
  - o afval wordt grondstof, structurele vermindering van afvalstromen, inzet op hergebruik van grondstoffen (kringloopsamenleving);
  - o Versterken en behouden van de biodiversiteit.
- Een gemeente waarin in het buitengebied gunstige veranderingen hebben plaatsgevonden op het gebied van verduurzaming van de landbouw en nieuwe (neven) functies goed zijn ingepast. Zowel in de verhoudingen en schaal als qua sociale acceptatie.

3.3 Klimaatverandering

Effect op de landbouw

Stijging van de gemiddelde temperatuur en de toename van weersextremen (langdurige droogte, hittegolven, extreme buien) hebben in toenemende mate impact op de landbouw. Klimaatverandering leidt er toe dat landbouwbedrijven zich moeten oriënteren op eventuele aanpassingen.

In Noord-Holland neemt voor de bollenteelt het risico op droogte- en zoutgerelateerde schade en kans op verdrinken van bollen door piekbuien toe. Voor (melk)veehouderij zijn hittestress bij melkvee en opbrengstderving door droogte en hitte toenemende risico's als gevolg van veranderend klimaat (Dijk, 2020).

Ziekten en plagen vormen een belangrijk aandachtspunt voor de agrarische sector. De opbrengst van een gewas kan dalen door aantasting van ziekten en plagen, of de kwaliteit kan achteruit of zelfs geheel verloren gaan. Klimaat stuurt in belangrijke mate wanneer, en hoe snel ziekten en plagen zich kunnen ontwikkelen. Daarom zal klimaatverandering in de toekomst meer aandacht nodig hebben. De combinatie van een potentieel hoge schade en weinig kennis maakt dat ziekten en plagen een belangrijk aandachtspunt voor de landbouwsector is. Ook kan het meer moeten inzetten van gewasbeschermingsmiddelen zowel op de waterkwaliteit als de biodiversiteit een negatieve invloed hebben (Dijk, 2020).

Aanpassing aan klimaatverandering

Aanpassing is in principe een intrinsiek kenmerk van de landbouw. Het is voor de sector dus geen nieuw fenomeen. De huidige landbouw is vooral een economische ingestelde sector die reageert op veranderingen in de markten en beleid. Klimaatverandering kan echter de risico's en kansen voor de

ontwikkeling van de landbouw veranderen. Aanknopingspunten voor aanpassing zijn de inzet van technologie en innovatie voor omgaan met wijzigende klimaatomstandigheden zoals meer inzet op precisielandbouw en toepassing van Smart Farming (datagebruik) (Dijk, 2020).

Ook het versterken, doorontwikkelen en delen van kennis met betrekking tot natuurlijke bestrijding van ziekten en plagen is van belang. Verder is het voor bedrijven van belang dat het risico op ziekten en plagen scherp in de gaten wordt gehouden door scouting van plaaginsecten in het veld en door het nemen van grondmonsters (Dijk, 2020).

Aandachtspunt is het minimaliseren van transport van grond en oogstresten zodat ziekten en plagen niet worden verspreid. Bij kringlooplandbouw is het toenemende risico op besmetting door hergebruik een aandachtspunt (Dijk, 2020).

Watervoorziening

Met het oog op klimaatverandering wordt de beschikbaarheid van kwantitatief en kwalitatief voldoende water steeds belangrijker. Ook een tijdige waterafvoer in tijden van extreme neerslag moet worden gewaarborgd (vooral voor de bollenteelt). Voor bollenteelt (en tuinbouw) is het vooral van belang dat er kwantitatief en kwalitatief voldoende water beschikbaar is in tijden dat dit nodig is. Dit is voor de bollenteelt met name in het voorjaar. De waterbeheerder speelt een belangrijke rol in de watervoorziening.

Bollentelers in het gebied beregenen lokaal met oppervlaktewater uit de boezem. De waterkwaliteit hiervan is soms onvoldoende (door verzilting) waardoor het water tijdelijk niet geschikt is.

In het gebied Tijdverdriftlaan/ Egmonderstraatweg ten zuiden van de Weidse Polders is een wateraanvoersysteem aanwezig om te kunnen beregenen. Dergelijke systemen zijn alleen met subsidie te bekostigen en er is een bollenareaal van minimaal circa 70 tot 80 hectare nodig dat kan worden aangesloten (Valkering, 2022).

3.4 Water

Vanuit de KRW heeft het waterschap de opgave om de waterkwaliteit te verbeteren. Dit is in paragraaf 3.2.1 benoemd.

Watersysteem Weidse polders en boezemberging vliegveld

De Damlander- en Philisteinse polder wateren direct af op de boezem. Daarnaast is er ook een aanvoertracé richting de waterberging Vliegveld Bergen. Deze wordt met name gebruikt bij wateroverlast, maar kan in droge periodes ook worden gebruikt om het schone duinwater langer in het gebied te houden. Het kleine peilverschil tussen de waterberging en de Philisteinsepolder is bij wateroverlast een beperkende factor voor de bergingscapaciteit en vulselheid voor de polderberging (HHNK, 2022).

De werkzaamheden voor de ontwikkeling van de boezemberging op Vliegveld Bergen zijn aanbesteed en in uitvoering en derhalve onomkeerbaar (en al in uitvoering). Er wordt een kade om de waterberging van het “vliegveld” gelegd en er komt een inlaat vanuit de boezem. Er wordt uitgegaan van een bergingsnoodzaak 1x per 5/10 jaar. Afvoer vanuit de berging vindt vertraagd plaats via het Defensiegemaal aan de Kolonel Sneepweg (HHNK, 2022).

In de zomerperiode wordt het voormalig vliegveld in de Bergermeer zoveel mogelijk gevoed met schoon duinwater vanuit de Damlander- en Philisteinse polder. De hoeveelheid

water uit de duinen neemt echter af. Er wordt een dynamisch peil gehanteerd in genoemde polders om zoveel als mogelijk het schone water te “bewaren”. In echt droge periodes wordt in de Damlander- en Philisteinse polder water vanuit het boezem ingelaten.

Bollenteelt en scheiding van waterstromen met verschillende kwaliteit

In eerder onderzoek van Sweco/Stivas (Sweco/Stivas, 2019) is een voorstel gedaan om in het noordelijk deel van de Bergermeer te komen tot het scheiden van waterstromen van verschillende kwaliteit. Het “bollenlandwater” kan mogelijk apart gehouden worden van het water dat via de Loterijlanden wordt afgevoerd. Zowel de bollenpercelen als de Loterijlanden voeren echter via dezelfde waterloop af.

Splitsing tussen bollenwater en natuurwater is binnen deze noordelijke afvoerroute echter niet mogelijk. Een alternatief is de afkoppeling van de Loterijlanden van hoofdwatersysteem en deze toe te voegen aan het zuidelijke deel van de polder (bron: HHNK).

In het juridisch vastgelegde waterlichaam KRW komt al het water weer samen. Voor de KRW-doelstelling helpt het scheiden van de stromen dus niet. Door de wijzigingen die de laatste jaren in het watersysteem van de Bergermeer zijn doorgevoerd zou het KRW-waterlichaam misschien beter kunnen liggen bij de Kolonel Sneepweg. Dan is mogelijk nog meer scheiding van kwaliteitswaterstromen mogelijk. Onduidelijk is of wijziging van juridische aanwijzing (Europees) van het waterlichaam mogelijk is.

3.5 Bodem

Bodemtype

De Bodemkaart van Nederland geeft informatie over de bovenste 1,2 m van de bodem in Nederland. Een uitsnede van de Bodemkaart voor het gebied de Weidse Polders is opgenomen in figuur 3.10.

In de Weidse Polders komen op basis van deze kaart voornamelijk zandgronden voor. Dit betreft vooral beekeerdgronden bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand (code pZg21). Lokaal hebben deze gronden een zaveldek of zijn tot 50 cm diepte verwerkt waardoor heterogene gronden met wisselende kleigehalten zijn ontstaan.

Aan de westkant tegen de duinen aan komen lage enkeerdgronden bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand voor. Dit zijn diep omgespitte, deels afgegraven en geëgaliseerde gronden, die voornamelijk voor de tuinbouw of de bollenteelt worden gebruikt. Door de afgraving en vooral door de kwel vanuit de duinen hebben deze gronden een relatief natte ligging. De matig fijnzandige bovengrond is tot ca. 60 cm diepte zeer tot matig humusarm, leemarm en kalkloos.

Lokaal komen kleigronden voor bestaande uit lichte tot zware zavel.

Via openbare bronnen zoals Dinoloket blijkt dat er relatief veel gegevens over de bodemopbouw tot 1,2 m beschikbaar zijn door een kartering begin jaren '90 in het gebied.

Bodemgeschiktheid bollenteelt

Voor een optimale teelt van bollen zijn de volgende criteria van belang (Provinciale Waterstaat van Noord-Holland, 1987):

- Een homogeen zandig bodemprofiel van 1 meter diepte met matig fijn of matig grof zand (180 µm of meer);
- Een kleigehalte van maximaal 4%;
- Een organische stofgehalte van 1 à 2% in de bovengrond;
- Een pH van +/- 7;
- Drainage op circa 75 tot 90 cm minusmaaiveld.

In de Weidse Polders komen gronden voor die door de zandgrofheid en het lage kleigehalte van nature voldoen aan bovenstaande criteria. Deze liggen met name in de kustzone (zie fig. 3.9).

In de Bergermeer hebben de bodems in het algemeen een 20 cm dikke humeuze zandige grond met 4 tot 7% klei met daaronder zand met een korrelgrootte van circa 190 µm. Na diepploegen tot 60 centimeter voldoet het profiel aan bovengenoemde criteria.

Doordat bloembollen vallen onder de groep van zogenaamde hoogsalderende gewassen, zijn er meer mogelijkheden om eventuele minder gunstige bodemomstandigheden aan te passen. Zo kunnen ongunstige bodems via diepe grondbewerkingen (diepspitten) toch geschikt gemaakt worden voor de teelt van bloembollen. Andere methoden zijn om de profielopbouw te wijzigen zijn:

- Bezanden
- Afgraven
- Omspitten
- Omspuiten

In de Weidse Polders zijn in het verleden lokaal gronden door diepspitten, omspitten en omspuiten geschikt gemaakt. Dit

geldt ook voor gronden buiten de contouren van de Permanente Bollenteelt (voorheen bollenconcentratiegebied). Hierbij is veelal de uitdaging om voldoende organische stof in teeltlaag op te bouwen. Dit kan door aanvoer van vaste mest en/of compost.

Voorwaarde voor een grondbewerking is wel dat er in de ondergrond geschikt zand aanwezig is. In de jaren '80 werd hier in Noord-Holland al onderzoek naar gedaan (Provinciale Waterstaat van Noord-Holland, 1987). Op basis van de kaarten van die tijd komen in de Weidse Polders veel gronden voor die geschikt zouden kunnen worden gemaakt voor bollenteelt (zie figuur 3.11). Na de grondbewerking duurt het wel enkele jaren voordat de bodemstructuur en het organische stofgehalte op orde is.

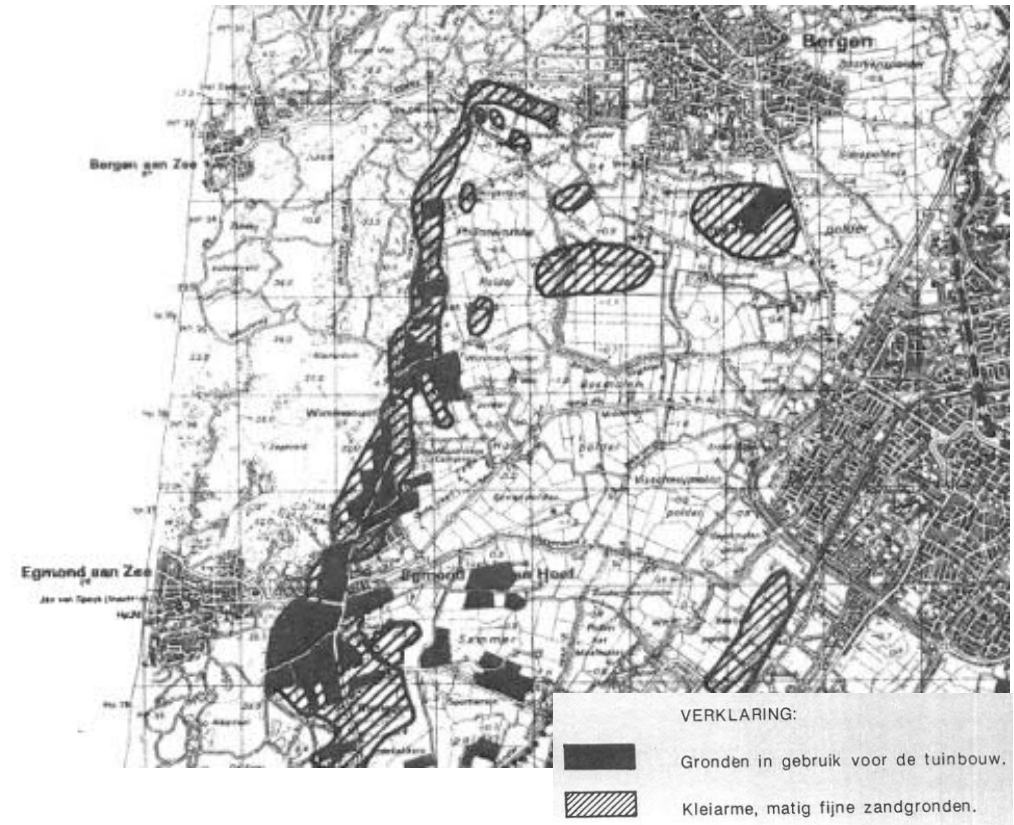
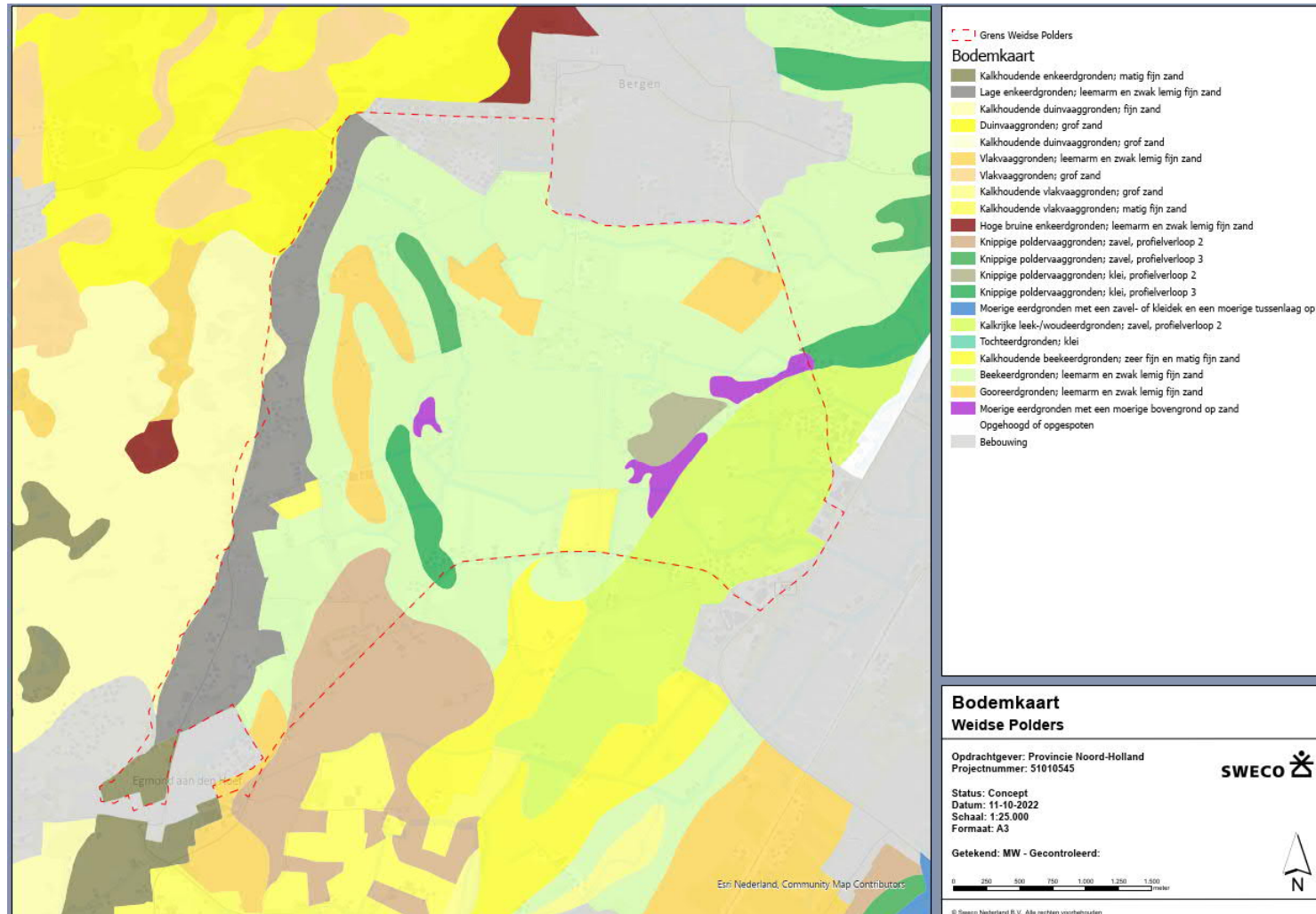
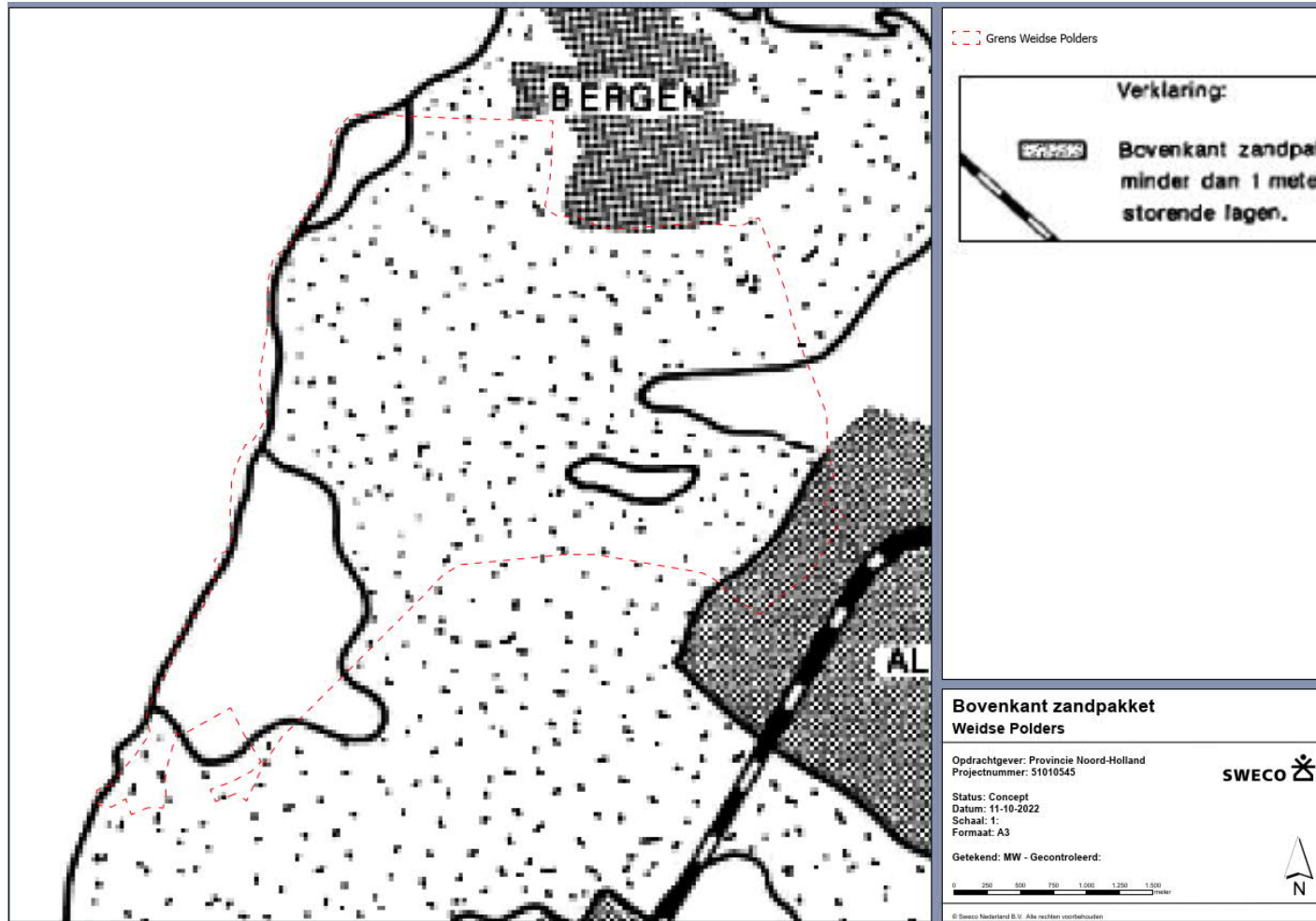

Fig. 3.9 Bodemgeschiktheid bollen- en groenteteelt (direct of na diepploegen) (Provinciale Waterstaat van Noord-Holland, 1987)

Figuur 3.10 Uitsnede Bodemkaart Weidse Polders

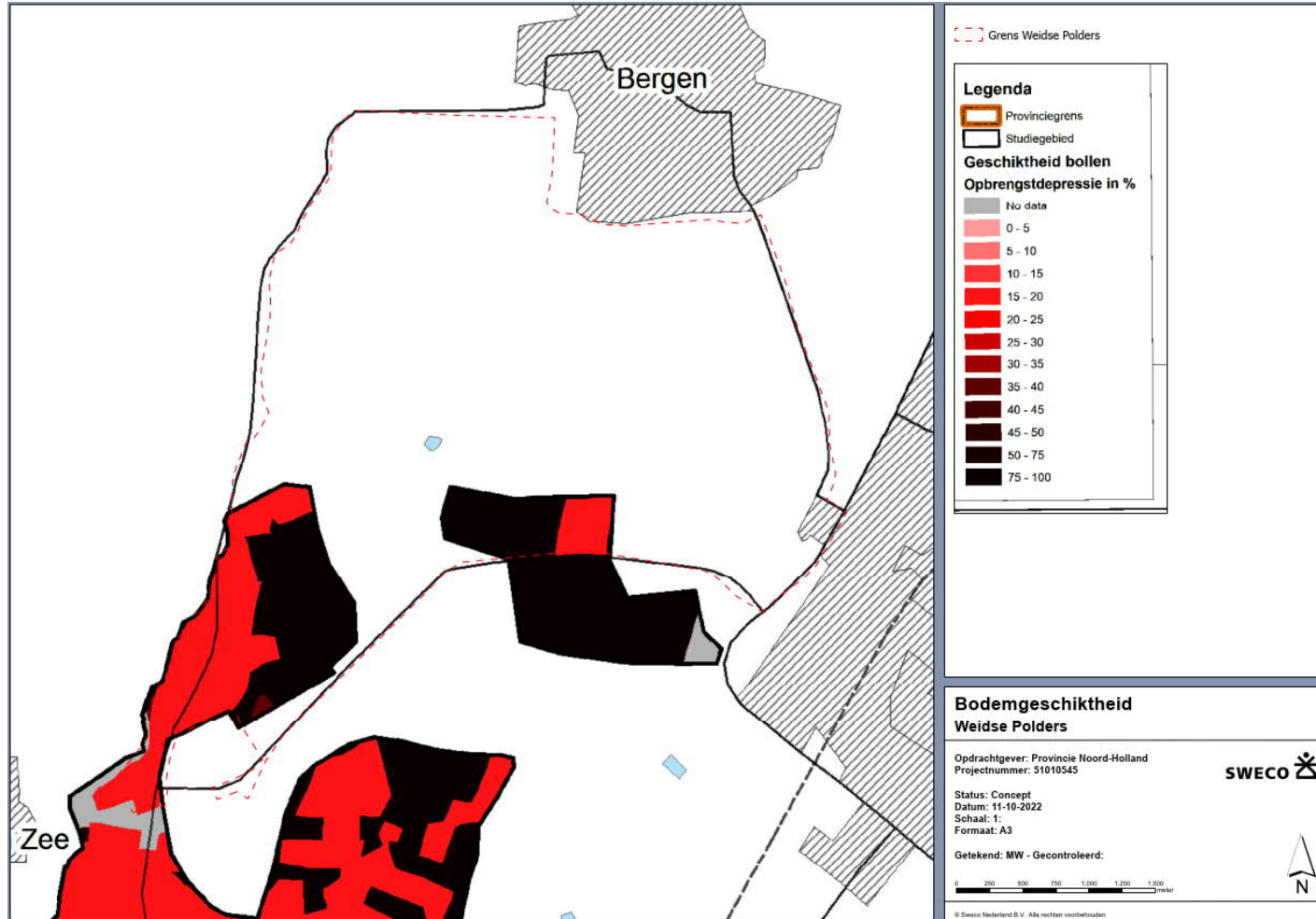

Figuur 3.11 Bovenkant zandpakket Weidse Polders (Provinciale Staat van Noord-Holland, 1987)

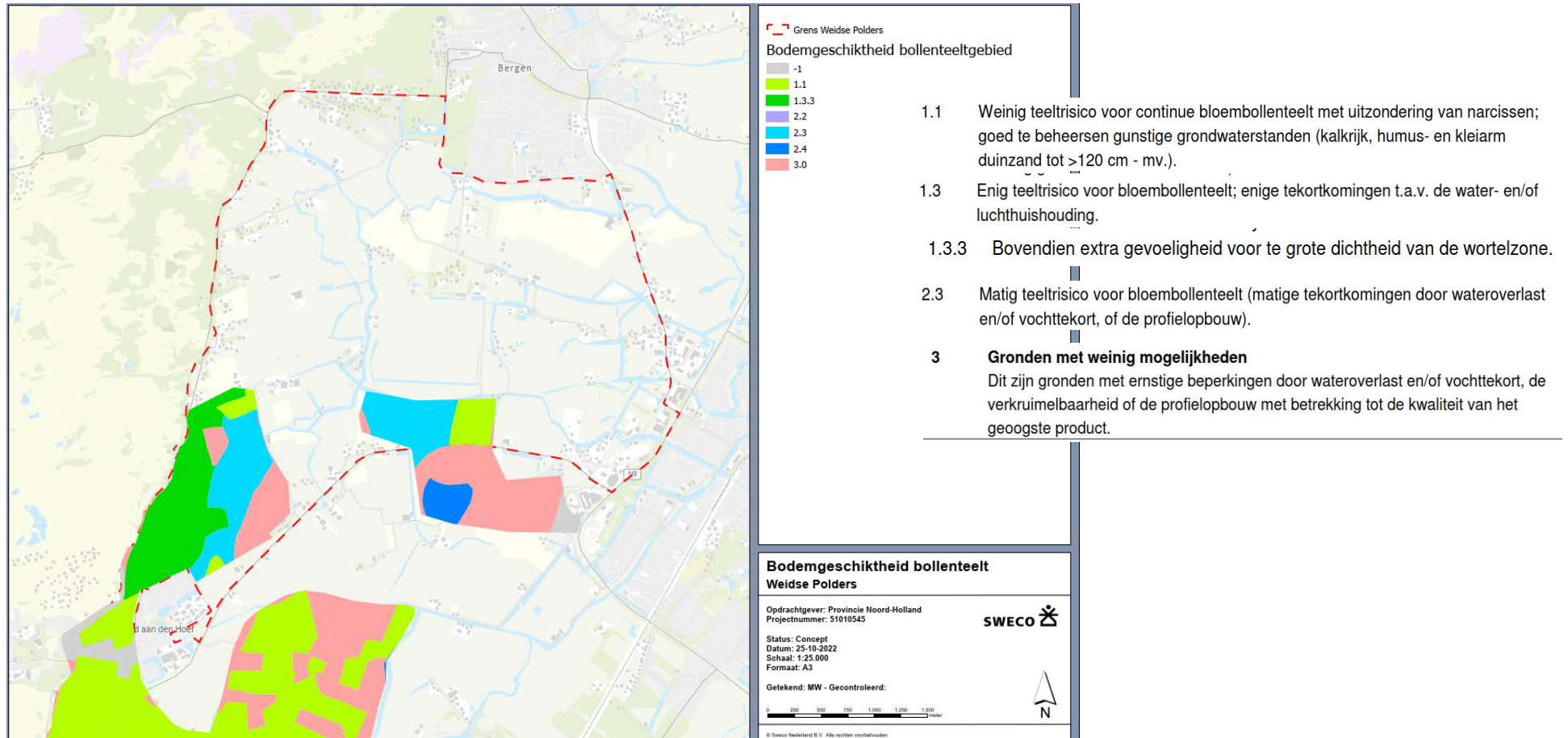
In 2009 is in Noord-Holland een pilot bodeminformatie gedaan waarbij specifiek is gekeken naar de geschiktheid van zandgronden voor landbouw (waaronder bollenteelt) rekening houdend met (toekomstige) kwel, verspreiding van bestrijdingsmiddelen en zware metalen. Hierbij is uitgegaan van de bestaande bodemopbouw en geen rekening gehouden met de mogelijkheid tot omzetting via bijvoorbeeld diepspitten. Dit leidt vanzelfsprekend niet per definitie tot een vorm van duurzaam bodembeheer (Provincie Noord-Holland, 2009).

Op basis van deze kaarten (zie figuur 3.12 en 3.13) blijkt dat de kwaliteit van de bollengronden binnen het bollenconcentratiegebied verschillen. Er komen gronden met ruime, beperkte en weinig mogelijkheden voor.

Vanwege schaalvergroting, verdere mechanisatie en precisielandbouw is het voor bollengrond van belang dat sprake is van efficiënte kavelstructuren.

Figuur 3.12 Bodemgeschiktheid bollenteelt binnen de gebieden voor Permanente Bollenteelt (kwantitatief, volgens HELP-tabel) (Provincie Noord-Holland, 2009)

Figuur 3.13 Bodemgeschiktheid bollenteelt binnen de gebieden voor Permanente Bollenteelt (kwalitatief, volgens WIB-C (Provincie Noord-Holland, 2009))

4. Toekomstbestendige bedrijfsmodellen

4.1 Inleiding

De meest voorkomende agrarische bedrijfstakken in de Weidse Polders zijn de (melk)veehouderij en bollenteelt. 85% van de agrarische bedrijven haalt inkomsten uit verbredingsactiviteiten.

Door de abiotische kenmerken van het gebied, de diversiteit van de agrarische bedrijven, huidige verbredingsactiviteiten, de gebiedsopgaven en resultaten uit de gesprekken met ondernemers en sectorspecialisten zien wij toekomstperspectief voor de landbouwbedrijven in de Weidse Polders.

Door de ruimte- en gronddruk, beleidsdoelen op het gebied van natuur, klimaat en water en autonome effecten zullen de huidige bedrijven zich wel moeten aanpassen. Trends in de maatschappij en het beleid laten zien dat een (steeds verdere) verduurzaming van de bedrijfsvoering van de ondernemers zal worden gevraagd.

Om de transitie mogelijk te maken is het ondernemer- en vakmanschap van de agrarisch ondernemers in het gebied nodig en moet gebruik worden gemaakt van de kwaliteiten van het gebied. Voor de ontwikkeling van toekomstbestendige agrarische bedrijven is er daarom voor gekozen om de gepresenteerde bedrijfsmodellen waar mogelijk te laten aansluiten op de huidige type agrarische bedrijven, en waar mogelijk, een combinatie te maken met de beoogde natuuropgave.

In dit hoofdstuk schetsen wij daarom voor de belangrijkste sectoren in de Weidse Polders (melk)veehouderij (par. 4.2) en bollenteelt (par 4.3) zes duurzame bedrijfsmodellen (op hoofdlijnen) die in de toekomst in de Weidse Polders passen.

Opgemerkt wordt dat de diversiteit van bedrijven in de Weidse Polders relatief groot is en er momenteel al meer dan zes bedrijfsmodellen voorkomen, of mogelijk kunnen worden. Deze diversiteit zal ook in de toekomst blijven omdat de ontwikkelingsruimte van de bedrijven verschilt en onderscheidend vermogen nodig blijft voor een goed verdienmodel. Voldoende verdienvermogen is een voorwaarde voor toekomstbestendige landbouwbedrijven (zie onderstaand kader). Opgemerkt wordt dat de genoemde kentallen in de gepresenteerde bedrijfsmodellen als indicatief en richtinggevend dienen te worden beschouwd en dat de bedrijfsmodellen niet bedrijfseconomisch zijn doorgerekend.

Verdienvermogen toekomstbestendige landbouwbedrijven

Voor een toekomstbestendig landbouwbedrijf is voldoende verdienvermogen een voorwaarde. Schaalvergroting en intensivering zijn tot op heden belangrijke pijlers geweest onder het verdienmodel in de landbouw (Jongeneel, 2022). Deze trends kunnen zich niet overal of beperkt in Nederland meer doorzetten. Voor een toekomstbestendig verdienmodel van agrariërs in Nederland moet grondig aandacht worden besteed aan de ontwikkelmogelijkheden voor landbouwbedrijven. Dit aspect is belangrijker dan de rol van andere betalingen vanuit het beleid of via 'verbredingsactiviteiten' (Jongeneel, 2022). Inkomsten uit verbreding zijn in gemeente Bergen relatief hoog. Extensivering van de landbouw tast één van de belangrijke pijlers van het traditionele verdienmodel in de landbouw aan. Het zal er toe leiden dat de noodzaak van schaalvergroting (vraag naar grond) waarschijnlijk groter wordt en er dus een bijstelling in het ontwikkelperspectief van bedrijven plaats moet vinden (Jongeneel, 2022).

4.2 Bedrijfsmodellen melkveehouderij

Algemeen

Voor een gezond verdienmodel heeft de Nederlandse melkveehouder een marge nodig van minimaal €0,03 per kilogram melk. Deze marge dient voor buffervorming en geeft de mogelijkheid om het bedrijf continu te blijven doorontwikkelen (Duijndam et al., 2021).

Naast de buffervorming spelen er ook ontwikkelingen buiten het boerenerf die de komende jaren impact zullen hebben, zowel op de bedrijfsvoering als op de financiële resultaten. Dit gaat om de thema's klimaat, milieu en biodiversiteit, herziening van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en de nitraatrichtlijnen (afbouw derogatie). Dit zijn allemaal ontwikkelingen die kostenverhogend kunnen zijn.

In het algemeen geldt dat veel melkveehouders (in Nederland) nog winst kunnen behalen met goed management en technisch resultaat (Duijndam et al., 2021). Verdienmodellen worden steeds vaker gekoppeld aan de competenties van de ondernemer(s) (Duijndam et al., 2021).

De melkveehouderij in de Weidse Polders kenmerkt zich door relatief kleine tot middelgrote bedrijven, een sterke grondgebondenheid (geproduceerde mest kan op het eigen bedrijf worden aangewend), het extensieve karakter en inkomsten uit verbredingsactiviteiten.

Deze kenmerken maken de melkveebedrijven relatief goed bestand tegen toekomstige ontwikkelingen zoals afbouw van derogatie. Door nevenactiviteiten (verder) te ontwikkelen kunnen bedrijfseconomische risico's worden gespreid.

Gangbare ontwikkelingen in de melkveehouderij zoals (verdere) schaalvergroting en intensivering worden in het licht van de eerdere ontwikkelingen in de Weidse Polders minder kansrijk geacht. Omschakeling naar een biologische bedrijfsvoering is vanwege gebrek aan perspectief, benodigde hoeveelheid grond (gronddruk), de benodigde omschakelperiode en de ontbrekende wensen bij de melkveehouders in het gebied niet kansrijk geacht en daarom niet als toekomstig bedrijfsmodel uitgewerkt.

Op basis van de huidige situatie, de kenmerken van het gebied en de natuuropgave in het gebied zijn de volgende bedrijfsmodellen voor de (melk)veehouderij kansrijk voor de toekomst in de Weidse Polders:

- 1) De duurzame productspecialist
- 2) De (verdere) verbreder
- 3) De natuurboer

Deze drie bedrijfsmodellen worden op de volgende pagina's nader toegelicht.

Melkveehouderij 1: De duurzame productspecialist

In dit bedrijfsmodel richt het melkveebedrijf zich primair op productie van zuivel. Het melkveebedrijf is relatief groot (100 – 150 melkkoeien), is grondgebonden en het bedrijf richt zich op een zo efficiënt mogelijke productie van zuivel. Een passende kostprijs is essentieel voor voldoende verdienvermogen. In de opbrengstprijzen kunnen desondanks grote verschillen zitten door deelname aan concepten, bijvoorbeeld weidegang, 'On the way to Planet Proof' of 'Beter voor Koe, Natuur en Boer'. Bij een hogere opbrengstprijs door deze concepten blijft het belangrijk de kosten te beheersen (Duijndam et al., 2021). Veel weidegang is een manier om voerkosten te beheersen, maar vraagt onder andere een voldoende grootte huiskavel.

Deze bedrijven kunnen mogelijk neveninkomsten genereren met activiteiten die geen, of beperkte extra arbeid vragen bijvoorbeeld huisverkoop van melk in een melkautomaat en productie van duurzame energie door zonnepanelen op bedrijfsgebouwen of de bouw van (kleine) windmolens. Inkomsten uit huisverkoop via een melkautomaat zijn beperkt ten opzichte van die aan de fabriek (terugverdientijd investering circa 2 tot 5 jaar, jaarlijkse opbrengst circa €3.000). Dit kan echter wel bijdragen aan promotie van de melkveehouderij.

Daarnaast kunnen dergelijke bedrijven zoeken naar verwaarding van maatschappelijke diensten om het rendement te kunnen versterken en met KPI's kunnen zij aantoonbaar laten zien dat zij duurzaam produceren.

In Brabant worden momenteel melkveehouders beloond wanneer zij bijdragen aan het verbeteren van water- en bodemkwaliteit, klimaat en biodiversiteit in het Van Gogh Nationaal Park in Noord-Brabant. De boeren die deelnemen aan de pilot kunnen 3 jaar lang een beloning ontvangen van

maximaal €5.000 per jaar voor hun bovenwettelijke prestaties. De exacte beloningen zijn gebaseerd op 13 indicatoren (zoals blijvend grasland, eiwit van eigen land, stikstof bodemoverschot en broeikasgasemissies) in de Brabantse Biodiversiteitsmonitor. Zie ook paragraaf 3.1 met een verwijzing naar een pilot met CONO met KPI's in Noord-Holland.

KENMERKEN

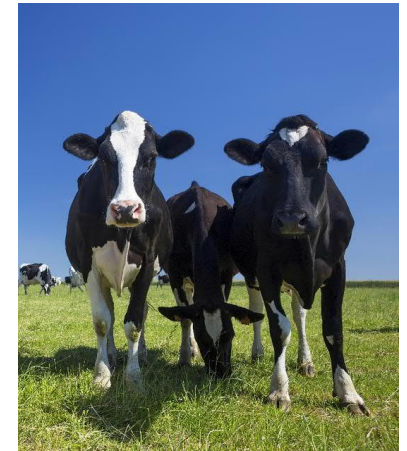
- Relatief groot
- 100 – 150 melkkoeien / 50 tot 70 ha grasland
- Primaire tak: zuivelproductie
- Extensief
- Een grote mate van automatisering (bv melkrobots)
- Afhankelijk van de beschikbare arbeidscapaciteit en materieel wordt een (groot) deel van de veldwerkzaamheden aan een loonwerker uitbesteed

VOORWAARDEN

- Goede verkavelingssituatie (minimaal 2/3 van de grond ligt rond de bedrijfsgebouwen)
- Voldoende grond voor plaatsing van de mest
- Stikstofmaatregelen vormen geen belemmering
- Meerprijs op melk door duurzame productie

KANSEN

- Beloning duurzaamheidsmaatregelen door provincie (via bijvoorbeeld KPI's)
- Neveninkomsten via melkverkoopautomaat of productie van duurzame energie
- Opzet van lokale zuivelketen/eigen merk ('Weidse Poldermelk') zie bijvoorbeeld dit melkveebedrijf in Hippolytushoef: www.mijnmelk.nl/boerreijer/ en dit melkveebedrijf in Zuid-Holland: www.mijnmelk.nl/oostdam/

(Melk)veehouderij 2: De (verdere) verbreder

In dit model is het (melk)veebedrijf relatief kleinschalig (50 - 60 melkkoeien of vleesvee) en richt het bedrijf zich naast productie van zuivel of vlees op (verdere) verbreding naar activiteiten buiten de landbouw. 85% van de agrarische bedrijven in de Weidse Polders heeft al een neventak, maar er zijn nog meer ontwikkelingsmogelijkheden en wensen bij ondernemers.

Circa 1/3 van de bedrijven in gemeente Bergen haalt (in 2020) meer dan 50% van het bruto inkomen uit verbreding.

De kansen en mogelijkheden en het succes zijn afhankelijk van de wensen en capaciteiten van de ondernemer, de ligging van het bedrijf en ontwikkelingsmogelijkheden (o.a. ruimte in wet- en regelgeving).

Agrotoerisme kan een belangrijke inkomenspoort onder het bedrijf zijn. De aanwezige recreatieve infrastructuur en de bezoekersdichtheid zijn belangrijke uitgangspunten om een rendabele recreatieve agrarisch tak op te zetten. Dit zorgt enerzijds voor een stevige inkomenspoort onder het agrarisch bedrijf, anderzijds kan hierdoor de recreatieve kwaliteit van het totale gebied toenemen (Buijs, 2009).

Gezien de ligging nabij het duingebied profiteert het gebied van recreanten en toeristen. Voor bedrijven aan een doorgaande weg is huisverkoop een kans.

Gezien de natuuropgave in het gebied is natuurbeheer een kans. Bij pacht van natuurgrond is het hierbij wel een voorwaarde dat de beheersvergoeding voor minimaal 50% , maar bij voorkeur volledig, ten goede komt aan het inkomen van het melkveebedrijf. Een dergelijke constructie komt momenteel echter zelden voor. Vergoedingen vanuit het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL) zijn momenteel

zelfs onvoldoende kostendekkend voor het onderhoud. Vergoedingen voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) zijn hoger, maar deze vervallen als agrarische grond naar natuur (NNN) wordt omgezet.

KENMERKEN

- Relatief kleinschalig
- 50 - 70 melkkoeien / 25 tot 40 ha grasland
- Primaire takken: zuivelproductie en verbreding
- Extensief

VOORWAARDEN

- RO-inpassing gemeente/provincie
- Ruimte in gemeentelijk en provinciaal beleid
- Beheersvergoeding 50 tot 100% inkomen agrariër
- Type ondernemers die willen verbreden aanwezig
- Voldoende arbeid beschikbaar

KANSEN

- Agrarische kinderopvang
- IJsboerderij
- Campingfaciliteiten (uitbreiding)
- Huisverkoop
- Educatie
- Toeristische/recreatieve dagactiviteiten (GPS tocht- bezoek toeristen aan bloembollenbedrijf in combi veehouderijbedrijf)
- Zorg
- Vergaderfaciliteiten

VOORBEELDBEDRIJVEN

- Bergense melksalon (in Bergen) (debergensemelksalon.nl/)
- IJsboerderij Labora op Texel (ijsboerderijlabora.nl/nl/)

Melkveehouderij 3: De natuurboer

In dit model schakelt een (melk)veebedrijf deels of volledig om, waarbij natuurbeheer meer centraal staat. De voederwaarde en opbrengst van natuurgraslanden zijn onvoldoende voor de melkveehouderij, maar kan wel worden benut door zoogkoeien (vleesvee). De vleessector scoort in het algemeen positief op dierenwelzijn, behoud van natuur en landschap en lage ammoniak- en geuremissies (Baltussen et al., 2019).

In dit model is wel enige omvang nodig (minimaal 100 ha grasland en 80 tot 150 stuks vleesvee). In het voorjaar en de zomer kan het vee grazen in de graslanden. Voor de herfst- en winterperiode is een (emissie-arm) stalsysteem nodig. Alleen een zoogkoeienhouderij is moeilijk rendabel te maken (Boxtel, 2019). Kosten moeten worden beperkt en extra inkomsten uit andere activiteiten zijn nodig. Verbreding en/of extra inkomsten zijn mogelijk in de vorm van natuurbeheer, zorg, educatie, vergaderfaciliteiten, recreatie en huisverkoop en/of regionale afzet van (biologisch) vlees.

In Nederland zijn meerdere natuurvleesbedrijven die 2 sterren Beter Leven rundvlees produceren afkomstig van vrouwelijke Limousin en Blond d'Aquitaine runderen die zijn ingezet voor het beheer van de natuurgebieden. (Natuurvlees Nederland, 2022). In Noord-Holland zijn geen gecertificeerde bedrijven die hierbij zijn aangesloten.

KENMERKEN

- Natuurboerderij
- Zoogkoeienhouderij
- Relatief grootschalig, > 100 hectare extensief grasland en > 80 stuks vee
- Natuurbeheer staat voorop (botanisch en weidevogels)
- Nevenactiviteiten noodzakelijk
- Zwaar weidevogelbeheer en zwaar botanisch beheer

VOORWAARDEN

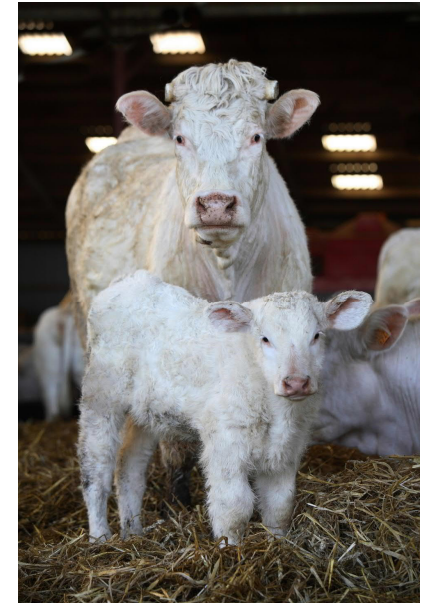
- Meerwaarde op vlees
- Meerwaarde op beheersvergoeding
- Pachtbedrijf (beheersvergoeding minimaal 75%)
- Voldoende benutting GLB-inkomsten

KANSEN

- Gronden voormalig Vliegveld
- Alle NN-gronden in Damlander en Philisteinse polder
- Gewas benutten als strooiselmateriaal in stallen of voor afzet
- Afzet (vaste) mest bollenteelt voor organische stofopbouw (bv in omgezette bollengrond)

VOORBEELDBEDRIJVEN

- Natuurboerderij Plassendaal op Texel (volledige pacht gronden natuurmonumenten met beheervergoeding 50%-50%) (www.natuurboerderijplassendaal.nl/)
- Natuurboerderij Hardebol in Landsmeer (www.natuurboerderijhardebol.nl/)
- Biologische boerderij op de Woude (eilandje in het Alkmaardermeer)

4.3 Bedrijfsmodellen bollenteelt

Algemeen

De voornaamste uitdaging van de bollenteelt is de reductie van het gebruik en emissie van gewasbeschermingsmiddelen. Afnemers vragen een steeds hoger niveau van de productkwaliteit en duurzaamheid op basis van transparantie wordt de norm.

Momenteel wordt er in verschillende onderzoeksprogramma's gewerkt aan een duurzame toekomst. Voorbeelden zijn:

- Bollenrevolutie 4.0 (Vitale teelt 2030)
- Samen naar een circulaire Bollenstreek
- Programma Onderzoek en Innovatie Bloembollen 2022- 2027
- De Groene Tulp (onderzoeksprogramma 2019-2022 Natural Living and Growth Holland

De rentabiliteit in de bloembollensector is gemiddeld genomen nog goed (anno 2021) en is in vergelijking met andere sectoren in de land- en tuinbouw zelfs een van de hoogste (Langen, 2021).

Door de hoge gasprijzen wordt het broeien van tulpen steeds uitdagender. Ook is de concurrentie gegroeid door de toename en groei van tulpenbroeierijen in bijvoorbeeld de Wieringermeer. Afnemers vragen steeds meer om grotere volumes. Het toekomstperspectief van de tulpenbroeierij in de Weidse Polders is (als er geen schaalvergroting mogelijk is) daarom minder rooskleurig.

In het gebied de Weidse Polders is de omvang van de bollenteelt gering in vergelijking met bijvoorbeeld de bollenteelt in de Kop van Noord-Holland. Het zal naar verwachting steeds lastiger worden om te concurreren met de grootschalige

bollentelers. Derhalve zullen bedrijven zich in een richting moeten ontwikkelen met voldoende onderscheidend vermogen.

Verbredingsactiviteiten zoals recreatie en/of loonwerk zijn in vergelijking met de melkveehouderij lastiger te combineren vanwege de werkdruk tijdens pieken. Bollenkwekers hebben in vergelijking met melkveebedrijven veel meer personeel.

Ondernemers in de bollentelers zijn veelal creatief genoeg om arbeidsintensief werk te automatiseren. Ze komen vaker buiten de deur. Dit is van oudsher zo gegroeid door levering aan veilingen en deelname aan studieclubs. Vaak zijn bedrijven regionaal en familiair verbonden.

Bollenteelt is van oudsher kenmerkend en van waarde voor de kwaliteit van het landschap in de Weidse Polders. Door de ligging nabij de kustzone biedt dit kansen om (meer) te profiteren van recreatie en/of toerisme.

Op basis van de huidige situatie, de kenmerken van het gebied, en de gebiedsopgaven zijn de volgende bedrijfsmodellen voor de bollenteelt kansrijk voor de toekomst in de Weidse Polders

- 1) De duurzame, gangbare teler
- 2) De onderscheidende specialist
- 3) De biologische bollenteler

Deze bedrijfsmodellen worden op de volgende pagina's nader toegelicht.

Bollenteelt 1 De duurzame, gangbare teler

In dit model heeft de bollenteler een breed assortiment aan bolgewassen. Het bedrijf is gangbaar en streeft continue naar een verdere verduurzaming van de bedrijfsvoering en bodemkwaliteit. Daarbij wordt gezocht naar neveninkomsten via verbreding die geen, of beperkte (extra) arbeidstijd vergen.

Verduurzaming vindt plaats door continue verbetering van de bodemkwaliteit, precisielandbouw (o.a. irrigatie en gewasbescherming), inrichting van natuurvriendelijke oevers, bloemrijke randen, (verdere) reductie van gewasbeschermingsmiddelen en toepassing van gewasbeschermingstechnieken die in de biologische bollenteelt bekend zijn, of worden ontwikkeld.

Vormen van mogelijke neveninkomsten zijn:

- Productie van duurzame energie via zonnepanelen op bedrijfsgebouwen en/of rijdende zonnepanelen op de akkers;
- Productie van windenergie met kleine windmolens;
- Rondleiding voor toeristen;
- Camping.

KENMERKEN

- Relatief grootschalig
- 40 - 50 hectare
- Breed assortiment bolgewassen
- Duurzame teeltwijze

VOORWAARDEN

- Ontwikkelingsruimte voor bedrijfslocatie en geschikte bollengrond

KANSEN

- Productie van duurzame energie met levering aan huishoudens in omgeving
- Toerisme
- Camping
- Samenwerking (melk)veehouder over benutting vaste mest

VOORBEELDEN

- NLG Holland (Natural Living and Growth Holland). Dertien gespecialiseerde bollentelers vormen samen coöperatie NLG Holland. Duurzaam telen is belangrijk. Het netwerk deelt kennis over de natuurlijke teelt van bloembollen
- Rijdende zonnepanelen: momenteel alleen akkerbouw- en bloembollenbedrijf van VOF Dogterom & Dogterom Flowerbulbs in Oude Tonge

Bollenteelt 2 De duurzame, onderscheidende specialist

In dit model specialiseert een bollenteler zich in de teelt van bijgoed (andere soorten dan tulp, hyacint en narcis). De teelt van bijgoed is relatief eenvoudiger op kleiner areaal. De teelt van blauwe druif is bijvoorbeeld relatief eenvoudig en kan op 20 hectare door een eenmansbedrijf worden geteeld. Ook is de teelt van lelies en Alliums relatief minder arbeidsintensief. In de regio Heemskerk zijn voorbeelden van dergelijke bedrijven aanwezig.

De uitdaging in dit model is om als bedrijf onderscheidend te zijn en blijven.

KENMERKEN

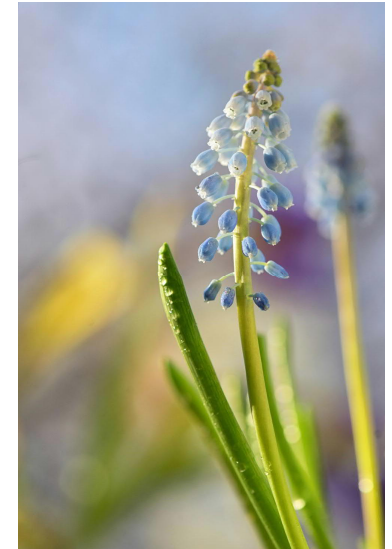
- Relatief kleinschalig (15 – 20 ha)
- Teelt van bijgoed
- Ligging in de binnenduinrand
- Duurzame teeltwijze

VOORWAARDEN

- Bodemgesteldheid geschikt voor bollenteelt
- Beschikbaarheid zoet water
- Afzetmarkt

KANSEN

- Huisverkoop recreanten/toeristen (met name voor bedrijven aan de doorgaande wegen)

Bollenteelt 3 De biologische bollenteler

In dit model schakelt een bollenteler over naar biologisch telen. Sterke rassen en een gezonde en weerbare bodem zijn de basis van een succesvolle teelt. Door het toepassen van vruchtwisseling en natuurlijke bemesting worden bodemprocessen gestimuleerd en bodemziekten voorkomen. De aanleg van bloemenstroken stimuleert natuurlijke vijanden die ziekten en plagen mee in toom kunnen houden (Bionext, 2016).

Anno 2016 was tulp het meest geteelde biologische gewas onder de bollen. Ook krokussen, narcissen, dahlia's blauwe druifjes en lelies worden in Nederland biologisch geteeld. Biologische telers houden met de keuze van hun rassen zoveel mogelijk rekening met de ziektegevoeligheid. Soorten die gangbaar al lastig te telen zijn, zijn biologisch helemaal lastig te telen. Om onderscheidend te zijn in de markt kiezen sommige telers bewust voor rassen die gangbaar niet geteeld worden (Bionext, 2016).

Een gangbare teler die op zijn eigen bedrijf biologische bollen wil gaan telen moet eerst twee jaar zijn grond omschakelen (Bionext, 2016).

Neveninkomsten kunnen worden verkregen door bijvoorbeeld huisverkoop, agrarisch natuurbeheer of bijvoorbeeld het opleiden/coachen van andere telers.

KENMERKEN

- Biologische bedrijfsvoering

VOORWAARDEN

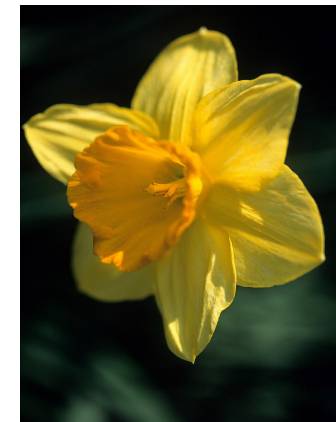
- Voldoende rendement/afzet
- (Gedeeltelijke) compensatie opbrengstderving omschakelperiode

KANSEN

- Huisverkoop
- Toename markt provincies/gemeentes
- Inkomsten uit agrarisch natuurbeheer (natuurvriendelijke oevers/bloemrijke randen)
- Coaching/training
- Bodemverbetering met maaisel uit natuurgebied (compost / Bokashi)

VOORBEELDEN

- Huiberts biologische bloembollen in Sint Maartensbrug, (huibertsbloembollen.nl)
- De Driehoek te Akersloot (dedriehoekakersloot.nl)
- Bloembollenbedrijf TexelBol op Texel (www.texelbol.com/nl/)

5. Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk zijn de conclusies en aanbevelingen opgenomen. Informatie over de huidige situatie van de landbouw in de Weidse Polders is gebaseerd op ingevulde enquêtes en keukentafelgesprekken. Omdat niet alle agrarisch ondernemers hier, of deels, aan hebben bijgedragen kan de beschreven situatie afwijken van de daadwerkelijke praktijk.

5.1 Conclusies

Huidige situatie van de landbouw in gemeente Bergen

Op basis van gegevens van het CBS is informatie verzameld over de landbouw in gemeente Bergen. Hieruit concluderen wij:

- Er komen anno 2021 in gemeente Bergen 77 agrarische bedrijven voor. Vanaf 2019 is het aantal agrarische bedrijven jaarlijks met twee bedrijven afgenomen.
- De melkveehouderij en bollenteelt zijn de meest voorkomende bedrijfstypen (hoofdtakken).
- De totale economische omvang van de agrarische bedrijven in gemeente Bergen (NH) in 2021 bedraagt circa €27 miljoen. Met een omvang van circa €18,7 miljoen is de tuinbouw de grootste sector. De economische omvang van de graasdierbedrijven is circa €8,5 miljoen. De totale economische omvang van de melkveehouderij en tuinbouw is de laatste jaren vrij stabiel.
- De gemiddelde economische omvang van de tuinbouwbedrijven in 2021 bedraagt circa €1 miljoen en van de graasdierbedrijven circa €150.000,-.

- Grasland en voedergewassen beslaan het merendeel (77%) van de landbouwgrond: 2.174 hectare, het areaaltuinbouw (waaronder bollengrond) bedraagt circa 516 hectare (18%).
- Ten opzichte van 2018 is de totale oppervlakte cultuurgrond vergelijkbaar gebleven. Er is vanaf 2019 wel een dalende trend zichtbaar (circa 1 tot 3% jaarlijkse afname).
- In 2020 heeft circa 75% van de agrarische bedrijven een nevenactiviteit (vorm van verbreding). Dit zijn verkoop aan huis, agrotourisme, stalling van goederen of dieren en agrarisch natuur- en landschapsbeheer.
- Circa 30% van zowel de tuinbouw- als graasdierbedrijven haalt in 2020 minimaal 50% van de bruto opbrengst uit verbreding.

Huidige situatie van de landbouw in de Weidse Polders

Door de enquêtes van, en gesprekken met de agrarisch ondernemers en KAVB en LTO is informatie verzameld over de huidige situatie van de landbouw in de Weidse Polders. Hieruit concluderen wij:

- Er komen in 2022 in totaal 16 agrarische bedrijven met de bedrijfslocatie in de Weidse Polder voor. Drie agrarische bedrijven hebben een grondpositie binnen de Weidse Polders en de bedrijfsgebouwen daarbuiten. Drie (voormalige agrarische) bedrijven hebben alleen een grondpositie en geen agrarische bedrijfsvoering.
- 85% van de agrarische bedrijven genereren inkomsten uit nevenactiviteiten (verbreding).

- Door verschillen in omvang, bedrijfstype, type verbredingsactiviteiten, de aanwezigheid van een zorgboerderij, Alpaca-boerderij en een initiatief als Herenboeren is de landbouw in de Weidse Polders vrij divers.
- Het agrarisch areaal bestaat grotendeels uit grasland (677 ha in 2021) dat wordt benut door (melk)veebedrijven. Het areaal bollenteelt bedraagt 117 ha (in 2021). Het bollenareaal met de status Permanente Bollenteelt in de Weidse Polders is de laatste jaren met circa 30 hectare afgenomen (door ander invulling zoals woningbouw, natuur en recreatie).
- Van zeven ondernemers is het bekend dat deze het bedrijf recent hebben overgenomen, of de komende jaren zullen overnemen. Van drie bedrijven in de Weidse Polders is bekend dat er geen opvolger is of dit nog niet weten.
- De omvang van de melkveehouderij mede in relatie tot het aantal hectare landgebruik kan gekenmerkt worden als extensief.
- De agrarische bedrijven hebben de laatste jaren geïnvesteerd in, en gewerkt aan duurzaamheid door o.a. zonnepanelen op dak, gebruik van schone brandstoffen (blauwe diesel), reductie van gewasbeschermingsmiddelen en toepassing van milieuvriendelijke gewasbeschermingsmiddelen, sluiten van kringlopen en verbetering van de bodemkwaliteit.
- De landbouwbedrijven dragen bij aan de openheid en landschapskwaliteit van het gebied. De bloeiende bollenvelden hebben een aantrekkelijke werking voor toerisme en recreatie.
- Er is sprake van enige afhankelijkheid van de agrarische bedrijven in het agribusinesscomplex. Dit

wisselt sterk per bedrijf. Een duidelijke samenwerkingstructuur of verbindend element tussen de agrarisch ondernemers zelf lijkt te ontbreken.

- Langs de Hoeverweg en in de Damlander en Philisteinse polder maakt natuurbeheer in twee clusters onderdeel uit van de bedrijfsvoering. Daarnaast zijn er nog enkele losse locaties.
- Natuurbeheer is in beperkte mate een onderdeel van de bedrijfsvoering. De afhankelijkheid van subsidies wordt niet als een stabiele inkomstenbron ervaren. De ondernemers staan er wel voor open, maar het vraagt tijd om het bedrijf daarop aan te laten passen en er moet gezocht worden naar een (nieuwe) financiële balans.

De agrarische ontwikkelingsmogelijkheden en ontwikkelingsruimte

Op basis van de opgaven in het gebied, de gesprekken met ondernemers, LTO Noord en KAVB concluderen wij:

- Door ruimte- en gronddruk (opgave natuur 88 ha, mogelijke bosopgave en andere grondvragers in het gebied zoals beleggers en investeerders in zon op land) en de combinatie met de impact van de stikstopgave, eisen aan de waterkwaliteit, afbouw van de derogatie is de verwachting dat er onvoldoende ruimte beschikbaar blijft voor het huidige aantal melkveebedrijven (in de huidige vorm).
- Het natuurtipe van de bestaande en te realiseren natuur bepaalt in sterke mate het aantal (melk)veebedrijven en type agrarische bedrijf dat daar bij past.
- Natuurboeren zijn voor het inkomen afhankelijk van de beheervergoeding. Deze vergoeding dient voldoende te

zijn en langjarig (25 tot 30 jaar) te worden gegarandeerd.

- Ongeveer 50% van de agrarische bedrijven willen de verbredingsactiviteiten verder ontwikkelen om het verdienmodel te verbeteren.
- Er is behoefte aan minimaal circa 12 hectare extra bollengrond binnen de Weidse Polders. Door ruimte- en gronddruk (opgave natuur 88 ha en mogelijke bosopgave), versnippering van de bollenpercelen, ligging in en nabij de binnenduinrand (en deels grondwaterbeschermingsgebied), de afname van het middelenpakket, verdergaande schaalvergroting (in de sector) is verwachting dat er onvoldoende ruimte beschikbaar blijft voor de ontwikkeling van de gangbare bollenteelt. Dit geldt met name voor het bollenbedrijven tegen de duinrand aan.
- Door terugloop van het bollenareaal en versnippering vindt er steeds meer isolatie van bollenbedrijven plaats. Gemeenschappelijke aanpak van wateraan- en afvoer en duurzaamheidsmaatregelen zijn daardoor lastiger te realiseren. Tevens neemt hierdoor het aantal verkeersbewegingen naar de resterende bollengronden toe.
- Indien huidige agrarische grond wordt aangekocht voor de natuuropgave is voor veel bedrijven compenserende grond een voorwaarde om het huidige agrarische bedrijf te kunnen continueren en te ontwikkelen.
- Er bestaat vanuit bedrijfseconomisch perspectief op korte termijn geen directie noodzaak om de bedrijfsvoering van bollenbedrijven te wijzigen. Als uitbreiding van het bollenareaal achterwege blijft, is de verwachting dat op termijn in de bollenteelt een verschuiving naar gespecialiseerde teelt zal

plaatsvinden om zo voldoende bedrijfsresultaat te halen.

- Het ruimtelijk beleid op Rijks, provinciaal en gemeentelijk niveau biedt niet altijd ruimte om het bedrijf binnen de huidige bedrijfsvoering verder te ontwikkelen. Het biedt bijvoorbeeld onvoldoende ruimte om te verbreden, met name stuit een recreatieve verbreding op problemen. Uitbreiding van stapplaatsen op een camping is gewenst om investeringen in bijvoorbeeld sanitaire voorzieningen te kunnen doen. Het ruimtelijk beleid beperkt ook mogelijk gewenste omzetting van bollengrond.
- Gepachte grond is voor de bedrijfsvoering bij een aantal bedrijven van groot belang. Zonder deze (aanvullende) grond komen deze bedrijven in de problemen omdat extensief ondernemen wordt belemmerd. Ook in de wisselteelt bij de bollenteelt is pachtgrond voor de vruchtwisseling van belang. In verband met verduurzaming van bodembeheer in de bollenteelt is er een tendens zichtbaar om in plaats van pacht naar eigendom te streven.
- Het combineren van initiatieven zoals de Herenboeren met de natuuropgave kan de flexibiliteit van de bedrijfsvoering mogelijk beperken.

Invloed van de autonome ontwikkeling en aanwezige gebiedsfactoren

Op basis van de bureaustudie, de gesprekken met ondernemers, LTO Noord en KAVB concluderen wij:

- Geopolitieke ontwikkelingen bepalen steeds meer de zuivelmarkt. De vraag naar zuivel met speciale kenmerken neemt toe. Hierdoor zijn meerdere

melkstromen ontstaan waar ook een plus op de melkstroom voor wordt uitbetaald.

- De vraag naar duurzame melkstromen zal naar verwachting toenemen. Om een verdienmodel te creëren moet de plus op de melkprijs naast het dekken van de kosten voor duurzaamheidsmaatregelen ook nog een plus opleveren.
- Noord-Holland is het belangrijkste productiegebied van bloembollen in Nederland. Afnemers van bloembollen stellen steeds hogere eisen ten aanzien van kwaliteit en duurzaamheid.
- Afnemers bij tulpenbroeierijen vragen een bepaalde schaalgrootte. Als bedrijven te klein zijn, is er onzekerheid of de afname van tulpen gegarandeerd blijft.
- In de Weidse Polders is de vraag naar grond groot met hogere prijzen als gevolg. Vanwege de ligging in de kustzone is er onder andere een toenemende vraag vanuit investeerders. Ook de bollenteelt heeft behoefte aan meer teeltareaal (minimaal 12 hectare) in het gebied. Vanwege verkeersbewegingen ligt die grond optimaal gezien dicht bij de bedrijfsgebouwen. Dit vergroot ook de clustering van bollenareaal.
- De algemene beleidstrend in de landbouw is het streven naar verdere verduurzaming en het verminderen van de milieubelasting. Het is onduidelijk wat de stikstofopgave voor de (melk)veehouderij in dit gebied exact gaat betekenen. Het 7de Nitraat Actieprogramma zal mogelijk lijden tot extra voor benodigde aankoop van kunstmest, kosten voor afvoer van mest en kosten voor pacht en/of aankoop van extra grond.

- De land- en tuinbouw zijn belangrijk voor de Noord-Hollandse economie. De provincie Noord-Holland zet in op kringlooplandbouw, regeneratieve landbouw en korte ketenprojecten. Dat doet de provincie door middel van een gebiedsgerichte aanpak, samenwerkend netwerken, en met inzet op kennis- en datadeling en innovatie.
- De provincie Noord-Holland steunt o.a. de Biodiversiteitsmonitor melkveehouderij en de indicatoren (KPI's) die zij daarvoor gebruiken.
- Planologisch is een deel van de Weidse Polders beschermd als weidevogelleefgebied. Een groot deel van het gebied is beschermd als Bijzonder Provinciaal Landschap en het gebied grenst aan, en ligt in de noordwesthoek in, een grondwaterbeschermingsgebied.
- Er komen overwegend zandgronden in de Weidse Polders voor. De gronden zijn langs de binnenduinrand van nature geschikt voor bollenteelt en in andere delen door eerdere omzetting. Een groot deel van niet-omgezette bodems heeft bodemkundig potentie om deze geschikt te maken vanwege de aanwezigheid van geschikt zand binnen 1 meter minus maaiveld.
- Door huidige regelgeving is het mogelijk niet-toegestaan om gronden buiten permanent bollenteeltgebied om te zetten naar bollengrond.
- Toename van de gemiddelde temperatuur en de toename van weersextremen (langdurige droogte, hittegolven, extreme buien) hebben in toenemende mate impact op landbouw. Voor de bollenteelt neemt het risico op droogte- en zoutgerelateerde schade en kans op verdrinken

van bollen door piekbuien toe. Voor (melk)veehouderij zijn hittestress bij melkvee en opbrengstderving door droogte en hitte toenemende risico's. Ziekten en plagen kunnen in toenemende mate effect hebben.

- Tijdige beschikbaarheid en/of tijdige aan- en afvoer van water (van goede kwaliteit) wordt steeds belangrijker. Bij clusters van bollengebied kan wellicht worden gedacht aan een wateraanvoersysteem (zoals Tijdverrijfslaan) omdat zo de duinbeken hiervoor niet te hoeven worden benut.
- Het scheiden van schoon en vuiler water in de Bergermeer wordt belemmerd door het huidig aangewezen KRW-waterlichaam;
- In de hoek van de Driehuizerweg, Krommedijk en Hoeverweg wordt door matige afvoer wateroverlast ervaren.

Toekomst van de (melk)veehouderij en (fictieve) duurzame agrarische bedrijfsmodellen

Op basis van de analyse van verzamelde informatie concluderen wij:

- Er is toekomst voor een (beperkt) aantal gangbare relatief grote (melk)veehouderijbedrijven in het gebied. De voorwaarden zoals het extensieve karakter, de gunstige verkaveling en bodemkwaliteit en aanwezige ondernemers (relatief jong) zijn aanwezig. Voorwaarde is dat deze bedrijven (verder) verduurzamen en hiervoor worden beloond. Een combinatie met natuurbeheer behoort in beperkte mate tot de mogelijkheden.
- De (melk)veebedrijven kunnen bijdragen aan maatschappelijke diensten zoals het open houden van het landschap, verbeteren van de waterkwaliteit, vasthouden van koolstof in de bodem en bijdragen een natuurbeheer (bijvoorbeeld natuurtypes N12.02 en 13.01).
- Overige kansen, zonder dat het veel extra arbeidskracht vraagt, voor aanvulling op het inkomen zijn verkoop van (eigen) zuivel en/of productie van duurzame energie.
- Omschakeling naar een biologische bedrijfsvoering is voor de meeste ondernemers een stap te ver omdat zij te maken krijgen met extra regels waarvan nu (in beperkte mate) nog gebruik wordt gemaakt (o.a. kunstmest, toeslagstoffen bij bereiding zuivel, chemische bestrijdingsmiddelen, etc). Een combinatie met het beheer van het voormalig vliegveld Bergen wordt wel als een kans gezien voor omschakeling naar biologische bedrijfsvoering. Langjarige gebruiks zekerheid is dan een voorwaarde.
- Er is toekomst voor een (beperkt) aantal relatief kleine (melk)veehouderijbedrijven in het gebied met een primaire verbredingstak. Dit vanwege de toeristische en recreatieve aantrekkelijke ligging nabij de duinen en de bloembollenvelden. Bovendien heeft circa 85% van de bedrijven al een vorm van neveninkomsten. Voor bedrijven langs doorgaande wegen hebben huisverkoop en agrotourisme (meer) potentie. Bedrijven nabij natuurgebieden kunnen deze (gaan) beheren. Dit wordt economisch interessant wanneer 75% (minimaal 50%) van de beheervergoeding voor de agrariër beschikbaar komt.
- Er is toekomstperspectief voor één of twee agrarische veebedrijven waarbij natuurbeheer centraal staat, bijvoorbeeld met vleesvee/zoogkoeien. Deze agrarische bedrijven liggen bij voorkeur nabij de natuurgebieden, Mest kan op eigen grond, of bij een lokale bollenteler worden afgezet. Bij dit bedrijf zullen ook nevenactiviteiten nodig zijn om voldoende inkomen te genereren.
- Indien natuurbeheer in het bedrijf centraal staat, dan dient 75% (minimaal 50%) van de beheervergoeding aan de pachter te worden verstrekt. De beheervergoeding is een wezenlijk onderdeel van de economische bedrijfsvoering. Ook vormt de GLB vergoeding een belangrijke inkomstenbron voor een dergelijke bedrijfsvorm.

Toekomst van de bollenteelt en (fictieve) duurzame agrarische bedrijfsmodellen

Op basis van de analyse van verzamelde informatie concluderen wij:

- Er is toekomst voor een aantal duurzame bloembollenbedrijven in de Weidse Polders. Dit vanwege de gunstige bodemkwaliteit en de bijdrage aan de landschapskwaliteit en toeristische aantrekkelijke werking.
- Het perspectief voor gangbare teelt van bloembollen langs het duingebied is minder gunstig door ruimtegebrek voor schaalvergroting en vanwege strengere milieu-eisen (ligging waterwingebied en KRW-doelen).
- De gronden langs de duinen bieden kans voor de teelt van biologische bollen of duurzame teelt van bijgoed.
- Biologische teelt van bloembollen staat nog in de kinderschoenen. Er is op de biologische markt van bloembollen wel ruimte. Dit model vraagt van gangbare telers wel een omschakelperiode van twee jaar wat een grote inkomstenderving geeft.
- Bodemkundig zijn er kansen om buiten de gebieden met permanente bollenteelt grond te bewerken zodat deze geschikt wordt voor bollenteelt. Door huidige regelgeving is dit echter mogelijk niet toegestaan.
- Bollentelers zien kansen voor verdere verbreding (o.a. toerisme), teelt van nieuwe soorten en productie van duurzame energie met eventueel levering aan huishoudens.

Paarden(houderij) in de Weidse Polders

In het onderzoek heeft de paardenhouderij beperkt aandacht gekregen. Op basis van het bureauonderzoek en de enquêtes/interviews concluderen wij:

- In de Weidse Polders komen drie agrarische bedrijven met een paardenpension voor. Maneges zijn er niet.
- Agrarisch ondernemers met een paardenpension hebben plannen om verder uit te breiden om het verdienmodel te verbeteren, de huisvesting te verbeteren of deze tak af te bouwen en zich meer te richten op toerisme.
- De gemeente Bergen rekent paardenhouderijen met meer dan vijf paarden onder de bedrijfsmatige paardenhouderij, ook als de paarden als hobby worden gehouden en geen inkomsten opleveren.
- De paardenhouderij bevindt zich in een aantrekkelijk gebied door ligging bij bos en strand, waardoor uitbreiding van deze bedrijfsvoering kansrijk is voor verdere bedrijfsontwikkeling. Dit hangt echter wel af van de ruimtelijke en planologische mogelijkheden.
- Dierwelzijn krijgt in de paardensector steeds meer aandacht. Met name het stimuleren van natuurlijk gedrag van het paard. Hier zal meer ruimte voor nodig zijn. Bijvoorbeeld inrichting volgens systemen zoals een Paddock Paradise.
- De combinatie natuur en (rij)paarden leveren risico's op door kans op blessures (bij natte omstandigheden) en vergiftiging door bepaalde onkruiden. Dit geldt niet/minder voor de wilde paardenrassen.

5.2 Aanbevelingen

Om het perspectief voor de landbouw in de Weidse Polders concreet te maken is tijdige actie en besluitvorming nodig. Dit kan de landbouw niet alleen en vraagt om samenwerking tussen alle partijen. Tegelijkertijd zijn de landbouwbedrijven in het gebied de Weidse Polders zeer divers van aard en zijn de opgave en uitdagingen per bedrijf (deels) anders. Dit vraagt in veel gevallen om maatwerk. Het is van belang hier bewust van te zijn en tijdens het gebiedsproces rekening mee te houden.

Op basis van de conclusies doen wij de volgende (algemene) richtinggevendende aanbevelingen:

- 1) *Stimuleer en creëer beleids- en planologische ruimte voor (verdere) verbreding*

Verbreding maakt bedrijven financieel weerbaarder. De ligging in een toeristisch en landschappelijk waardevol gebied en het ondernemend en adaptief vermogen van de agrariërs maakt deze combinatie extra aantrekkelijk. Blijf vooral hierin ook vernieuwen.

- 2) *Geef op korte termijn duidelijkheid over de stikstofopgave en in het gebied*

Geef bedrijven op korte termijn duidelijkheid op het gebied van de stikstofopgave in het gebied. Hiermee kunnen ondernemers, met name de melkveebedrijven, bepalen of de bedrijfsvoering financieel gezond blijft in de toekomst.

- 3) *Combineer waar mogelijk de locaties van het NatuurNetwerk Nederland met de natuurgerichte bedrijven*

Enkele natuurgerichte bedrijven bevinden zich in een cluster bij de Hoeverweg. De huidige NNN is daar echter niet voorzien. Een verlegging van de NNN naar deze locaties kan deze bedrijven (financieel) ondersteunen. Aanbevolen wordt om in gesprek te gaan met deze bedrijven en na te gaan of de NNN een goede en haalbare combinatie kan zijn.

- 4) *Combineer waar mogelijk opgaven in het landelijk gebied die een ruimtelijke component hebben*

Zoek kansen voor stapeling van regelingen. Denk daarbij aan bijvoorbeeld de combinatie van de ecoregelingen uit het GLB, de ANLb, de regelingen vanuit de melkafnemers en het 7^e actieprogramma Nitraatrichtlijn/KRW.

- 5) *Werk aan een langjarig beloningssysteem voor natuurbeheer door agrarisch ondernemers*

De (melk)veebedrijven kunnen bijdragen aan maatschappelijke diensten zoals het open houden van het landschap, verbeteren van de waterkwaliteit, vasthouden van koolstof in de bodem en bijdragen een natuurbeheer (natuurtypes N12.02 en 13.01) onder voorwaarde dat hen langjarige zekerheid wordt geboden. Landelijk wordt dit al benoemd door beheerscontracten op te rekken van 6 naar 12 jaar.

- 6) *Stimuleer kennisverspreiding van Kritische Prestatie Indicatoren bij de (melk)veehouders in de Weidse Polders*

Zowel door de landelijke overheid als de provinciale overheid worden KPI's gestimuleerd. Maak dit concreet, zichtbaar en waardeer de agrariërs die hieraan werken. Start met de verdere kennisverspreiding hierover in het gebied.

7) *Bied als overheden ruimtelijke en planologische ondersteuning aan bloembollenbedrijven in het gebied*
 Bloembollenbedrijven vertegenwoordigen een belangrijke economische bedrijfstak en vervult een toeristisch belangrijk beeld voor de gemeente Bergen. De clustering van met name de bollenteelt kan de (financiële) weerbaarheid van bedrijven vergroten. Onderzoek de mogelijkheid om het huidige permanente bollenteeltgebied uit te breiden en/of te verplaatsen (op locaties verder van de duinrand vandaan waar de grond in potentie geschikt te maken is) zodat er aaneengesloten gebieden ontstaan met eigen peilbeheer. Mogelijk dat lokaal grondbewerking nodig is om percelen geschikt te maken voor de bollenteelt. Afhankelijk van de locatie van clustering kan het gewenst zijn om tot wijziging van het huidig KRW waterlichaam te komen.

8) *Ga als waterbeheerder (opnieuw) in gesprek over knelpunten in het waterbeheer*
 In de Weidse Polders worden door de agrariërs een aantal waterhuishoudkundige knelpunten ervaren. Ga na het aanreiken van deze informatie in gesprek met de betrokkenen om deze zo veel mogelijk duurzaam op te lossen.

9) *Compenseer melkveebedrijven voor afname areaal productiegrasland*
 Met de wens om minimaal 88 ha NNN te realiseren wordt een druk bij met name de veehouderij neergelegd. Enerzijds dienen de bedrijven (planologisch) gefaciliteerd te worden in bedrijfsverbreding om een deel van de inkomstenderving op te vangen. Tevens zal er mogelijk grondcompensatie nodig zijn om voldoende ruwvoer te kunnen blijven produceren en de geproduceerde mest op eigen grond te plaatsen.

10) *Neem als provincie strategisch grondposities in*
 De huidige strategische grondposities van Provincie Noord-Holland liggen buiten de Weidse Polders. Door als provincie strategisch grondposities in te nemen kan grondcompensatie dicht bij de bedrijven die dat wensen worden geboden.

11) *Onderzoek de landbouwkundige potentie van de ingerichte boezemerging (voormalig vliegveld Bergen)*
 Onderzoek als eigenaar van de boezemerging op het voormalig vliegveld Bergen of deze grondpositie een rol kan spelen bij het behoud van voldoende agrarische grond voor de agrarische bedrijven in de directe omgeving van de boezemerging.

12) *Onderzoek beheersvorm Paddock Paradise binnen NNN*
 Onderzoek of het houden van paarden volgens de methode van Paddock Paradise een beheersvorm kan vormen in één van de beoogde natuurambities in, of aansluitend aan, de Weidse Polders.

13) *Onderzoek de bijdrage van de landbouwbedrijven aan de gebiedsopgave en help de ondernemers hierbij*
 Onderzoek samen met de agrarisch ondernemers op welke wijze zij kunnen (gaan) bijdragen aan de gebiedsdoelen en tegelijkertijd het bedrijf verder kunnen ontwikkelen. Onderzoek bij ondernemers de behoefte voor ondersteuning door bijvoorbeeld de inzet van een onafhankelijke plattelandscoach. Agrariërs in Provincie Utrecht hebben hier positieve ervaring mee (LaMi, 2022).

14) Streef naar langjarige pachtcontracten

Indien door extensivering en of meer grondgebonden landbouw aanvullende percelen van derden noodzakelijk zijn, dan hebben vanuit het oogpunt van duurzaamheid en bedrijfs-en rechtszekerheid langjarige pachtcontracten met een minimale duur van 6 jaar de voorkeur.

15) Verbeter en stimuleer de samenwerking tussen de agrarisch ondernemers in het gebied.

Tot slot doen wij een aanbeveling aan de ondernemers. Zoek als ondernemers elkaar (meer) op. Door samen na te denken over de toekomst en te werken aan een invulling is de verwachting dat de landbouw een betere positie krijgt en behoud. Het ontwikkelen van een merknaam voor "korte keten" danwel lokale producten kan een idee vormen om de samenwerking te zoeken. Bijvoorbeeld Weidse Polder melk, kaas, eieren en bloembollen etc.

Bronnenlijst

- Agrimatie, 2022. Verdere groei biologisch areaal, stagnatie in aantal bedrijven, [https://www.agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=2286&indicatorID=3586#:~:text=Het biologische areaal bestaat grotendeels,groenvoedergewassen \(clo%2C 2021\).&text=In 2020 telde de biologische,2019 \(CBS-Landbouwteiling, website geraadpleegd juni 2022](https://www.agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=2286&indicatorID=3586#:~:text=Het biologische areaal bestaat grotendeels,groenvoedergewassen (clo%2C 2021).&text=In 2020 telde de biologische,2019 (CBS-Landbouwteiling, website geraadpleegd juni 2022)
- Agrimatie, 2022b., Aantal bedrijven sinds 2000 gehalveerd, 30 juni 2022, <https://www.agrimatie.nl/PublicatieRegio.aspx?subpubID=2518&themaID=2286&indicatorID=3049&sectorID=7230, website geraadpleegd november 2022>
- Agrimatie, 2022c, Kleine groep zeer grote bedrijven realiseert grootste deel verdien capaciteit, <https://www.agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=2286&indicatorID=3178>
- Auteur onbekend, 2022. Bloembollensector in Nederland, <https://www.allesoverbloembollen.nl/educatie/beroepsonderwijs/bloembollensector-2/sector/, website geraadpleegd september 2022>
- Baltussen, Willy, Michiel van Galen, Katja Logatcheva; Machiel Reinders, Hanna Schebesta; Gerben Splinter, Gerben Doornewaard, Peter van Horne, Robert Hoste, Bas Janssens, Ruud van der Meer en Rob Stokkers, 2018. 'Positie primaire producent in de keten : samenwerking en prijsvorming,' Wageningen: Wageningen Economic Research Rapport 2018-0279
- Baltussen, W., Haaster-de Winter, M.A. van, Bondt, Nico, 2019. Kansen voor vleesvee, Wageningen, Wageningen Economic Research
- Bionext, 2016. Factsheet biologische bollenteelt voor professionals, Studiedag biologische bollenteelt 1 december 2016
- Boxtel, van N., 2019. Biologische vleesveehouderij ... en verdienen, <https://www.biologischlimburg.com/wp-content/uploads/2019/03/presentatie-verdienmodellen-biologisch-vleesvee-Maria-van-Boxtel-11-maart-2019.pdf, website geraadpleegd september 2022.>
- Buijs, J. 2009. Agrarisch perspectief Hitland, 1 september 2009.
- CBS, 2021 www.cbs.nl (meitellingen), website geraadpleegd 2021.
- CONO, 2022a. <https://www.cono.nl/melkprijs/contante-melkprijs-vastgesteld-op-e-3983/>
- CONO, 2022b. Certificatieschema Caring Dairy programma, <https://www.cono.nl/wp-content/uploads/2021/12/Certificatieschema-CD-Versie-1.3.pdf>
- CONO, 2022c. Succesvolle pilot biodiversiteit, <https://www.cono.nl/duurzaamheid/succesvolle-pilot-biodiversiteit/>, website geraadpleegd oktober 2022
- CONO, 2022d. Caring Dairy, <https://www.cono.nl/duurzaamheid/caring-dairy/>, website geraadpleegd oktober 2022
- Cornelissen et al., 2014. De paardenhouderij in het omgevingsrecht: handreiking voor de praktijk, tgave van de Sectorraad Paarden (SRP) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), mei 2014.

- Dijk van, R., J. de Wit, J. van Eekelen, M. Koomen, B. Schaap, J. Verhagen, J. Bouwman, 2020. Klimaatstresstest Landbouw en Natuur: Klimaatimpact op landbouw en natuur in Noord-Holland boven het Noordzeekanaal, Projectnummer 368950, Referentienummer SWNL0259627, Sweco en Wageningen UR.
- Duijndam, D., M. Dekker, R. Scheper, 2021. Elk land heeft uitdagingen met verdienmodellen, Rabobank, <https://www.rabobank.nl/kennis/d011191345-3-elk-land-heeft-uitdagingen-met-verdienmodellen>, website geraadpleegd september 2022.
- Dwarswaard, A. 2021. Tijd rijp om in biologische teelt te stappen, Greenity, <https://edepot.wur.nl/553728>
- Europese Raad, 2022. Het gemeenschappelijk landbouwbeleid 2023-2027, <https://www.consilium.europa.eu/nl/policies/cap-introduction/cap-future-2020-common-agricultural-policy-2023-2027/>, website geraadpleegd juni 2022
- FNR, 2022. Natuurontwikkeling staat paardenwelzijn in de weg, <https://www.dehoefslag.nl/nieuws/algemeen/77927/natuurontwikkeling-staat-paardenwelzijn-in-de-weg>, website geraadpleegd 2022
- Gemeente Bergen, 2010. Structuurvisie Landelijk gebied gemeente Bergen, 9 december 2010, https://www.bergen-nh.nl/fileadmin/BUCH/visie-en-beleid/Bergen/bouwen-en-wonen/Structuurvisie_Landelijk_Gebied_Bergen_2010.pdf
- Gemeente Bergen, 2021. Herstel bestemmingsplan 2021: Gemeente Bergen, <https://www.raadbergen-nh.nl/Vergaderingen/Gemeenteraad/2021/23-september/20:30/Bij-1-2021-09-23-Bestemmingsplan-Herstelbestemmingsplan-1.pdf>
- Gemeente Bergen, 2022. [Documenten Omgevingsvisie, meedenksessies, enquêtes en flitspeilingen - Ik denk mee over Bergen](#), website geraadpleegd juni 2022
- Gemeente Bergen 2022a, Omgevingsvisie gemeente Bergen, <https://bugelhajema.maglr.nl/omgevingsvisie-bergen/speerpunten>, website geraadpleegd september. 2022
- Gerrits, H., 2020. Landbouw en mest beleidslijnen, <https://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/kaderrichtlijn-water/uitvoering/rijn-west/we/landbouw-mest-beleidslijnen/>, website geraadpleegd september 2022.
- GPD, 1993. Milieufederatie wil bloembollenboycot, <https://leiden.courant.nu/issue/LD/1993-02-06/edition/0/page/1>, website geraadpleegd januari 2023
- GLB, 2022. Overstap op biologische teelt is lastig, <https://www.toekomstglb.nl/actueel/nieuws/2021/02/01/overstap-op-biologische-teelt-is-lastig>, website geraadpleegd juli 2022
- HHNK, 2022. KRW SGBP3 Gebieden en waterdelen, <https://kaarten.hhnk.nl/portal/apps/MapSeries/index.html?appid=0c75519b897a4c2285ec4fdab3d9db6e>
- Jongeneel R. 2022. Notitie WUR Verdienmodel agrarisch ondernemers: Principes en praktijken met de melkveehouderij als illustratie, Wageningen Economic Research, 10 maart 202
- Kadaster, 2022. Kwartaalbericht agrarische grondmarkt, 2022 - 1e kwartaal, 25 april 2022, <https://www.kadaster.nl/-/kwartaalbericht-agrarische-grondmarkt-2022-1e-kwartaal#:~:text=Landelijk%20overzicht,van%20%E2%82%AC%2069.400%20per%20ha>
- KlaverKaas, 2022. <https://www.klaverkaas.nl/veehouderij/>
- KNHS, 2015. Nederland Paardenland
- Korstanje en Raap, jaartal onbekend. Handboek Ontwerp uw eigen erf, gemeente Bergen, Landschap Noord-Holland,

- <https://www.landschapnoordholland.nl/files/2018-07/Ervenhandboek%20%20Bergen.pdf>
- LaMi, 2022, Plattelandscoaches - Lami <https://lami.nl/plattelandscoaches/>
  - , website geraadpleegd november 2022
  - Langen, E. 2021. Gemiddeld inkomen 'vrij goed' in 2020, Greenity, 15 januari 2021
  - Looman, B.H.M., E.H. Poot, G.H. Immink, 2018. Vitale Teelt 2030: Visie van de bloembollensector, https://vitaleteelt.nl/wp-content/uploads/2018/08/VT-2030_16.08.2018-brochure-definitief.pdf
  - Meulen, Harold van der; Jager, Jakob; Jong, Daniel de; Stokkers, Rob; Venema, Gabe; Vijn, Marcel, 2022. Kijk op multifunctionele landbouw : Omzet 2007-2020, Wageningen, Wageningen Economic Research
  - Ministerie LNV, 2022a. Voortgang Nationaal Programma Landelijk Gebied, Kamerbrief, 25 november 2022, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
  - Ministerie LNV, 2022b. Water en Bodem sturend, Kamerbrief, 25 november 2022, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
  - Ministerie LNV, 2022c. Kamerbrief Toekomst Landbouw, 25 november 2022, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
  - Mooij, A. 2023. Mededeling via e-mail, LTO Noord, 11 januari 2023
  - Natuurvlees Nederland, 2022. <https://www.natuurvlees-nederland.nl/>, website geraadpleegd september 2022.
  - Noord-Hollandse Energie Regio, 2020. Landbouw en energie, maart 2020, <https://energieregionhn.nl/app/uploads/2020/05/20200501-Onderzoek-landbouw-en-energie-rapport.pdf>
  - NVM, 2022. Agrarische grondprijzen, <https://www.nvm.nl/agrarisch-landelijk/agrarische-grondprijzen/>, website geraadpleegd september 2022
  - NZO, 2022. Factsheet marktontwikkeling in de zuivel
  - PaddockParadise, 2022. <https://www.paddockparadise.eu/>, website geraadpleegd November 2022.
  - Provinciale Staat van Noord-Holland, 1987. Ontwikkelingsvooruitzichten voor de bloembollen- en opengrondsgroenteteelt in Noord-Kennemerland, juli 1987, Haarlem
  - Provincie Noord-Holland, 2021. Boer & Business in Balans 'naar een duurzaam voedselsysteem 2020-2030', https://www.boerenbusinessinbalans.nl/wp-content/uploads/2021/03/PNH_Voedselvisie_PNH_2020_2030_2021.pdf
  - Provincie Noord-Holland, 2021b, Grondwaterbeschermingsgebieden Noord-Holland, <https://www.nationaalgeoregister.nl/geonetwork/srv/api/records/69256ec7-94a0-4caf-ae3c-cda870ee233f>
  - Provincie Noord-Holland, 2022. Omgevingsverordening NH2020, [viewer\(tercera-ro.nl\)](viewer(tercera-ro.nl))
  - Provincie Noord-Holland, 2022b. https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Ruimtelijke_inrichting/Bijzonder_Provinciaal_Landschap, website geraadpleegd oktober. 2022
  - Provincie Noord-Holland, 2022c. Natuurnetwerk Nederland (NNN), www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Natuur/Natuurversterking_Stikstof/Natuurnetwerk_Nederland_NNN, website geraadpleegd december 2022.
  - Provincie Noord-Holland, 2022d, 34 hectare aan nieuw bos in Noord-Holland, https://www.noord-holland.nl/Actueel/Archief/2022/November_2022/34_hectare

- [aan nieuw bos in Noord Holland](#), website geraadpleegd november 2022.
- Provincie Noord-Holland. 2009. Pilotproject bodeminformatie landbouw, dossier : C6162-01.001
registratienummer : FJ-GI20092006, versie : 4
- RES-1.0 Noord-Holland Noord, 2021.
<https://energieregionhn.nl/app/uploads/2021/05/nhn-samenvatting.pdf>, 21 april 2021
- Rijksoverheid, 2022. Landbouw en landgebruik,
https://dashboardklimaatbeleid.nl/viewer/jivereportcontents.aspx?report=landbouw_in_het_kort, website geraadpleegd september 2022
- Rodijk, D. 2019. Inzicht in verschillende melkstromen, afstudeerscriptie, Aeres Hogeschool Dronten
- RVO, 2022. Het nieuwe GLB: de eco-regeling, gepubliceerd op:30 juni 2021 Laatst gecontroleerd op: 30 mei 2022,
<https://www.rvo.nl/onderwerpen/glb/het-nieuwe-glb/eco-regeling>
- Ruimtelijke Plannen, 2013. Landelijk Gebied Zuid,
https://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.0373.BPG09000landgebzui-C003/t_NL.IMRO.0373.BPG09000landgebzui-C003_3.3.html
- Sweco/Stivas, 2019. Verkenning gebiedsproces Weidse Polders, december 2019
- Verbeij, D. 2020. MELKSTROMEN EN HUN VERDIENMODEL: Wat is de impact van verschillende melkstromen op de inkomenspositie van de melkveehouder?, afstudeerscriptie, Aeres Hogeschool Dronten
- Zest Marketing 2019. Is er in Nederland draagvlak voor verantwoord paardrijden & paarden houden? Nationaal onderzoek naar de opinies en percepties van de Nederlandse bevolking met betrekking tot verantwoord paardrijden, paardensport en innovatie in de paardensector in Nederland.

- Zoet Zout Knooppunt, 2022.
Noord-Holland stelt bossenstrategie vast,
<https://zoetzoutknooppunt.nl/noord-holland-stelt-bossenstrategie-vast/>, website geraadpleegd november 2022

Bijlage 1 Verslag gebiedsbijeenkomst

Aanwezige sprekers:

Rob Krom - Sweco (voorzitter)

Irene Harlaar-Zeldenrust - Provincie Noord-Holland

Siemon Top - Provincie Noord-Holland

Nelleke Domburg - Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Monique van Peperstraten - STIVAS

Aanleiding

Op maandag 27 juni heeft een informatiebijeenkomst plaatsgevonden in Dorpshuis de Hanswijk in Egmond aan den Hoef voor agrariërs die grond bezitten of pachten in de driehoek tussen Bergen, Alkmaar en Egmond aan den Hoef (ook wel Weidse Polders genoemd). Doel van de bijeenkomst was informatie te geven over de verschillende doelstellingen in het gebied, die samen worden gebracht in een gebiedsproces en informatie te geven over het landbouwkundig onderzoek dat komende maanden gaat plaatsvinden in het gebied. Tijdens de bijeenkomst kregen de genodigden ook de gelegenheid om vragen te stellen en te reageren op de gepresenteerde informatie.

Presentatie 1: Gebiedsproces Weidse Polder

Spreker: Irene Harlaar-Zeldenrust

- Huidige opgaven:
  - Achteruitgang van de natuur stoppen. Door meer ruimte te geven aan de natuur kan de biodiversiteit aan dier- en plantsoorten toenemen. Verminderen van stikstofdepositie in de duinnatuur;
  - Verbetering van de agrarische structuur en het behoud van sterke agrarische bedrijven;
  - Veilig stellen drinkwaterproductie, de vraag neemt toe en door zeespiegelstijging en verschillende andere oorzaken neemt de kwaliteit en hoeveelheid van de zoetwaterbel onder de duinen af;
  - Verbeteren van de waterkwaliteit van het oppervlaktewater (KRW);
  - Werken aan het beperken van zowel tekorten en overschot aan water als gevolg van klimaatverandering;
  - Vermindering van recreatedruk in de duinen en in kwetsbare natuurgebieden en tegelijk meer ruimte vinden voor recreatie en toerisme vanwege een toenemende vraag.
- Werkwijze:
  - Gedeputeerde Staten heeft een algemene [werkwijze voor gebiedsprocessen](#) vastgesteld. Daarin staan de verschillende fasen op hoofdlijnen benoemd: de verkenning, de planvorming en de realisatie. Momenteel staan we in Weidse Polders aan het begin, de verkenning fase (1-2 jaar). In deze fase verzamelen we informatie door middel van onderzoeken, vragenlijsten en interviews. We werken toe naar een gebiedsvisie met voldoende draagvlak. Hierbij hoort ook een voorstel voor een definitieve begrenzing van het Natuurnetwerk in het gebied. We werken met vier thema's: landbouw, water, natuur en recreatie. Per thema brengen we de opgave in beeld door middel van werkgroepen. In deze werkgroepen zullen we ook de samenwerking, participatie, kansen en knelpunten verder uitwerken en vertalen naar voorstellen voor het gebied.
  - Er worden in ieder geval twee onderzoeken gedaan. Een ecologisch onderzoek en een landbouwkundig onderzoek.
- Opgave Natuurnetwerk (NNN)
  - Het integrale gebiedsproces is ontstaan vanuit de opgave Natuurnetwerk:
    - Doel: stoppen verlies van biodiversiteit en versterking van het ecosysteem.
    - Resultaat: laatste 90 ha Natuurnetwerk in dit gebied realiseren uiterlijk in 2027.
    - Aanpak: Integrale aanpak zodat ook kansen in het gebied wat betreft het water, landbouw, recreatie worden benut
  - De huidige NNN begrenzing wordt als uitgangspunt genomen. Wanneer op basis van de onderzoeken en draagvlak gelijkwaardige of beter natuurpotenties gerealiseerd kunnen worden, wordt dit bestuurlijk voorgelegd.

Reacties:

- Uit de reacties van de aanwezigen blijkt dat er veel zorgen zijn over de ambities en opgaven in het gebied; hiermee komt het agrarisch belang onder druk te staan. Er is nog geen vertrouwen dat dat goed opgelost kan worden.
  - Antwoord: Dat er nog geen vertrouwen is, is begrijpelijk. Het is ook niet van te voren te duiden wat waar gaat gebeuren en wat voor een impact dat heeft. We gaan met elkaar in gesprek om in samenhang aan de doelstellingen te werken. We streven naar een haalbaar plan waarin een balans wordt gezocht in de verschillende

opgaven. Er zijn voldoende voorbeelden waar dit is gelukt (o.a. Texel en Hargen) waar samen met de boeren een oplossing is bedacht.

Vragen over PowerPoint presentatie:

- Wat is een sterk agrarisch bedrijf?
  - Dat gaan we onderzoeken. Elk gebied verschilt, er zijn geen kaders voor wat een sterk bedrijf is. We gaan onderzoeken met elkaar hoe de toekomst van de landbouw eruit kan zien in dit gebied. Dat doen we door met jullie te praten. Sterke kanten van de bedrijven in dit gebied hopen we uit het onderzoek naar boven te halen. Dus wat sterke bedrijven voor dit gebied weten we nu nog niet.
- De natuur gaat achteruit. Waar is dat op gebaseerd?
  - Het is een Europese vaststelling dat de biodiversiteit afneemt. Daar is onderzoek naar gedaan.
- Hoe zijn de belangen verdeeld? Is de landbouw even belangrijk als de natuurontwikkeling of veel minder?
  - We kijken waar we samen kan gaan en waar het gaat knellen. En waar het gaat knellen gaan we met elkaar in gesprek. We zetten in op al die belangen zonder in te zetten wat er het zwaarste weegt. De bestuurders van de provincie beslissen uiteindelijk.
- Kunt u toelicht geven op kaartjes.
  - Wat groen is, is gerealiseerd Natuurnetwerk (NNN) en wat rood is, is nog niet gerealiseerd.
- Komt er nog meer natuur bij in dit gebied?
  - In de hele binnenduinrand wordt 400 hectare Natuurnetwerk gezocht, omdat dat de natuur daar van grotere waarde is dan men in het verleden dacht. Daarvoor zal dan 300 ha natuurnetwerk op andere plekken in Noord-Holland worden ontgrenst. Er komt dus nog meer bij in de hele binnenduinrand, er wordt komend jaar onderzocht wat daarvoor de beste plekken zijn.
- Vliegveld Bergen heeft een hele goede kavelstructuur maar heeft de ambitie van natuur gekregen. Is het mogelijk om dit nog uit te wisselen met natuur elders zodat het vliegveld weer agrarisch gebied wordt?
  - Het ecologisch onderzoek brengt het ecologisch potentieel van het vliegveld in beeld, ook wordt gekeken naar de waterberging en in welke combinatie (natuur en/of agrarisch) het beste uitgevoerd kan worden. Het gebiedsproces brengt dit weer samen.

Aandachtspunten van de grondeigenaren:

- Focus ook op de bestaande natuur, die kan beter beheerd worden en dat komt ten goede aan de natuurkwaliteit.
- Vliegveld Bergen. Er gebeurt van alles daar: weidevogels, hondeninloop, drugsoverlast... Breng dat een keer goed in kaart en neem dat mee in het gebiedsproces.

Presentatie 2: Stikstof

Spreker: Siemon Top

- De opgave:
  - De wet stikstofreductie en natuurverbetering formuleert concrete doelen voor stikstofreductie in Nederland:
    - 40% van het areaal stikstof gevoelige Habitats in Natura 2000-gebieden onder de kritische depositie waarde (KDW) in 2025;
    - 50% in 2030;
    - 74% in 2035.
  - In het coalitieakkoord van het rijk (december 2021) is een versnelling opgenomen wat betekent dat de doelstelling van 74% in 2030 al bereikt dient te worden.
  - Op dit moment ligt in het Noord Hollands Duinreservaat circa 20% onder de KDW. Er moet dus nog veel gebeuren.
- Nationaal Programma Landelijk Gebied
  - Op 10 juni heeft de minister de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied gepresenteerd inclusief de richtinggevende stikstofreductie doelstellingen per gebied:
    - Een integrale aanpak van opgaves op het gebied van stikstof, water, klimaat en natuur
    - Aanvullende doelen voor water, klimaat en natuur worden naar verwachting in oktober 2022 bekend.
    - Richtinggevende stikstofreductie doelstellingen Weidse polders: een reductie van 48% tot 70%
  - Hoe we de richtlijnen van de minister moeten vertalen naar onze gebiedsgerichte aanpak bekijken we nu. Alle bronnen worden daarin meegenomen. In het najaar komen er nog brieven over klimaat en ammoniak voor de industrie en over de Kaderrichtlijn Water (KRW).
  - We hebben onze boeren nodig.
- De huidige stikstofsituatie in Weidse Polders:
  - 21% van de stikstofdepositie is afkomstig van de landbouwsector.
  - Groot percentage van de stikstofdepositie is afkomstig uit bronnen waar we als provincie geen invloed op hebben (o.a. buitenland, meetcorrectie en scheepvaart). Daarnaast is in vergelijking met andere N2000-gebieden in Nederland een lager percentage afkomstig vanuit de landbouw. Dit beperkt de knoppen waaraan gedraaid kan worden om de stikstofdepositie te verlagen.
- Wat gaan we doen:
  - De provincie kijkt momenteel hoe de richtinggevende stikstofreductiedoelstellingen zich verhouden tot de eerder vastgestelde Provinciale doelen en de verschillende gebiedsprocessen.
  - Nader onderzoek naar stikstofdepositie en mogelijke maatregelen in alle sectoren, waaronder:
    - Meer duidelijkheid over de meetcorrectie.
    - Naast stikstofuitstoot veeteelt ook onderzoek doen naar stikstofuitstoot andere vormen van landbouw
    - Verder onderzoek doen naar stikstof uitstoot andere sectoren dan landbouw en mogelijke maatregelen.
  - Onderzoeken wat de verbreding van de opgave, naast stikstof ook water, klimaat en natuuropgave kan worden georganiseerd in de verschillende gebiedsprocessen.
  - Gebiedsgerichte aanpak en gebiedsproces Weidse Polders:

- Landbouwkundig onderzoek wordt gebruikt als input om te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om bij te dragen aan de stikstofreductie doelstellingen.
- Wanneer meer duidelijk is over de kaders en doelen van het nationaal Programma Landelijk gebied worden deze geïntegreerd en meegenomen in het gebiedsproces Weidse Polders.
- Hierbij wordt er zoveel mogelijk voortgebouwd op reeds gedane onderzoeken en het reeds ingezette proces.

Reacties:

- Uit de reacties blijkt dat er veel zorgen zijn om de stikstofdoelen en dat er twijfels zijn over de berekeningen. Men vindt dat het Rijk met aannames is gekomen en niet met feiten.
- Het voelt alsof de agrariërs overal de schuld van krijgen en dat er onterecht te weinig wordt gekeken naar andere sectoren.
  - Antwoord: De agrarische sector is de eerste sector met meer concrete doelstellingen die nog een uitwerking vragen. De andere sectoren volgen.
- Door de verstedelijking ontstaat er ook een klimaatprobleem. Daar moet ook naar gekeken worden.
  - Antwoord: Dat klopt en de gemeentes zijn daar ook druk mee bezig. De gemeenten nemen forse budgetten op om wateroverlast, hittestress en verdroging tegen te gaan. Nu en het komende decennia worden de grootste pijnpunten aangepakt. Vele miljarden worden hierin gestoken.

Vragen over PowerPoint presentatie:

- De reductiepercentages. Ten opzichte van wanneer zou dat zijn?
  - Ten opzichte van nu (wordt voor de zekerheid nog gecheckt).
- Hoe weet je wat uit de agrarische sector komt en wat van andere sectoren komt zoals Tata?
  - Deze broninformatie is in het rekenmodel gebracht en de Aerius modellen rekenen de hoeveelheden en verhoudingen uit.
- Hoe kijken jullie tegen dit gebied aan ten opzichte van andere gebieden? Moet hier veel gebeuren?
  - Een boven gemiddeld zware opgave.
  - Dat klinkt vreemd omdat er geen intensieve veehouderij is maar komt door het stikstofgevoelige duingebied.

Aandachtspunten van de grondeigenaren:

- Er is 90% van de tijd sprake van een westenwind. Neem dat ook mee in je analyses.
- Graag checken of de aanvliegroutes van Schiphol overeen komen met de plekken waar veel overbelasting is.
- Neem de onderzoeken en artikelen op <https://stichtingagrifacts.nl/> mee in het onderzoek.
- Er wordt veel gesproken over de biodiversiteit. Zorg er voor dat de biodiversiteit in de natuurgebieden gemeten/gemonitord worden.

Presentatie 3: Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Spreker: Nelleke Domburg

- De opgave:
  - Opgave KRW vanuit Europa, schoon en gezond water in 2027.
  - We werken in 51 deelgebieden aan de verbetering waterkwaliteit. Zo ook in Weidse Polders.
  - Prioritair gebied: Polders Bergermeer + (de Philisteinse Polder, de Damlanderpolder en de Bergermeer).
- Gebiedsanalyse:
  - Er is een uitgebreide gebiedsanalyse gedaan: hoe zit het watersysteem in elkaar en wat is de waterkwaliteit.
  - In een groot deel van de Bergermeer ligt de kans om de waterkwaliteit te verbeteren.
  - Veel waterinlaat, normoverschrijdingen bepaalde sloten, slootkantbeheer draagt niet bij aan waterkwaliteit. Er is sprake van water met arme vegetatie, troebel water, soortenarme oevers.
  - De afgelopen twee KRW-periodes zijn er al verschillende zaken gerealiseerd, o.a.:
    - 2 km natuurvriendelijke oever aangelegd door bv het flauwer maken van taluds.
    - Twee kunstwerken passeerbaar gemaakt voor vissen.Voor de komende KRW-periode moet meer in detail gekeken worden wat er verder kan worden verbeterd.
  - Knelpunten in het gebied:
    - Teveel nutriënten (N (stikstof) en P (fosfor))
    - Onnatuurlijk peilbeheer
    - Normoverschrijdingen chemische stoffen
    - Inrichting en beheer van sloten en oevers
- Doelen:
  - De doelstelling is een gebied met helder, soortenrijk water met een optimale vegetatie door:
    - versterken van de biodiversiteit,
    - gezonde en duurzame landbouw stimuleren,
    - waterinlaat verminderen.
- Maatregelen:
  - HHNK
    - Onderzoek, monitoring
    - Beperken gebiedsvreemd water
  - Samen met/door andere partijen:
    - Bovenwettelijke maatregelen landbouw: N/P + gewasbeschermingsmiddelen
    - Benutten overbreedte in watersysteem
    - Oeverbescherming
    - Natuurvriendelijke oevers + habitatgeschiktheid water vergroten
- Instrumenten:
  - Landbouwportaal Noord-Holland (voor coaches en subsidies, recent opnieuw geopend)
  - Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb): verschillende beheerpakketten voor agrarisch waterbeheer (via Water, Land & Dijken; beheervergoeding).

Reacties:

- Er komen kritische opmerkingen over de waterberging, het hoge gehalte van nutriënten in het water, en beheer en onderhoud van sloten.

Vragen over PowerPoint presentatie:

- Gaat het om drinkwater?
  - De KRW gaat niet over drinkwater.
- Wanneer is een sloot schoon?
  - De ideeën over het schonen van sloten zijn in de loop van de jaren veranderd. Natuurlijk moet de mogelijkheid voor de afvoer van water niet worden belemmerd door plantengroei, maar op dit moment mag in elk geval 10% van de begroeiing blijven staan. Dat is ook van belang voor de ecologie in de sloten. HHNK is bezig met een uitgebreide analyse en beoordeling van alle waterlopen om de overruimte (dat is het deel waar begroeiing mag blijven staan) in beeld te brengen.

Overige opmerkingen HHNK:

- HHNK geeft aan dat de presentatie was gericht op de opgave voor de waterkwaliteit. HHNK gaat intern nader kijken naar de impact van de waterberging op de waterkwaliteit in het gebied. De waterberging is een aandachtspunt in het proces.
- Uit de uitgevoerde systeemanalyses blijkt dat de nutriënten in het KRW-waterlichaam te hoog zijn. Er worden maatregelen voorzien voor het enerzijds verminderen van de nutriëntenbelasting (bronaanpak) en het anderzijds vergroten van de draagkracht van het systeem (beschermen van de oevers, inrichten van oevers, inrichten van deelgebieden). Voor de nieuwe KRW-periode zal nader onderzoek en monitoring plaatsvinden van het systeem en de waterkwaliteit.

Presentatie 4: Landbouwkundig onderzoek

Spreker: Monique van Peperstraten

- Het onderzoek:
  - Komende maanden (vanaf dit moment tot en met oktober) gaat een landbouwkundig onderzoek plaatsvinden waarbij STIVAS in gesprek gaat met zo veel mogelijk agrarische grondbezitters uit de Weidse Polders.
  - Het doel van dit onderzoek is het verzamelen van en rapporteren van informatie over kansen en knelpunten voor de agrarische sector en individuele ondernemers:
    - Inzicht in de agrarische ontwikkelingsmogelijkheden en ontwikkelingsruimte
    - Inzicht in de aanwezige gebiedsfactoren en invloed hiervan op de agrarische sector
    - Inzicht in fictieve duurzame bedrijfsmodellen
  - Het onderzoek wordt nadrukkelijk ondersteund vanuit de KAVB en LTO-Noord.
  - Aan de hand van de gesprekken, werken we drie fictieve toekomstbestendige bedrijfsmodellen uit. Siem Valkering en Jan Buijs werken hieraan mee.
- De gesprekken
  - We willen in gesprek met zoveel mogelijk (27) agrarische bedrijven met bedrijf in, of grond in Weidse Polders.
  - Het wordt een open gesprek over huidige situatie bedrijf en ontwikkelingsrichting (10-20 jaar).
  - De basis van het gesprek is een vragenlijst en gesprekshandleiding.
  - We gaan uit van een gesprek van 1 tot 1,5 uur.
  - We kunnen u vooraf de vragenlijst toezenden. We kunnen bij Natuurvereniging Waterland en Dijken informatie opvragen met betrekking tot uw contactgegevens als u daar toestemming voor geeft.
  - Er worden gespreksverslagen in een vertrouwelijk rapport vastgelegd (alleen gedeeld met geïnterviewde en provincie Noord-Holland).
  - Planning gesprekken: juli en augustus 2022.
  - Drie opties:
    - Keukentafelgesprek op het bedrijf/thuis
    - Gesprek op kantoor Stivas (Bergerweg, Alkmaar)
    - Maatwerk in overleg
  - Indien er op de avond van de informatiebijeenkomst geen afspraak is gemaakt, wordt u door STIVAS benaderd voor een afspraak.

Reacties:

- Uit de reacties uit de zaal blijkt dat men het fijn vindt dat er eindelijk in het gebied (bij de agrariërs thuis) gekeken gaat worden. Aan de andere kant is men een beetje onderzoeksmoe. Het duurt te lang. Er zijn toch al gesprekken gevoerd? En wat is daarmee gebeurd? Ook wordt het verwarrend gevonden dat verschillende overheden met verschillende plannen komen.

Vragen over PowerPoint presentatie:

- Er wordt over ca 90 ha natuur gesproken. Hoeveel hectare is het bij elkaar?
  - De doelstelling is om 280 ha NNN te realiseren. Deze natuurbegrenzing staat al jaren op de kaart. Het is alleen nog niet volledig gerealiseerd, namelijk 88 ha ontbreken nog. Dat betekent dat 192 ha al wel zijn gerealiseerd.
- Moet het land hiervoor aangekocht te worden?
  - Dat hoeft niet het geval te zijn. Je kan als ondernemer ook natuur invullen en het zelf beheren en daarmee een natuurinclusieve ondernemer worden. Die gesprekken gaan we aan met elkaar.

- Waarom zijn de rapportages vertrouwelijk?
  - Er wordt over de toekomst van het bedrijf gesproken en als dergelijke informatie breed gedeeld wordt dan kan dat een eigen leven gaan leiden. We houden deze informatie graag tussen ondernemer, Sweco/Stivas en de projectleider van de provincie.
- Hoe zit het met de paardenhouderij?
  - Een paardenhouderij is geen landbouwbedrijf. We kijken wel naar trends, ook in relatie met het recreatieve aspect. Dus daar besteden we wel aandacht aan maar niet als een apart duurzaam bedrijfsmodel.
- Natuurinclusieve landbouw. Wat is dan precies?
  - Dat is een goede vraag die niet voor ieder bedrijf hetzelfde is, het is in ieder geval ruimte bieden aan natuur op de percelen, hoe, in welke mate en of de ondernemer zich daarvoor wil inzetten (inpasbaar); daarover gaan we met elkaar in gesprek.
- Er is enorme grondhonger in Bergen. Hoe wordt daarmee omgegaan? We hebben Herenboeren, wijnboeren, natuur, bossen, boeren...
  - Dat veranderen wij niet. Het past niet als we alles doen, maar wat we zien is dat we door te inventariseren hoe de vork in de steel zit misschien samen dingen kunnen doen/in elkaar kunnen passen.
- Er zijn al heel veel vergaderingen bij gemeentes geweest. De gemeente lijkt weer een heel ander plan te hebben. Hoe wordt daarmee omgegaan?
  - De provincie is wel in gesprek met de gemeente. We willen goed kunnen aangeven wat jullie belang is en daarom zijn die gesprekken ook belangrijk. Daarnaast koopt de provincie ook gronden aan om uit te ruilen en dan is het wel fijn als je de wensbeelden van de bedrijven zijn.
- Er wordt aangegeven dat doorgaan wil worden met sterke bedrijven. Betekent dit dat minder sterke bedrijven worden gestimuleerd om te stoppen?
  - Nee, dat zullen wij niet doen. We willen echter wel met alle bedrijven praten over het toekomstperspectief. De ervaring leert dat we bedrijven die weinig perspectief voor zichzelf meer zien en al denken aan stoppen, kunnen helpen.

Bijlage 2 Definities bedrijfstype

Bronnen: CBS en www.lei.wur.nl.

De gebruikte cijfers van het CBS in dit rapport zijn gebaseerd op de jaarlijkse Landbouwtellingen.

De Landbouwtelling heeft als doel om de structuur van de Nederlandse agrarische sector (gegevens over bedrijven, veestapel, gewassen en speciale onderwerpen) te beschrijven. De gegevens worden gebruikt voor onderzoek en door de politiek (nationaal en internationaal).

SO (Standaard Opbrengst)

SO (Standaard Opbrengst) is een economische maat voor de omvang van een agrarisch bedrijf. SO is gebaseerd op de opbrengst die gemiddeld op jaarbasis per gewas of diercategorie wordt behaald en wordt uitgedrukt in euro. Die gegevens worden onder andere gebruikt om bedrijven voor statistiek en onderzoek in te delen in bedrijfstypen en grootteklassen).

Vanaf 2010 is de Standaardopbrengst (SO) in gebruik als criterium om de omvang en specialisatiegraad vast te stellen. De definitie van de SO is afgeleid van die van de Standard Output die vanaf dat jaar in Europese statistieken wordt gebruikt. De SO-norm is een gestandaardiseerde opbrengst per ha of per dier die met het gewas of de diercategorie gemiddeld op jaarbasis wordt behaald. Bedrijfstoelagen en subsidies zijn niet in de opbrengst opgenomen. Ook voor biologische

productiemethoden zijn geen aparte normen opgesteld. De SO wordt uitgedrukt in euro.

Voor elke productie-eenheid die (duurzaam) bij de Landbouwtelling wordt gevraagd, is een norm per eenheid bepaald. De totale bedrijfsomvang van een bedrijf wordt berekend als sommatie van de totale SO van alle gewassen en dieren. De opbrengst van de jonge dieren (kalveren, biggen, lammeren, geitjes) is bij de moederdieren meegenomen. Ook gewassen die op het eigen bedrijf worden gebruikt, zoals grasland en snijmaïs, worden in de SO meegenomen.

De bedrijfsomvang wordt vaak gekoppeld aan de volwaardigheid van een bedrijf, waarbij het idee is dat er ergens een grens bestaat tussen volwaardige en onvolwaardige bedrijven. Het is zeer moeilijk een dergelijke grens goed te benoemen. Met de SO of de NGE worden bijvoorbeeld de verbredingsactiviteiten niet gemeten. Maar ook andere redenen, zoals normen versus werkelijke situatie en de definities van kengetallen zelf, geven aan dat een bedrijf niet kan worden afgerekend op de normatieve bedrijfsomvang.

NSO-typering

Behalve een nieuwe maat voor de bedrijfsomvang, heeft de EU ook een nieuw typeringsschema voor agrarische bedrijven ontwikkeld. In een overleg tussen het Ministerie van LNV, het CBS en LEI is vastgesteld dat een Nederlandse variant daarvan wenselijk was. In die variant komen alleen de bedrijfstypen voor die voor de Nederlandse situatie relevant zijn (dus bijvoorbeeld geen rijst- of olijfbboombedrijven) en zijn belangrijke groepen apart benoemd, zoals bloembollen-, vleeskalveren- en zetmeelaardappelbedrijven. De nieuwe typering heeft de naam NSO-typering gekregen: het is de Nederlandse variant op de Europese Standard Output typering.

Bij de ontwikkeling van de indeling is zo nauw mogelijk aangesloten bij de Europese typering.

Bedrijfstypen

De volgende bedrijfstypen worden in de NSO-typering onderscheiden:

Akkerbouwbedrijven

- Graan-, oliezaad- en eiwitgewasbedrijven
- Zetmeelaardappelbedrijven
- Akkerbouwgroentebedrijven
- Akkerbouwbedrijven met vooral voedergewassen
- Overige akkerbouwbedrijven

Tuinbouwbedrijven

- Glasgroentebedrijven
- Snijbloemenbedrijven
- Pot- en perkplantenbedrijven
- Overige glastuinbouwbedrijven
- Opengrondsgroentenbedrijven
- Bloembollenbedrijven
- Paddenstoelbedrijven
- Boomkwekerijbedrijven
- Overige tuinbouwbedrijven

Blijvendeteeltbedrijven

- Wijngaardbedrijven
- Fruitbedrijven
- Overige blijvende teeltbedrijven

Graasdierbedrijven

- Melkveebedrijven
- Vleeskalverenbedrijven
- Overige rundveebedrijven
- Schapenbedrijven
- Geitenbedrijven
- Paard- en ponybedrijven
- Graasdierbedrijven met vooral voedergewassen
- Overige graasdierbedrijven

Hokdierbedrijven

- Fokzeugenbedrijven
- Vleesvarkensbedrijven
- Overige varkensbedrijven
- Leghennenbedrijven tbv consumptieeieren
- Vleeskuikenbedrijven
- Overige pluimveebedrijven
- Overige hokdierbedrijven

Gewascombinaties (bedrijven met zowel akker als tuinbouwgewassen)

- Gewascombinaties

Veeteeltcombinaties (bedrijven met zowel rundvee als intensieve veehouderij)

- Veeteeltcombinatie, vooral graasdieren
- Veeteeltcombinatie, vooral hokdieren

Gewas/veecombinaties (bedrijven met zowel dieren als gewassen)

- Akkerbouw-graasdiercombinaties
- Overige gewas/veecombinaties

Niet ingedeelde bedrijven

- Niet ingedeelde bedrijven

Definities verbredingsactiviteiten

Verkoop aan huis

Directe verkoop van landbouwproducten (van eigen bedrijf en/of andere bedrijven) aan de consument of de detailhandel. Voorbeelden: verkoop langs de weg, op de markt, via internet, via een eigen winkel, bezorging aan huis, directe leveringen aan (streek)winkels, horecagelegenheden en markten. Het gaat hier niet om het gezamenlijk afzetten aan groothandels of veilingen.

Stalling van goederen of dieren

Stalling van goederen zoals caravans of boten, of stalling van dieren (dierenpension).

Agrotoerisme

Toerisme, accommodatie of vrijetijdsbesteding. Het gaat hier om verblijfsrecreatie (zoals camping, zomerhuisjes, groepsaccommodaties en bed & breakfast), ontvangst van bezoekers op het bedrijf (zoals rondleidingen, museum, café en restaurant) of verhuur van recreatiegoederen, recreatiedieren of recreatieve voorzieningen. Tot en met 2008 inclusief 'Boerderij educatie'

Verwerking landbouwproducten

Verwerking van een ruw landbouwproduct tot een ander nieuw product. Bijvoorbeeld melk tot kaas, aardbeien tot jam, sinaasappels tot sap, het maken van chutney of het drogen van bijvoorbeeld kapucijners. Het gaat alleen om producten die bedoeld zijn voor de markt. Het is niet van belang waar het ruwe materiaal vandaan komt (eigen bedrijf of elders). Het gaat hier niet om het schoonmaken, snijden, sorteren en verpakken van producten.

Zorglandbouw

Hulp aan personen met een zorgvraag. Dit kan bijvoorbeeld zijn voor mensen met verstandelijke of lichamelijke beperkingen, langdurig werklozen, personen met een psychische hulpvraag, (ex)gedetineerden, (ex)verslaafden, asielzoekers, maar ook de opvang van kinderen en ouderen. Tot en met 2008 inclusief 'Agrarische kinderopvang'.

Loonwerk voor derden

Werkzaamheden buiten het bedrijf, maar waarvoor gebruik gemaakt wordt van eigen machines.↓

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Het op basis van een beheerovereenkomst ontwikkelen en in stand houden van natuur- en landschapswaarden op landbouwgrond, bijvoorbeeld weidevogelbeheer, botanisch beheer, beheer van perceelsranden en het onderhoud van houtwallen.

Agrarische kinderopvang

Kinderdagverblijf, gastouderopvang of buitenschoolse opvang op een agrarisch bedrijf

Boerderij educatie

Het lesgeven over de boerderij. Dit kan klassikaal op school gebeuren of op de boerderij zelf.

Bijlage 3 Enquêteformulier agrarische bedrijven

ENQUETEFORMULIER LANDBOUWONDERZOEK WEIDSE POLDERS

Datum interview : _____
(in te vullen door interviewer)

A. ALGEMENE GEGEVENS

Naam en adresgegevens

Naam bedrijf: _____

Naam bedrijfshoofd(en): _____

Adres: _____

Postcode: _____ Woonplaats: _____

Telefoonnummer (vast + mobiel): _____

Email: _____

Website: _____

Geboren in _____

Geboren in _____ (bij meerdere bedrijfshoofden)

Hoofdtak van het bedrijf:

- Melkveehouderij
- Overige veehouderij
- Akkerbouw
- Bollenteelt
- Tuinbouw vollegronds (excl. bollenteelt)
- Glastuinbouw
- Anders nl: _____

Niet-agrarische activiteiten (verbreding)

- (Agrarisch) natuurbeheer
- Recreatie en toerisme (agrotourisme)
- Landbouw en zorg
- Openstelling bedrijf en rondleidingen
- Verwerken eigen producten
- huisverkoop
- Verhuur vergaderruimte
- Kinderopvang
- Loonwerk voor derden
- Anders nl. _____

Welke rechtsvorm heeft uw bedrijf ?

- Eenmansbedrijf
- Maatschap, samen met _____
- Firma, samen met _____
- BV, samen met _____
- Anders nl. _____

Uw bedrijf is:

- Een hoofdberoepsbedrijf
- Een deeltijdbedrijf
- Een hobbymatige activiteit
- Reeds beëindigd (jaartal _____)

Het bedrijf zal worden afgebouwd binnen .... jaar

Is er een bedrijfsopvolger ?

- Ja, binnen 5 jaar overname (leeftijd opvolger ___ jaar)
- Ja, over meer dan 5 jaar overname (leeftijd opvolger ___ jaar)
- Nee, geen opvolger
- Onbekend
- Geïnterviewde heeft onlangs(<2 jaar) het bedrijf overgenomen
- Geïnterviewde is bezig met overname

Liggen uw bedrijfsgebouwen in het gebied van de Weidse Polders?

- Ja
- Nee

Oppervlakte grondgebruik /eigendom:	Binnen	Buiten	Naam verpachter
	Weidse Polders		
☐ Eigendom:	_____ ha	_____ ha	_____
☐ Erfpacht:	_____ ha	_____ ha	_____
☐ Reguliere pacht	_____ ha	_____ ha	_____
☐ Liberale pacht (6/12 jr)	_____ ha	_____ ha	_____
☐ Eenmalige pacht	_____ ha	_____ ha	_____
☐ Grondgebruikersverklaring	_____ ha	_____ ha	_____
☐ Los gebruik	_____ ha	_____ ha	_____
☐ Reservaats/Natuurpacht	_____ ha	_____ ha	_____

(Per perceel samen met interviewer te controleren en aan te geven op kaartje(s) en zo nodig in GIS-systeem)

Verpacht/verhuurt u een deel van uw eigendom ?	Binnen	Buiten	Naam pachter/gebruiker
	Weidse Polders		
Op wat voor basis?			
☐ Erfpacht:	_____ ha	_____ ha	_____
☐ Reguliere pacht	_____ ha	_____ ha	_____
☐ Liberale pacht (6/12 jr)	_____ ha	_____ ha	_____
☐ Eenmalige pacht	_____ ha	_____ ha	_____
☐ Grondgebruikersverklaring	_____ ha	_____ ha	_____
☐ Los gebruik	_____ ha	_____ ha	_____

(Per perceel samen met interviewer te controleren en aan te geven op kaartje(s) en zo nodig in GIS-systeem)

Huidige contracten/afspraken natuurbeheer

Zijn er afspraken met betrekking tot natuurbeheer?

Kunt u aan de interviewer aangeven voor welke percelen?

Wat voor natuurpakket heeft u met Waterland en Dijken (WLD) afgesloten? Denk hierbij ook aan de evt waterpakketten (baggeren met baggerpomp, botanisch waardevolle rand (slootkantbeheer), ecologisch slootschonen, natuurvriendelijke oever, rietzoom en rietperceel)

Geeft u toestemming aan de interviewer (via formulier) t.b.v. uw contractgegevens door de natuurvereniging Waterland en Dijken?

Beheerd/Gebruikt u percelen met een N-type en welk type is dit?

B. BEDRIJFSGEGEVENS VEEHOUDERIJ

Aantal stuks vee

Melk- en kalfkoeien:	_____	stuks
Jongvee:	_____	stuks
Schape:	_____	stuks
Zoogkoeien	_____	stuks
Weidevee	_____	stuks
Meststieren	_____	stuks
Geiten:	_____	stuks
Fokvarkens/vleesvarkens	_____	stuks
Legkippen/vleeskuikens	_____	stuks
Fokpaarden	_____	stuks
Pensionpaarden	_____	stuks

Teelt u voedergrassen?

- Nee
- Ja, welke en hoeveel hectare? _____

Wordt er op uw bedrijf beweid?

- Nee
- Ja, ... uur per etmaal

Produceert biologisch (SKAL gecertificeerd)?

- Nee
- Ja, sinds .....

Gebouwsituatie veehouderij

- Huidige gebouwen toereikend
- Gebouwen verouderd, renovatie noodzakelijk
- Gebouwen te klein, uitbreiding noodzakelijk
- Overig _____

Bent u in het bezit van een:

- NB-vergunning
- Gelegaliseerde PAS melding
- Geen van beiden

C. BEDRIJFSGEGEVENS OPENGRONDTEELT/(GLAS)TUINBOUW

Omvang bollenkraam

	Binnen Weidse Polders	Buiten Weidse Polders
Tulpen	_____ ha	_____ ha
Lelies	_____ ha	_____ ha
Krokussen	_____ ha	_____ ha
Hyacinten	_____ ha	_____ ha
Irissen	_____ ha	_____ ha
Overig	_____ ha	_____ ha

(Ondersteund) glas en schuurkassen

Oppervlakte (ondersteunend) glas	_____ m2
Oppervlakte schuurkassen	_____ m2

Vindt broeierij plaats?

- Nee
- Ja, omvang _____

Omvang opengrondteelt/(glas)tuinbouw

Granen	_____ ha
Aardappelen (cons./poot)	_____ ha
Suikerbieten	_____ ha
Uien (plant/zaai)	_____ ha
Graszaad	_____ ha
Overige akkerbouwgewassen	_____ ha
Groentegewassen vollegronds	_____ ha
Bloemengewassen vollegronds	_____ ha
Overige tuinbouwgewassen	_____ ha

Produceert biologisch (SKAL gecertificeerd)?

- Nee
- Ja, sinds _____

Gebouwsituatie opengrondteelt/(glas)tuinbouw

- Huidige gebouwen toereikend
- Gebouwen verouderd, renovatie noodzakelijk
- Gebouwen te klein, uitbreiding noodzakelijk
- Overig _____

D. STRUCTUUR (VERKAVELING, ONTSLUITING, ONTWATERING)

Hoeveel kavels heeft u in gebruik?

(Een kavel is aaneengesloten blok percelen, onderling bereikbaar en niet onderbroken door een hoofdwatergang of openbare weg)

- 1 kavel
- 2 kavels
- 3 kavels
- meer dan 3 kavels

Ondervindt u knelpunten in de verkaveling ten aanzien van:

Is uw huiskavel voldoende groot? _____

Ontsluiting van uw kavels: _____

Kavels op afstand: _____

Anders: _____

Moet u door de bebouwde kom rijden naar uw veldkavel(s)?

- Nee
- Ja

Is de bedrijf en/of bedrijfskavel te bereiken met zwaar / lang verkeer?

- Nee   Waarom niet? _____
- Ja

Heeft u problemen t.a.v. de waterkwantiteit of waterkwaliteit? Verwacht u dat deze in de toekomst ontstaan, bijvoorbeeld door veranderend klimaat?

Ondervindt u andere vormen van overlast of ervaart u andere knelpunten?

Heeft u ideeën voor de verbetering van uw verkavelingsstructuur. Heeft u bijvoorbeeld een ruilidee?

E. Open gespreksvragen

Gewenst bedrijfsmodel

Hoe ziet uw gewenste bedrijfsmodel eruit?

Werkt u aan de totstandkoming van dit bedrijfsmodel?

Is dit om redenen (nu) niet haalbaar?

Wat is er voor nodig om dit bedrijfsmodel waar te maken?

Wat zijn hierin de grootste uitdagingen?

Bedrijfsontwikkeling

In welke richting zou u uw bedrijf graag willen **ontwikkelen**? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Schaalvergroting
- Extensivering
- Intensivering
- Verandering van gewas
- Verbreding
- Agrarisch natuurbeheer
- Particulier natuurbeheer
- Hetzelfde houden
- Anders _____

Onderstaand vragen om voor bovenstaande keuzes op door te vragen:

- Hoe wilt u eventuele **extensivering** vorm geven?
- Denkt u aan **intensiveren**? En zo ja, hoe krijgt dit vorm?
- Past omschakeling naar **“Biologisch”** bij uw bedrijfsontwikkeling?
- Denkt u aan **omschakeling** in andere zin?
- Waar denkt u aan bij **verbreding** van uw bedrijf? (bijvoorbeeld aan zorg, recreatie of huisverkoop?)
- Kan **energie-opwekking** in uw bedrijfsmodel een verdienmodel vormen?
- Past **(extra) natuurbeheer** in uw bedrijfsvoering?
- De **huidige natuurtypen** in de Weidse Polders passen die daarbij? (zie bijlage)
- Wilt u bij omvorming (dmv afwaardering) van uw eigendom naar natuur, zelf **eigenaar blijven en natuurbeheerder worden**?
- Wilt u **natuurgronden verwerven** om deze vervolgens te beheren?
- Past **Kringloop/circulaire landbouw** in uw bedrijfsvoering? En zo ja, met welke bedrijven ziet u eventueel een samenwerking op dat vlak? En welke maatregelen zijn nodig in uw bedrijfsvoering?
- Hoe kijkt u aan tegen uw bedrijfssituatie in relatie tot de **stikstofopgaven**? (niet precies wetend hoe die eruit zien)

Hoe staat u tegenover **bedrijfsverplaatsing**?

- Geen bedrijfsverplaatsing
- Geen idee
- Bedrijfsverplaatsing is reële mogelijkheid:
  - binnen Bergen
  - elders in Noord-Holland
  - elders in Nederland
  - in het buitenland

Vergroten biodiversiteit

- Ziet u mogelijkheden om de **biodiversiteit** op uw bedrijf te vergroten? U kunt daarbij denken aan spuitvrije zones, akkerranden, bodembeheer, natuurvriendelijke oevers. Zo ja welke, en wat is hiervoor nodig? Hier ligt een relatie met Kaderrichtlijn water (KRW) van HHNK.

Permanente bollenteelt en andere opengrond teelten

- Hoe ziet u de ontwikkeling van **permanente bollenteelt** in de Weidse Polders? Welke delen zijn van nature geschikt voor uw teelten?
- Denkt u aan het toepassen van **nieuwe verdienmodellen** (biobased, carbon/CO2 farming)
- Wordt op uw bedrijf **inundatie** toegepast ter bestrijding van aaltjes?
- Ziet u mogelijkheden het **middelengebruik** op uw bedrijf verder te verminderen in de toekomst?
- Past (gedeeltelijke) **biologische teelt** binnen uw bedrijf?
- Is het scheiden van **oppervlaktewaterstromen** van diverse waterkwaliteiten technisch mogelijk binnen uw bedrijfsverkaveling?

Agribusinesscomplex/Periferie

- Op het gebied van **toelevering** (voer, kunstmest, pootgoed etc), **afzet** (goederen, producten) en **dienstverlening** (advies, loonwerk, mechanisatie) is er vaak een lokale en **regionale verbondenheid** tussen bedrijven. Kunt u aangeven hoe (on-)belangrijk deze lokale en regionale verbondenheid voor uw bedrijf is?

Overige opmerkingen

Vertrouwelijkheid gegevens

- Mijn gegevens mogen gebruikt worden in het publieke rapport
- Mijn gegevens mogen alleen gebruikt worden in de vertrouwelijke bijlage

BIJLAGE Natuurtypen Weidse polders

Stilstaande wateren

N04.02 Zoete plas

Vochtige schraalgraslanden

N10.02 Vochtig hooiland

Droge schraallanden

N11.01 Droog schraalland

Rijke graslanden en akkers

N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland

N12.03 Glanshaverhooiland

Vogelgraslanden

N13.01 Vochtig weidevogelgrasland